

Dr VILÉM EIS

PACHOVÉ PRÁCE
SLUŽEBNÍCH PSŮ

NAŠE VOJSKO
SVAZ PRO SPOLUPRÁCI S ARMÁDOU

PRAHA 1954

2-321231

MZK-UK Brno

•2619901945•

Odbornou úpravu provedl Josef Semecký

Posledních několik let dalo našim chovatelům domácího zvířectva a pěstitelům užitkových rostlin více odborné literatury než všechna předešlá desetiletí kapitalistické éry, kdy zejména kynologie sloužila většinou pouze osobním zálibám nebo dokonce i prospěchu. Dnešní moderní literatura se ponejvíce opírá o vědecké výsledky mnohaletých výzkumných prací sovětské agrobiologie, představované v prvé řadě věhlasními vědci Pavlovem, Mičurinem a Lysenkem. Vedle těchto představitelů světového významu se však neustále objevují další jména, s nimiž se v překladu jejich děl budeme postupně seznamovat. Jejich dialekticky dosažené a všeobecně prověřené pracovní výsledky jsou nyní bohatým zdrojem našich nových chovatelských a pěstitelských metod, sloužících dnes nikoli pouze osobním zálibám a prospěchu, nýbrž celému našemu lidové demokratickému společenství, hajícímu svou socialistickou prací světový mír po boku Sovětského svazu, ukazujícího svým vzorem cestu vpřed všem lidem, kteří mají dobrou vůli a pevné odhodlání uhájit věc pokroku a míru.

Zapojením do Svazarmu dostalo se naši kynologii čestného umístění, v němž se musíme nejen čestně udržet, ale i vyniknout. Zvážíme-li činnost Svazarmu do dneška a jeho poslání do budoucna, je to jistě úkol nemalý. Cílevědomou činnosti se však roste a růstem se i sílí. Je to po prvé v existenci české kynologie, kdy se náš kolektiv stává bojovou složkou, a to na frontě míru, jejímž jediným cílem je vydobýt světu bezpečí pro radostnou socialistickou práci, jejímž výsledkem bude všeobecný blahobyt. V týlu této mírové fronty se však ještě tu a tam vyskytují nepřátelské průky, které nutno střežit a zavčas zneškodnit. Jsou to sice již skomírající, přesto však stále ještě nebezpečné pozůstatky kapitalistického zlorádu, jejichž vymýcení závisí na nás všech. Naše kynologická činnost ve Svazarmu nám k tomu dává příležitost, jakou jsme nikdy předtím neměli. Využijme ji proto v zájmu kolektivu obou našich národů a tím i ve svém vlastním zájmu. Svazarm, to jsme nyní také my, a my, to je Svazarm, velká celostátní organisace, těšící se pozornosti našeho lidu. Výsledky,

a to nyní již společné výsledky naší úspěšné práce, budou nám nejlepší odměnou.

Jestliže učíme svoje svěřence zdolávat překážky a nebát se nebezpečí, musíme jít jako cvičitelé dobrým příkladem. Překážky jsou a budou, ať již jakékoli. Nejlepšími zbraněmi proti nim jsou pevná vůle, politické uvědomění a odborné znalosti. Všechny tři jsou věci našeho charakteru a všechny tři zdokonalujeme kolektivní prací, při níž jsou nám voditkem zkušenosti těch, kdož nás ve vývoji předešli. Takovým souhrnem chovatelských a cvičitelských zkušeností je i tato příručka, vyplňující jednu z mezer v naší domácí kynologické literatuře. Proti kompendiálnímu dílu, shrnujícímu mnohostranný služební výcvik psa v celé jeho šíři, vyniká tato speciální práce dvěma přednostmi: věcnou důkladností a tím, že je cenou dostupná širokému okruhu zájemců.

V této studijní práci JUDr. Viléma Eise, věnované právě nejobtížnějšímu výcviku služebních psů, t. j. pachovým pracím a jejich praktickému využití ve stopařství, dostává se našim cvičitelům vůbec první speciální česká příručka z tohoto výcvikového oboru. Pro tento nesnadný výcvikový úsek musel být autor vyzbrojen nejen mimořádnými theoretickými znalostmi z oboru anatomie psího těla, fysiologických funkcí smyslových a sekretorických funkcí žláz, ale i důkladnou znalostí chemie lidských pachů, která je základním předpokladem k plnému a správnému pochopení složitosti všech těch dílčích, a protože měnlivých, tedy i velmi těžkých úkolů, které ukládáme psu-stopaři pod pojmem zdánlivě tak prostého a jednoduchého úkolu, jakým se zdá být sledování stopy.

Všechna hlediska biologická a genetická, k nimž autor dospívá jak v úvodních kapitolách, tak i v části kapitol praktického výcviku, jsou řešena ve smyslu nejpokrokovější sovětské biologie. V závěru je pak zdůrazněn úzký vztah a význam výzkumů I. P. Pavlova pro nové pojetí cvičitelských úkolů na široké a neustále se vyvíjející základně praktického využití služebních psů. K tomuto jejich plnému využití směruje tedy naše úsili, které by se mělo stát naším socialistickým závazkem. Přispějeme tím svým způsobem i k naší vnitřní bezpečnosti a posílíme tak i naše postavení ve vztahu k mezinárodní situaci. Vždyť vyřešení všech problémů spočívá v rukou všeho lidu, jemuž budeme v budování příkladem právě tak, jako nám a ostatním zemím lidové demokracie je zářným příkladem Sovětský svaz, nastupující již cestu ke komunismu.

Přeji této knize, aby naši kynologickou veřejnosti byla přijata

s takovým pochopením, s jakým ji autor psal, neboť jedině tak splní své poslání, které dobou nabývá na důležitosti. A autorovi za jeho píli ze své funkce úřadujícího místopředsedy kynologické sekce Svazarmu děkuji.

Josef Semecký

V červenci 1953.

Výcvik služebních psů v pachových pracích je považován za nejtěžší obor výcvíkářské práce. Na všech odborných zkouškách a závodech ve výkonu vidíme, že pachové práce jsou pro většinu psů a psovodu nejtěžší překážkou. Zejména v těžkých soutěžích poskytuje příležitost k získání rozhodujícího náskoku před konkurenty a na druhé straně je v nich nebezpečí velikých bodových ztrát, které nelze vyrovnat ani nejdokonalejší prací v ostatních oborech. Tak je tomu nejen u nás, ale i v cizině. Aby v tom směru nastala náprava, je třeba zjistit příčiny této skutečnosti a pak hledat cestu k jejich odstranění.

Je divné, že právě výcvik v pachových pracích je nejobtížnější. Vždyť pes je přece tvor, jehož nejvyvinutějším smyslem je čich. Příčiny obtížnosti výcviku psa v pachových pracích nemůžeme proto hledat v nedostatečných schopnostech psa, nýbrž jinde.

Příčiny obtížnosti výcviku v pachových pracích jsou především v tom, že člověk v tomto oboru práce dovede psu jen velmi nesnadno tlumočit, co od něho žádá a že ho k žádaným výkonům nemůže donutit násilím, dále pak v tom, že se jen poměrně malý počet psovodu hodí pro cvičení a vedení stopařů, a konečně je to hlavně ta skutečnost, že čich je nejslabším smyslem člověka, takže v tomto oboru máme jen málo vlastních exaktních zkušeností.

Chceme-li psa naučit, aby si sedl, působíme na něho t. zv. přímým vlivem, t. j. tlačíme jeho zád' levou rukou k zemi, při čemž ho pravou rukou držíme volně pod krkem, takže předeck pes zůstane vzpřímen. Současně dáme psu substituční slovní povel „sedni“. Opakujeme-li tento cvik takto znovu a znovu, pozná pes ze zkušenosti, že současně s povelom „sedni“ anebo krátce po něm přijde tlak ruky na jeho zád'. Aby se tomuto nepříjemnému tlaku ruky vyhnul, posadí se pes nakonec sám dříve, než se ho ruka dotkne. Pak můžeme původní ovlivnění tlakem ruky vynechat a stačí pouhý substituční slovní povel „sedni“. Když pak pes tento cvik po stálém opakování spolehlivě ovládá bez přímého ovlivnění, t. j. bez pomoci tlaku

rukou, můžeme současně a později krátce před slovním povelom „sedni“ srazit podpatky a pes, stejně tak jako dříve, kdy na základě svých zkušeností spojil povel „sedni“ se současně nebo krátce na to následujícím tlakem ruky, začíná nyní spojovat zvuk sražených podpatků se slovním povelom „sedni“; a tak brzy stačí, srazime-li jen podpatky, aniž bychom vyslovili povel „sedni“ a aniž bychom psa tlačili rukou k zemi. Podobný postup správně prováděný výcviku u všech eviků posluší. Záokus v obraně je věci více méně vrozenou, je jenom třeba psa patřičně vydráždit (při čemž záleží více na kvalitě figuranta než na schopnosti psovoda). Pouštění klidně stojícího figuranta je zase jen evikem poslušnosti, který se na cvičí pomocí původního tělesného a substitučního ovlivnění tak, jako každý jiný evik poslušnosti. Základem všech těchto eviků je tedy přímé ovlivnění, t. j. přímé tělesné působení na psa ve formě tlaku, škubnutí a pod. Kdybychom nemohli na psa takto bezprostředně tělesně působit, byla by nám sebevětší trpělivost málo platná. Tak na př. neposadíme-li psa tlakem na zem, můžeme mu tisíckrát trpělivě energickým nebo lichotivým způsobem opakovat povel „sedni“, a on stejně nebude vědět, co toto slovo znamená a nesedne si.

Bezprostřední tělesné působení na psa, které v jiných oborech je základem výcviku, nevede k úspěchu při výcviku v pachových pracích, v žádném případě pak na začátku tohoto výcviku, t. j. právě v tom stadiu, kdy se v jiných oborech bez něho neobejdeme. Při výcviku stopařů se tedy musí postupovat jiným způsobem.

Úspěchy žáka jsou ve veliké, snad v převážné míře závislé na schopnostech jeho učitele. To platí dvojnásobně pro učitele zvířat a trojnásobně, jedná-li se o školení v oboru, ve kterém naše exaktní vědomosti jsou ještě tak nedokonalé. O schopnostech, které učitel stopařů musí mít, pojednáme později podrobněji. Zásadně je třeba konstatovat, že učitel stopařů musí mít v největší míře všechny kladné vlastnosti cvičitele. Především musí být nesmírně houževnatý a podrobným studiem třeba suchých theoretických základů získat důkladné znalosti pro zdárnu praktickou práci.

Práce při výcviku psů stopařů musí být založena na poznání několika hlavních skutečností. Jedním z takových důležitých poznatků je skutečnost, že základním smyslem psa je čich. Tento nejvyvinutější smysl u psa, doplněn smysly jinými, je výsledkem dlouhého vývoje, kdy z původního divokého psa,

který byl nucen jednak o potravu bojovat a jednak si ji čichem najít, se vyvinul pes dnešní doby; ale tyto vlastnosti mu musíme jednak vštěpovat a jednak usměrňovat výcvikem.

Skutečnost, že pes pachy vnímá, že i dovede rozlišit různé pachy, a to, že pes sleduje stopy – je výsledkem biologické zákonitosti, získané a utvářené nutnosti opatřovat si potravu, rozmnožovat se a pod. Tato objektivní stránka věci musí však být doplněna stránkou subjektivní, to znamená zákokrem cvičitele. Bez zásahu cvičitele, bez jeho snahy vštípit a usměrnit vlastnosti psa, nevychováme dobrého stopaře.

Chee-li psovod, a zvláště vedoucí výcviku, dosáhnout pozoruhodných a hlavně stálých, nikoli pouze nahodilých úspěchů ve výcviku stopařů, musí se aspoň v hlavních bodech seznámit s teorií pachové práce psů. Praktičtí psovodi se ovšem většinou nezabývají teorií, anebo jenom v malém měřítku, a to má za následek, že pachové práce jsou na značně nižší úrovni než práce v jiných disciplinách, na př. v poslušnosti. Chceme-li zvýšit úroveň stopařů, musíme především zvýšit vědomosti a schopnosti jejich cvičitelů. K tomu je třeba, aby se cvičitelé stopařů zabývali nejdříve theoretickými úvahami, i když to vyžaduje jistou námahu. Každý řidič auta má určité vědomosti z oboru automechaniky, každý dělník má dnes vědomosti o stroji, se kterým pracuje. To platí ještě ve větší míře, chee-li někdo pracovat nikoli s mrtvým strojem, ale se živým tvorem, jehož život se řídí jinými zákony než život člověka. Naše práce se psy v oboru pachových výkonů nám má umožnit, abyehom své vlastní, v tomto oboru velmi nedostatečné smysly doplnili tím, že využijeme na tomto poli mnohem lepších orgánů jiného tvora, čímž se ve světě pachů, který je nám dle stavby našeho těla nepřístupný, můžeme aspoň trochu orientovat. Protože naše znalosti o tomto nejsou dosud dokonalé, musíme si hledat cestu přes mnohé překážky. Kdo se v tomto oboru chee dopracovat úspěchu, musí mít neúnavnou snahu a nezlomnou energii. Tyto vlastnosti získá tím, že nejdříve prostuduje theoretické úvahy o fysiologické podstatě čichové funkce psa, jejichž platnost je ověřena dlouholetými soustavnými pokusy.

SVĚT PACHŮ A ČICHU

Člověk, zejména člověk dnešní doby, je tvorem, který se orientuje převážně zrakem. Tím se samozřejmě dostávají ostatní dva smysly, účinkující na dálku – sluch a čich – do

pozadí, neboť ten smysl, který je pro určitou skupinu tvorů hlavní, se během generací mohutně rozvíjí na úkor ostatních. Nedokonalost lidského čichu nebyla patrně v dřívějších dobách tak nápadná jako dnes. Při našem nynějsím způsobu života nemá tento smysl téměř již žádného významu ani naléhavých úkolů, které by musel plnit, takže jeho výkonnost silně poklesla. Stejně však můžeme předpokládat, že i v dobách dávno minulých byl čich pračověka a jeho polozvířecích předků méně vyvinutý než jeho zrak. Chůze na dvou nohách zvýšila pravděpodobně důležitost zraku, protože zrak je obzvláště potřebný pro tvory, jejichž oči jsou vysoko nad zemí. Proto je na př. zrak obzvláště dobře vyvinut u všech ptáků.

Je známo, že čich u různých lidských ras – a také u jednotlivých osob – není stejně vyvinut. Víme na příklad, že různé primitivní národy mají dosud nápadně vyvinutý čich. Také osobám, které byly od narození hluché a slepé, nahrazuje abnormálně vyvinutý čich do značné míry tyto chybějící smysly. Někdy lékaři poznávají také nemoci dle pachu. Musíme si být vědomi, že školení a cvičení určitého smyslu má již během života jednotlivce veliký, někdy přímo neuvěřitelný vliv na jeho výkonnost. Čich převážné většiny lidí je hlavně proto tak podřadný, že svou pozornost nesoustředujeme na pachy, které nás čichový nerv zachycuje. Co dokáže evik a školení, vidíme u osob, které zkoušeji víno, čaj, tabák, chmel atd.

Možnost úspěšného školení se nám na první pohled zdá neuvěřitelná jen proto, že jsme zvyklí hledat sídlo určitého smyslu jen ve vnějším orgánu, t. j. v oku, uchu atd. Ale ve skutečnosti tyto vnější orgány provádějí jen *přípravy* skutečných zjištění, která se pak odehrávají v mozku, který jako vnitřní orgán je nervovými drahami spojen s vnějšími přijímacími orgány. Aby určitý smysl mohl správně fungovat, musí celý tento aparát být v pořádku. Proto je možné, že člověk je slepý přesto, že má bezvadné oči a přesto, že jeho mozek je v naprostém pořádku, jestliže nerv, spojující oko s mozkem, byl porušen (na př. střelou). Slepý může ovšem být také člověk s bezvadnýma očima a neporušeným nervem, je-li zničeno zrakové ústředí v jeho mozku.

Vnější přijímací orgán (oko, ucho, nos) ani jeho schopnosti se nemohou během života jednotlivého tvora podstatně změnit, naproti tomu se ale evikem a školením ústředního orgánu dá dosáhnout podstatného zvýšení výkonů. Ústředí čichu nebo zraku – jako každá jiná část mozku – může dalekosáhle stup-

ňovat svou pracovní schopnost rozumným cvičením. To je základem veškerého učení a školení jak lidí, tak i zvířat. Při stopování hraje tato činnost mozku tím větší úlohu při vnitřním – zejména slabého pachu. Obzvláště důležitost má *pozornost*; a právě tato vlastnost vůči určitým vlivům, působícím na smysly, se dá výchovou a školením několikanásobně stupňovat. Tím si vysvětlujeme pozoruhodné čichové schopnosti osob hluchých a němých a osob speciálně školených, které zkoušeji víno, čaj, chmel atd. a prokazují ve svých oborech takovou výkonnost smyslů, která je pro normálního člověka úplně neuvěřitelná.

Je samozřejmé, že *takové speciální školení se musí prohlubovat stálým treningem*, protože jinak se zvláštní, školením získaná výkonnost zase rychle ztrácí. I zde jsou příkladem osoby, jejichž povoláním je zkoušení vína atd., jejichž vysoce vyvinuté schopnosti brzo selžou, nejsou-li stále udržovány. Totéž platí samozřejmě i pro psa, pracujícího v oboru pachových prací.

Pro kriminalistické pachové práce nestačí skutečnost, že určitý pes kdysi úspěšně složil speciální stopařskou zkoušku, nýbrž pro tuto službu je vhodný jen pes, který i po dosažení vrcholných výkonů v oboru pachových prací je stále školen a trenován.

K dosažení smyslových vjemů je třeba, aby vnější i vnitřní orgán a nerv, který je spojuje, byly v pořádku a aby zde bylo potřebné dráždění smyslu, které musí být tak silné, že může vyvolat smyslový vjem, při čemž se musí i pozornost zvířat soustředit na toto podráždění.

Zde je třeba říci několik slov o t. zv. „prahu dráždivosti“, který musí být překročen, aby se podráždění stalo vjemem. Rozeznáváme dva druhy nebo stupně tohoto prahu, „absolutní“ a „specifický“.

„Absolutním“ prahem dráždivosti je ten, který musí být drážděním smyslu překročen, aby si ten který tvor existenci tohoto dráždění vůbec uvědomil.

„Specifickým“ prahem pak je ten, který drážděním smyslu musí být překročen, aby podrážděný tvor mohl rozpoznat jednotlivé vlastnosti daného zdroje podráždění. Ukážeme to na příkladu z optiky, která je nám bližší než obor pachový: představme si, že na naše oko narazí velmi slabý světelný paprsek, který právě ještě stačí, abychom si uvědomili, že je tu světlo. V tom případě světelné podráždění překročilo „absolutní práh“. A teď si představme, že toto světlo poznenáhlu

Problém využití vlastností psa není tedy jen problémem fysiologickým, není jen otázkou kvality čichového orgánu, nýbrž je ve stejné míře i problémem psychologickým, to znamená, že je závislý na inteligenci toho kterého psa, na jeho učenlivosti, na jeho pozornosti, na stavu jeho nervové soustavy a konečně na výši jeho „čichového prahu“, který musí být drážděním smyslů překročen, aby v nervovém ústředí psa byl vyvolán příslušný pachový vjem.

Snažil jsem se, abych ukázal, jak živý tvor pomocí svých smyslů vnímá svět kolem sebe. Ale tento obraz se stane uceleným teprve tehdy, až poznáme i zákony o únavě, neboť tyto hrají při vnímání dráždění důležitou, často dokonce rozhodující úlohu.

Poukázal jsem již na skutečnost, že smyslové vnímání se skládá z několika dílčích fází. Při každé z těchto fází může nastat únava. V nejmenší míře přichází únava v úvahu u vnějšího

orgánu. K zotavení čichového ústrojí v nosní sliznici stačí normálně již čas, ve kterém pes vydechuje. Podobně je tomu i s nervem, spojujícím nos s mozkem. Velikou úlohu však hraje duševní únavá, únavá pracující části mozku. Následkem této mozkové únavy se reflexivně zpomalují dílčí fáze pachových vjemů a snižuje se jejich intensita, takže výsledek práce je při stejném úsilí podstatně horší.

Únava může nastat i otupením pozornosti. Podaří-li se pak zase obnovit pozornost, může se tím překonat i únava.

Tyto základní a stručné úvahy jsou velmi důležité pro pochopení dalších vývodů. Únava se může u stopaře projevit různým způsobem. Duševní únava, t. j. únava pracující části mozku, může nastat při velmi dlouhých stopách. Obzvláště pak v tom případě, kde se jedná o stopu těžkou, při níž pach sotva dosahuje „prahu dráždivosti“, který musí být překročen, aby se čichové podráždění dostalo k vědomí psa, zvláště klesá-li síla pachu i pod tento práh, takže se pes musí propracovávat na stopě i přes t. zv. „pachové mezery“. Tato únava může nastat i při dlouhotrvající práci na poli identifikace pachů, zejména při velkém horku nebo po duševních námahách psa (změna prostředí, nezvyklý transport vlakem a pod.). Pes pak podá horší výkony, přestože se snaží o vrcholný výkon stejně intenzivně jako jindy.

Únava se může projevit také tím, že je pes méně pozorný. V tom případě pracuje na stopě nepozorně, nechá se každou malíčkostí odvést od svého úkolu, chytá myši atd. Tuto únavu ze překonat, podaří-li se pozornost psa znovu oživit. Konečně se může při pachových pracích, zejména na velmi dlouhých stopách, dostavit i *tělesná* únava. Očekává-li proto psa vyčerpávající práce na stopě, není vhodné ho příliš namáhat obtížnou estou k začátku stopy.

Jak značný vliv na čichové výkony má pozornost, bylo dokázáno zajímavými pokusy. Ukázalo se, že citlivost pro hemické pachy (které psa pochopitelně nezajímají) je u psa člověka přibližně stejná, případně i větší u člověka. U některých chemických pachů je citlivost člověka dokonce mnohonásobně větší než u psa. Naproti tomu pes vnímá pachy, které sou v oboru jeho zájmu, mnohonásobně lépe než člověk, např. moč feny, pach krmiva, pach krve. Vůči krvi je vnímavost psa 50 krát větší než vnímavost člověka. Pro vůni květin je čichový práh "psa, vzhledem k nedostatku zájmu, obyčejně ten stejně vysoký jako práh člověka. Čich psa je tedy vůči pa-

chům, které ho nezajímají, ve srovnání s čichem člověka zdánlivě menší. Pokusy ale dokázaly, že školením lze dosáhnout, aby pes rozpoznával i vůni květin v podstatně větší míře. Toto zjištění je mimořádně důležité pro pochopení chyb, jichž se cvičitelé při nácviku identifikování pachů často dopouštějí, a proto bude třeba o této věci ještě pojednat.

O LIDSKÉM PACHU

Lidský pach pochází ze tří pramenů: 1. dýchání pokožky, 2. pocení, 3. vyměšování kožního mazu.

Je známo, že dýcháme nejen plíce, ale i pokožkou. Po-kožka stále přijímá a vyměšuje plynné látky. Každý tvor má jinou chemickou strukturu těla. Plyn, který pory pokožky vypařují, má proto u každého člověka jiný pach. Mnohem větší význam pro tvoření tohoto *individuálního* pachu má ale to, co vylučují žlázy pokožky. Ty mají různé úkoly. Především jsou zapojeny do systému výměny látek, takže jejich úkolem je vyměšování těch látek, jejichž nashromáždění by se mohlo stát tělu nebezpečným. Dále mají stále dodávat pokožce a chlupům potřebný tuk a tekutinu. Jinou funkcí je vyrovnaný teploty (tato funkce hraje velikou úlohu zejména u člověka, protože jeho tělo je takřka bez chlupů).

Zvýší-li se teplota těla, pokryje se celý povrch pokožky potem, jehož vyměšování se značně zvětší. Přeměnou potu v plyn, k čemuž je třeba tepla, se tělo silně ochlazuje, takže pocení je současně i důležitým regulátorem tělesné teploty. V mírnější formě se vyměšování potu pokožky děje stále a je jedním z nejdůležitějších pramenů stálého vyzařování pachu z lidského těla.

Vedle těchto plynných, tekutých a mastných látek, které tělo nepřetržitě vyměšuje, je zde ještě něco důležitého, na co se obyčejně zapomíná: stálé odpadávání pevných, zcela nepatrých částí pokožky ve formě lupů. Jak důležitou je tato okolnost, shledáme ze skutečnosti, že člověk takto během každého dne ztrácí přes 14 g pokožky a během jednoho měsíce asi 13 trilionů lupů.

Různé *regionální* pachy, na př. pach z pohlavního orgánu a jeho okolí, pach z podpaždí, z vlasů na hlavě, jsou tak silné, že zatlačují celkový *individuální* pach. Proto jsou někteří lidé schopni rozpoznávat různé regionální pachy od jiných regionál-

ních pachů, ale *individuální* pachy různých lidí rozpoznat nedovedou. Ze stejného důvodu také věda ví mnohem více o *regionálním* pachu než o *individuálním*.

Obyčejně se rozlišují tyto regionální pachy: pach z pohlavního orgánu a jeho okolí, pach řiti, pach podpaždí, pach hlavy a pach lysé nebo chlupy jen málo porostlé části těla. Podle mého názoru má svůj zvláštní čichový charakter ještě pach chodidel a prstů ú nohou.

Nemůže být pochybnosti o tom, že pes tyto regionální pachy dovede rozpoznat. Je-li ale patřičně vycvičen, dovede, jak bylo pokusy prokázáno, ve všech regionálních druzích pachu rozpoznat i charakteristický individuální pach, který je stejný v každém regionálním pachu téhož tvora. Takový společný charakter různých jednotlivých pachů není nicméně zvláštním a i člověk jej poznává tam, kde jeho čich na to stačí. Lehce rozeznáváme na př. vůni jablka od vůně hrušky nebo jahody, přestože všechny tyto plody mají společnou, pro nás lehce poznatelnou vůni ovoce. Podobné je to i s vůními květin všeobecně a vůní jejich jednotlivých druhů.

POZNATKY A OMYLY NA POLI ČISTOTY PACHŮ

Hlavní otázka o existenci *individuálního* pachu byla tedy vyřešena. Tím však ještě nebyly vyřešeny dílčí otázky, které jsou důležité pro praktické uplatňování tohoto poznatku a závisejí na experimentálním řešení celé řady problémů. Cílem je zjistit, za jakých podmínek a okolností individuální lidský pach vyzařuje do okolí.

Zvláštní důležitost pro praxi má otázka, zda individuální lidský pach proniká obuví, zda zůstává pro psa zjistitelně zachován na zemi, které se bota dotkla, a zda pes skutečně sleduje tento *individuální* pach anebo pach *smíšený*, skládající se z různých dílčích pachů. Člověk ve své stopě nezanechává jen svůj individuální lidský pach, ale vyvolá mimo to na ni celou řadu změn tím, že poruší zem, rozslape trávu a jiné rostliny, zanechává na zemi pach kůže svých bot, pach krému na boty a při hlubších šlápotách v měkké půdě dostane se na povrch i hlouběji ležící a jinak vonící zem.

Dlouho se myšlelo, že stopující pes sleduje jen lidský pach, nikoli uvedený pach *smíšený*. Tento nekriticky, dnes již zastaralý názor měl jak při výcviku, tak i při posuzování výkonu

psů v kriminalistice za následek celou řadu dalekosáhlých omylů. Zůstává zásluhou majora Mosta, že proti tomuto ničím nedokázanému názoru jako první vystoupil. Praktickými cemi, zejména skvělými pokusy se stopovým kolem a s visutou drahou dokázal, že normálně vycvičený pes nesleduje vždy *individuální* pach, ba ani lidský pach vůbec! Dokázal, že pes je veden celým *komplexem* pachů na stopě, takže snadno přechází na stopy jiné, obsahují-li podobné pachové součástky. Dokázal, že normálně vycvičený pes se obyčejně vůbec nestará o lidský pach, nýbrž sleduje i stopy bez lidského pachu, vytvořené pomocí stopového kola dřevěnými, koženými nebo gumovými botami a pod. jako pokračování lidské stopy, aniž by zpozoroval, že v nich již schází lidský pach. Tato pokusy dokázaná kritika vyvolala ovšem názory, které zašly příliš daleko a které vedly posléze k tvrzení, že psi vůbec *nedovedou* na stopě sledovat lidský pach. To bylo ovšem nesprávné. Nesprávnost tohoto tvrzení dokázal jako první německý ovčák Ito v Berlíně a později zejména boxeři doktorů Menzlových. Nakonec bylo nezvratně prokázáno, že ve stopách je lidský (t. j. druhový) individuální (osobitý) pach kladeče stopy, který správně školěný pes dovede rozlišovat i sledovat.

Mostova zásluha je v tom, že jeho práce vedly k žádoucímu vystřízlivění a vyjasnění a daly podnět k tomu, že se začalo s věnovou a kontrolovanou prací psů na lidských stopách.

Uvážíme-li, že se lidská noha při každém kroku dotýká země jen po dobu nepatrného zlomku vteřiny, musí nám být divné, že takový krátký dotecký nohy zanechá ve stopě přece tak silný individuální pach, že jej může pes vypracovat. Při identifikaci předmětu by ovšem tak krátký dotecký něstačil. Jak se dá tato skutečnost vysvětlit? Vysvětlení tohoto zjevu je možné jen pomocí abstraktního pojmu „sumace“. Víme, že určité nepatrné dráždění, které samo o sobě je příliš slabé, než aby ho mohli postřehnout, se stává podstatně silnějším a tím způsobilým pro vnímání, působí-li delší dobu ve stejné míře. Opakováním soustředováním (sumací) stále stejněho slabého dráždění smyslu se po určité době dosáhne takového zesílení tohoto dráždění, že nakonec překročí v nervovém ústředí čichového smyslu i „práh“ vědomí čichového, vyvolá čichový *vjem*. Pro praktickou práci na stopě je velmi důležité, aby ho tento zjev pochopili a aby ho z něho dovedli vyvodit praktické důsledky.

Jednotlivý dotecký nohy zanechá na zemi příliš slabý pach, takže jej pes nemůže vnímat. Pokračuje-li však jeden dotecký za

druhým, vznikne-li tedy stopa, tak se psu čím dálé tím více umožňuje, aby získal orientaci o kvalitě pachu.

Sumace dráždění nastává také v případě, když se opakování dráždění neděje nepřetržitě, ale když se třeba v určitých časových intervalích pravidelně opakuje (na této skutečnosti spočívá na příkladu působivost opakování stejných inserátů v novinách). Opakuje-li se na příklad určitý individuální lidský pach velmi často, může se psovi tak vrýt do paměti, že se na krátkých stopách jeví jako „čistý“ stopař. Nejsnadnější je to ovšem na stopách, které položil sám psovod. Jen tak je pochopitelné, že dříve uvedený ovčák Ito ukázal bez intenzivního školení na velmi krátkých stopách, které položil jeho psovod a které ve stejnou dobu jiné osoby křížily svými stopami, výkonu přímo překvapující „čistoty“ ve stopování.

Je jasné, že se pach dostane přímo na stopu, je-li ten, který ji klade, bos. Má-li kladeč stopy na nohou boty, jsou tyto sice silně impregnované pachem jejich nositele, ale na druhé straně je zde i silný pach kůže, krému na boty atd. Vede-li stopa mokrou travou, pak se boty vodou přímo vyluhují, a proto je taková stopa zvláště silná a trvanlivá. Jedná-li se o práci na stopě, která byla kladena na suchou zem a na kterou teprve později pršelo, pak i takovou stopu pes sleduje lépe než stopu na suché zemi; to však není silnějším a trvanlivějším pachem stopy, nýbrž skutečností, že nos psa ve vlhkém lépe pracuje.

Klade-li někdo stopu těžkýma botama, bývá její vypracování pro psa, zejména pro psa málo školeného, snadnější než když se jedná o stopu, kterou kladl někdo bosýma nohami. Avšak „čistému“ stopaři, který při práci na stopě *identifikuje* a sleduje jen *individuální* pach, je taková stopa, kladena bosýma nohami, vitanější.

Pachy, které vyzařují ostatní části těla osoby, která kladla stopu, nepřicházejí v úvahu jako vodítka pro stopujícího psa, neboť to jsou *lehké látky*, které neklesají k zemi. Major Most svou stopovou lanovkou prokázal, že se pes na místě, kde kladeč stopy nastoupil na lanovku, pohybující se těsně nad zemí, chová tak, jako kdyby tam stopa končila. To znamená, že se naprostě nesnaží sledovat pach kladeče, nacházejícího se ve vzduchu.

Ve sněhu se individuální pach velmi dobře udržuje. V komplexu pachů zde sice schází pach země a rostlin, ale zato je individuální pach *čistší*, a protože teplota nohy rozechřeje trochu sníh, vyluhuje se podrážka a tím je pach silnější.

Když vede stopa delší dobu přes mokrý jíl nebo mokrou

oranici, může se stát, že se na podrážky kladeče stopy přilepí vrstva hliny, která individuální pach takřka nepropouští. Je jasné, že pak se práce „čistého“ stopaře nemůže dařit. Naproti tomu je sledování celého komplexu pachů v takovémto případě lehčí než na normální půdě, protože zranění půdy je neporovnatelně větší.

Manželé Menzlovi, kteří dlouhá léta bedlivě pozorovali své psy při pachových pracích, vytvořili pojem „fysiognomie pachu“. Je známo, že různým náladám člověka odpovídá různý výraz jeho obličeje, různá fysiognomie. Rozzlobený člověk vypadá jinak než smutný, veselý jinak než vyčerpaný, bázelivý jinak než jinak než smutný, veselý jinak než vyčerpaný, bázelivý jinak než odvážný atd. Podobně, ba snad dokonce mnohem neklamněji, se každá nálada člověka ve vyzařování sám způsobem zreadlí. Tento změny individuálního pachu, charakterisující změnu lidské náladu, nazývají Menzlovi „fysiognomií pachu“. Liší se od fysiognomie obličeje především tím, že pro člověka jako pozorovatele není zjistitelná. Dále se fysiognomie pachu liší od fysiognomie obličeje tím, že svou pachovou fysiognomií nemůžeme ovlivňovat, že se v tom směru neumíme přetvařovat (pravděpodobně právě proto, že ji nedovedeme zjistit). Výraz svého obličeje můžeme kontrolovat v zreadle, můžeme studovat výraz obličeje u jiných lidí, a proto jej dovedeme ve značné míře podrobit své vůli. Naproti tomu „pachové zreadlo“ své duše nemůžeme ovlivňovat, protože je nedovedeme kontrolovat a zjišťovat.

Touto „fysiognomií pachu“, která odpovídá duševnímu životu určitého tvora a mění se s jeho duševními náladami, můžeme vysvětlit mnoho jinak nevysvětlitelných zjevů u tvorů se silně vyvinutým čichem. Tak lze vysvětlit, proč určité zvíře má k některým lidem od první chvíle setkání zřejmý odpor, kdežto s jinými se od prvního okamžiku stýká jako se starými kamarády. Správný pes se chová vůči nepříteli svého pána od začátku bez zjevného důvodu nedůvěřivě a agresivně. Pes ve službách bezpečnostních orgánů pracuje na stopě zločince s docela jinou chutí než na lhostejně cvičné stopě atd. Takovéto zprávy o správném, ale nevysvětlitelném chování jednotlivých zvířat sloužily často jako zdánlivý důkaz nesmyslné teorie o instinktu, kdežto ve skutečnosti dokazují pravý opak.

Je všeobecně známo, že duševní rozdílení má veliký vliv na činnost žláz a na jejich sekrece. Známe na příklad pocení ze strachu a víme, že pot umírajícího je zase zcela jiným druhem sekrece. Víme, že je úzká spojitost mezi sekrecí potu a sekrecí

pachů. Víme i to, že duševní rozpoložení ovlivňuje dokonce i činnost mléčných žláz, jak je zřejmo z toho, že kojenec mívá zažívací obtíže, když se kojící matka rozčílí.

Na tomto poli existuje však ještě mnoho nevyřešených problémů. Při řešení mnohých z nich mohli by být svými výkony nápomočeni psi, vycvičení jako „čistí stopaři“. Předpoklad k výcviku psů nám dává sama příroda: je to schopnost a snaha psa sledovat svým čichem stopu. Jeho „duševní“ předpoklady k tomuto výkonu musíme však vytvořit sami: musíme umět soustředit pozornost psa na tuto práci tím, že omezíme jeho vrozený zájem o stopu na určitý, psovodem mu naznačený pach.

Hlavní chybou výcviku v pachových pracích je zcela bezdůvodný předpoklad, že pes ví, co od něho člověk žádá a že se živě zajímá o individuální pach určitého člověka, na který se také ochotně soustředi, jakmile si to člověk přeje. Tento názor vzniká z mylné představy, že soustředění na určitý pach je možné psu nařídit právě tak, jako aby si sedl nebo lehl. Tato práce však není výsledkem okamžitého ovlivnění, jako na př. odložení psa, nýbrž plodem soustavného dlouhého školení, které má dva úkoly: především zaměřit pozornost psa na věci, které by ho jinak nikdy nezajímaly, kdyby mu je psovod sám neudělal zajímavými, a pak vyhledat slovní výrazy (symboly), sloužící vzájemnému dorozumění psovoda se psem.

Výcvik psa k dokonalosti „čistého“ stopaře je velmi zdlouhavý, pracný a obtížný. Není to cíl každému lehce dosažitelný a snadný. Chci proto především naznačit postup při tomto výcviku, neboť stejně tak jako studium předchozích theoretických výkladů považuji i studium praktického návodu výcviku „čistého“ stopaře za velmi prospěšné i pro toho cvičitele, který nechce vycvičit „čistého“, nýbrž jen „pevného“ nebo „jistého“ stopaře. I takovému cvičiteli podrobnější studium mnoho objasňuje a pomáhá mu v praktickém výcviku. Nakonec chci ovšem dát pokyny i takovým cvičitelům, kteří chtějí vycvičit svého psa jako normálního, nikoli jako „čistého“ stopaře.

VLASTNOSTI, KTERÉ MÁ MÍT CVIČITEL PSA-STOPAŘE

Cvičitel stopaře musí mít všechny kladné vlastnosti každého psovoda, cvičitého psa v kterémkoli oboru, to znamená především lásku ke psu, klid, sebevědomí, důslednost, pevnou vůli a vytrvalost.

V posledním článku, krátce před svou smrtí, napsal vynikající německý kynolog Stephanitz, že práce s pastýřským psem a se stopařem vyžadují nejtěsnější styk člověka se psem. Nejvíce záleží na dobrém poměru mezi psovodem a psem. Bez skutečné lásky psovoda k psovi nevznikne nikdy opravdové kamarádství, bez něhož je dokonálná spolupráce v tomto oboru nemožná. Bez ni nelze dosáhnout v pachových pracích skutečných, trvalých úspěchů. Jen ten pes, který svému psovoduovi bezvýhradně důvěřuje, může překonat překážky, které se mu staví do cesty v těžkých soutěžích. Soulad mezi psovodem a psem musí být tak dokonalý, že se pes v každém případě musí sám z vlastního popudu snažit, aby splnil přání psovoda. Člověk a pes musí být spolu tak srostlí, jak je to jen při různosti těchto dvou tvorů možné, jinak schází bezpodmínečně nutný předpoklad úspěšné práce. Vytěceného cíle nelze v žádném případě dosáhnout násilným výcvikem.

Stopař, který intensivně pracuje v oboru pachových prací, je citlivější než pes, který pracuje jen v obraně. Jak již bylo řečeno, je práce psa na poli pachových výkonů především prací mozku, prací duševní. Pro tuto práci má vždy duševně citlivější tvor lepší předpoklady než tupější jednotlivec. Proto obzvláště nadaný stopař bývá již před začátkem výcviku citlivější. Intensivní práce mozku, která je nutně spojena s výcvikem a prací stopaře, má vždy za následek větší sensitivnost, větší citlivost. Proto i velmi robustní, rozený obranář se stává duševně citlivějším – a tím na př. i poslušnějším, čím více pracuje na těžších stopách. Tuto stopařovu citlivost musí psovod vyrovnat obzvláštním klidem. Při obraně může být psovodův temperament pro psa prospěšný, zejména pro psa málo temperamentního. Totéž platí pro práci v poslušnosti. V těchto oborech může psovod vyrovnat přílišný klid psa svým vlastním temperamentem a přílišný temperament psa vlastním klidem. V pachových pracích může psovod přílišný temperament, zbrklost psa také vyrovnat svým klidem, naproti tomu je zde přílišný temperament, zbrklost psovoda vždy škodlivá, a to i když pes sám je velmi klidný. S velmi temperamentním psem nemůže příliš temperamentní, zbrklý psovod dosáhnout v pachových pracích skutečných úspěchů.

Temperamentní psovod může mírnit jen železnou sebekázní nebezpečí, ohrožující úspěch stopařské práce.

Nedostatek vrozeného klidu se musí snažit nahradit klidem, který je výsledkem silného soustředění vůle a vnitřního –

nikoli jen zdánlivého a povrchového – sebeovládání, neboť při žádné práci není pes ovlivňován náladou psovoda tak, jako při pachových pracích. Zde působí psovod při přenášení své nálady na psa, aniž by mluvil jediné slovo. Proto pesimista, který zejména před těžkým úkolem nedůvěruje sobě nebo svému psovi, působí na stopaře depresivně, a to jak při výcviku, tak v soutěžích nebo při praktické práci.

Mám přítele, který se svou fenu dosáhl již největších úspěchů. Oba znám dokonale, psovoda od jeho cvičitelských začátků a jeho fenu od štěněte. Zmíněný psovod je výjimečně klidný člověk, není vůbec nervosní a ví, že jeho fena je nadprůměrnou stopařkou, která mimo to nikdy „nešvindluje“. Přesto lze při každé těžší stopě pozorovat tento zajímavý zjev: fena jde až do prvního lomu abnormálně pomalu, bez ohledu na to, zda lom je brzy po začátku stopy nebo daleko od něho. Jakmile má první lom stopy za sebou, zrychluje nápadně své tempo a ukazuje docela jiný temperament a jiný sloh práce. Dlouho jsem tento stále se opakující zajímavý zjev sledoval. Řekl bych, že tato fena teprve sumací pachu na těžké stopě získává jistotu a tím normální rychlosť – kdyby totiž zrychlení nenastalo vždy právě za prvním lomem nebo přesně řečeno přímo v prvním lomu, a to bez ohledu na to, zda trat' od začátku až do prvního lomu byla dlouhá nebo krátká. Kdyby se jednalo o sumaci, pak by k ní muselo přece dojít již před lomem, když trat' stopy od začátku až do lomu byla dlouhá. Ale rozhodující změnu přináší v práci této feny vždy první lom. Konečně jsem došel k názoru, že jediným vysvětlením tohoto zjevu může být jen nedostatek sebevědomí zmíněného psovoda, nedostatek jeho sebedůvry a důvry k feně na začátku stopy, ví-li, že se jedná o nesnadnou práci a že na jejím výsledku mnoho záleží. Pozoroval jsem práci této feny, když její psovod průběh stopy znal. Výsledek: fena stopovala v tom případě před lomem stejným tempem jako za lomem, přestože stopa nebyla snadnější. Když jsem pak o věci se svým přítelem mluvil, přiznal svou depresi na začátku těžších stop, jejichž průběh nezná. Uvedená fena stopovala již jako odrostlé stěně a zúčastnila se s nevšedním úspěchem nejtěžších soutěží ve stáří, ve kterém většina jiných psů nemá ani OP I*). To považuji za velikou výhodu zmíněné feny. Jenže pravděpodobně právě tato skutečnost zavinila vylíčenou depresi psovoda. Tento můj přítel má druhého psa,

* starý zkušební řád pro obranáře

který není tak nadaným stopařem jako uvedená fena. Pes začal pracovat intenzivně jako odrostlý, stopoval méně a závodů se zúčastnil až jako dospělý. Zůstal nepochybně méně výkon- se zúčastnil až jako dospělý. Zůstal nepochybně méně výkon- ným v pachových pracích, ale – nejvíce žádnou depresi ani před prvním lomem stopy. Proč? Je lepším obránářem než stopařem a jeho majitel od něho nežádá vrcholných výkonů na stopě.

Tímto příkladem nechci dělat propagandu proti práci na stopě v útlém mládí psa (naopak), ale chci jen zdůraznit, jak důležitý je při stopování naprostý klid psovoda, protože se každá jeho deprese přenáší na psa, a to tím více, čím citlivější je jeho pes a čím dokonalejší je soulad mezi psovodem a psem.

Mnoho psovodů se snaží, aniž by si to sami uvědomovali, maskovat svůj neklid na stopě tím, že psa od začátku stopy pobízejí stálým opakováním povetu „hledej“. To má ovšem za následek nikoli uklidnění psa, nýbrž pravý opak a mimo to se tím velmi často stává, že pes stupňuje rychlosť nad své schopnosti a ztratí obyčejně stopu nejpozději u prvního lomu.

Důslednost je jednou z nejdůležitějších vlastností cvičitele. Existují úspěšní cvičitelé, kteří mají „tvrdou“ ruku a jiní s rukou „jemnější“. Je jasné, že tvrdší psovod se hodí více pro obránáře a jemnější více pro stopaře. Ale v každém oboru je nutné, aby byl psovod za všech okolností důsledný od začátku až do konce a pro pachové práce platí tento požadavek v obzvláštní míře. Nedůsledný psovod je pro psa nezpytatelným a proto se pes nemůže o něho opřít. V takovém případě nevznikne nikdy dokonalý soulad mezi psem a psovodem, bez kterého nejsou vrcholné úspěchy myslitelné.

V pracovním kolektivu, který představují pes a psovod, hraje psovod, jak vidíme již z jeho označení, vedoucí úlohu, třebaže na stopě nemá psa vést. Pes si musí být stále vědom, že jeho činnost bezpodmínečně řídí vůle člověka. Silná vůle, kterou psovod na psa působí, se však nesmí projevovat formou nátlaku na psa, zvláště ne násilím, nýbrž pes ji musí počítovat jako spolehlivou oporu silnějšího druhu. Člověk s vysloveně slabou vůlí nemůže nikdy působit ani na lidi, ani na psa a nehodí se na vedoucí místo – zejména ne tam, kde je třeba zdolávat těžké úkoly.

Na žádném jiném poli výcviku nehraje vytrvalost tak důležitou úlohu jako v pachových pracích. Kdo chce dosáhnout rychlých úspěchů, musí se věnovat jinému oboru. I sebenadánský stopař, aby mohl podávat spolehlivé vrcholné výkony, potřebuje mnohonásobně více času a práce než obránář. Zásada,

že nejlepším obránářem je ten pes, který potřebuje nejméně práce, t. j. nejméně příležitosti ke kousání, platí jen pro obránáře, nikoli však pro stopaře. Kdo o sobě ví, že nemá potřebnou vytrvalost nebo že jeho zájem často na delší dobu ochabuje, že nepracuje soustavně, ten ať se raději nepokouší o speciální pachový výcvik.

Ani ten, kdo má všechny uvedené vlastnosti, nedosáhne ve výcviku stopařů trvalých úspěchů, nemá-li pro svého psa hodně času a nemá-li možnost úzkého kamarádského styku s ním i mimo dobu cvičení. Úspěšná stopařská práce vyžaduje tak intenzivní styk psovoda se psem, že se z nich musí stát jednolitý celek. To není možné, nemůže-li se psovod věnovat svému psu *denně* delší dobu. Má-li někdo jen tolik času, že se svému psovi může věnovat jen dvakrát týdně 1–2 hodiny, pak to sice stačí na přípravu ke zkouškám ZV I–III, ale nemůže stačit k tomu, aby pes se svým psovodem tak srostl, jak je to nutné pro trvalé stopařské úspěchy.

Je žádoucí, aby každý, kdo se chce věnovat pachovým právům, uvažoval, zda má uvedené předpoklady, které jsou nutné, aby dosáhl svého cíle.

Mezi nejdůležitější úkoly vedoucího výcviku – ať v civilním nebo ve služebním výcvikovém středisku – patří objektivní posuzování, zda jemu svěření cvičitelé mají vlastnosti, které cvičitel stopaře musí mít, aby měl vyhlídky na úspěch. Je třeba provést zkoušky vrozených vloh nejdříve u psovodů a pak teprve u psů. Bude jistě užitečnější, vycvičí-li psovod, nehodí se pro výcvik stopařů, bez námahy několik prvotřídních obránářů, než aby se dlouhou dobu úporně a nakonec bezúspěšně pachtil s výcvikem jednoho stopaře.

VOLBA PSA PRO STOPAŘSKÝ VÝCVIK

Stopaři vyžadují neobyčejně mnoho usilovné a odborné práce. Proto je třeba, aby se tato práce věnovala jen psům, jejichž vrozené vlohy slibují, že intensivní práce s nimi přinese ovoce, odpovídající vynaloženému úsilí.

Nechci zde polemizovat o tom, zda se některá rasa pro pachové práce hodí více nebo méně. Sám jsem na stopách pracoval s německými ovčáky, dobrmany, airedaly, s rottweilerem, kníračem, boxerem, foxhoundem, bullterierem i s loveckými psy. Viděl jsem veliký počet vynikajících výcvikářů pracovat na

stopách se psy nejrůznějších ras, kteří podali vynikající výkony. Nedávám v tomto oboru přednost žádné rase. V každé rase jsou jednotlivci, kteří mají nadprůměrné stopařské vlohy, I mezi bastardy se vyskytuje taková zvířata. Bohužel, jsou to – at' se jedná o psy čistokrevné nebo o bastardy – jen jednotlivci, u kterých se neví, po kterém předkovi schopnosti zdědili, a proto není snadné utvrdit je v odchovu takového výjimečného jedince. Tam, kde měli ve velkém měřítku možnost usměrnit chov pracovních psů, stalo se nejednou, že bylo ve velikém rozsahu používáno pro speciální stopařský výcvik některé rasy na základě vynikajících stopařských výkonů jediného jejího člena, ale zatím vždy bez očekávaného úspěchu. V tomto směru existuje zatím jediná schůdná cesta, která je ovšem spojena s velkými těžkostmi. Je to výběr zvířat, která nezvratně prokázala nadprůměrné stopařské schopnosti zděděné po předcích, párení takových partnerů, nekompromisní zkoušky jejich vloh, výběr nejnadanějších z odchovu pro další speciální výcvik a chov a konečně příbuzenská plenitba na předka, který prokázal nejen sám vynikající stopařské schopnosti, ale i dědivou sílu v tomto směru.

Zkoušky stopařských vloh lze provést již v nejútlejším mládí. Ze zkušenosti víme, že existují jedinci, jejichž obranářské schopnosti a vlohy pozdě dozrávají, ale pak se často stanou z takových psů lepší obranáři než z těch, kteří projevili podstatně dříve nápadnou agresivnost. Tato zásada pro stopaře *neplatí*. Čím dříve štěně projeví zvláštní nadání pro pachové práce, tím výrazněji se toto jeho nadání osvědčí i později (ovšem za předpokladu řádného odborného výcviku). Pro obranáře i pro stopaře platí však jiný poznatek: z určitého počtu velmi výkonných zvířat (obranářů nebo stopařů) je v uvedených vlohách dědičně nejnadanější zvíře, u kterého se nejdříve projevily. To platí zejména pro sourozence ze stejného vrhu. Tato zkušenosť je velmi cennou pomůckou při výběru pro chov a při příbuzenské plemenitbě.

V Německu existují kmeny německých ovčáků, které jsou plánovitě pěstovány na výkon. To se ovšem nedá říci o t. zv. „výcvikovém chovu“, který jen zaručuje, že první dvě generace předků určitého psa absolvovaly nějakou zkoušku, třeba tu nejnižší a třeba s nejslabším výsledkem. „Výcvikový chov“ tedy zaručuje jen – pokud o nějaké „záruce“ lze vůbec mluvit – určité *minimální* vlohy, kdežto „chov na výkon“ je chovem na *maximální* vlohy a výkony předků a potomků. Takto na „vý-

kon“ pěstované kmeny v Německu existují. Mají tam zejména kmeny pastýřských psů na výkon, ovšem na výkon v oboru této práce, kde mnoho generací pracovalo úspěšně po celý život u stáda a kde skoro každý člen takového kmene získal veliké úspěchy v soutěžích pastýřských psů. Vedle těchto pastýřských kmenů existují v Německu i kmeny, které jsou pěstovány na výkon v oboru práce služebních psů, ale nikoli kmeny, pěstované speciálně na stopařské výkony. V tomto ohledu má nepopíratelný náskok Švýcarsko, kde existují kmeny německých ovčáků, pěstované tak, že rodiče a prarodiče vesměs získali výcvikovou značku specialisty stopaře a kde tyto speciální výcvikové značky nacházíme v rodokmenu až do čtvrté generace právě v té linii, na níž je chovatelem použito příbuzenské plemenitby. Jako názorný příklad, nikoli reklamu, zde uvádím svou, ze švýcarského chovu pocházející championku ČSR 1950 Dixi von Rehsprung SHSB 81746 OP III. Otcem Dixi je mezinárodní champion a čtyřnásobný švýcarský vítěz ve výkonu, Alex von der Elsenwiese. Její matkou je švýcarská vítězka ve výkonu, Dolly v. San Rocco. Oba rodiče mají výcvikovou značku nejvyšší speciální stopařské zkoušky a Alex vyhrál třikrát švýcarské mistrovství specialistů – stopařů. Alex je synem švýcarské championky a vítězky ve výkonu Cilli v. Etzliberg, která vyhrála mnoho stopařských závodů. Dolly je dcerou Cuno v. Stettbrunnen a Brigitty v. San Rocco, kteří oba mají výcvikovou značku specialistů stopařů. Cilli v. Etzliberg a Brigitta v. San Rocco jsou decerami světového vítěze Jalka v Pagensgrüb, jehož matka Gudrun v. Pagensgrüb a babička Pauline v. d. Bergerslust získaly výcvikovou značku specialistů – stopařů v Německu. Vidíme zde tedy zcela jasné a důsledný záměr pěstovat na exteriérový typ světového vítěze Jalka v. Pagensgrüb a současně na stopařské schopnosti. Podle tohoto vzoru bychom se bezpochyby i my mohli dopracovat chovatelských úspěchů.

Čeho by bylo k tomu třeba? Především, a to se již stalo, aby ústřední kynologické vedení plánovitě a soustavně podporovalo takovéto snahy. První velký krok v tomto směru učinila Kynologická jednota již tím, že celostátní přebory služebních psů ve výkonu v roce 1951 rozdělila na část stopařskou a část obranářskou, čímž zpřístupnila celostátní mistrovství ve výkonu specialistům – stopařům, neobranářům, kteří dříve neměli možnost, aby se v soutěžích uplatňovali. Tak zůstávali širší chovatelské veřejnosti neznámí anebo musili nastoupit ve

všeobecných soutěžích, kde se obyčejně skresluje jejich výkonost slabinami v obraně.

Již dnes lze očekávat zvýšení soutěživosti a tím i úrovně vstopování, protože Kynologická jednota vydala pro stopaře – specialisty zkušební řád, čímž je nyní dosaženo toho, že budou zadávány speciální výevikové značky.

Dále by bylo třeba, aby se v osvědčení o výběrovém chovu poznamenaly výkony v pachových pracích, po případě i skutečnost, že odchov určitého psa vykazuje nadprůměrné stopařské nadání. Při zavádění východoněmeckých „Wertzifern“ by se měla zavést zvláštní známka z výkonu v pachových pracích (i když ji v NDR nemají). Měla by se pořídit a kynologické veřejnosti sdělit evidence stopařů, a to těch, jejichž rodiče též prokázali nadprůměrné stopařské nadání.

Pokud nebudeme mít kmény, propěstované na stopařské schopnosti a oficiální evidenci v tomto směru, musí si zájemce o štěně, z kterého chce udělat dobrého stopaře, opatřit vědomosti o stopařských schopnostech jeho předků vlastním pátráním, hlavně o rodičích štěněte a těch jeho předků, které má vícekrát v rodokmenu.

V odchovu někdy se uplatňujíci dědičnost „křížem“, t. j. z otce na dcery a z matky na syny, platí i při dědičnosti stopařských vloh, a to v obzvláštní míře. Přitom zkušenosť učí, a učila již dávno, zejména úspěšné pěstiteli loveckých pracovních psů, že stopařské schopnosti dává potomkům ve větší míře matka než otec. Zkušenosť starých pěstitelů dobrých loveckých psů dále praví, že „základem vynikajícího psa bývají dvě vynikající feny,“ t. j. jeho matka a matka jeho otce. To jednak znamená, že pro chov pracovních psů jsou feny důležitější než psi, dále pak, že tito starší praktikové velmi dobře znají sílu dědičnosti křížem, a konečně je jasné, že jejich učení je velmi podobné metodě Bruce-Lowe, dle které bylo vypěstováno mnoho nejúspěšnějších plemeníků jak u ovcí a koní, tak i u psů. Podle metody Bruce-Lowe se dosáhne nejlepších výsledků takovou úzkou příbuzenskou plemenitbou, při které otec matky je současně otcem matky jeho otce. Tato metoda je tedy v jádře totéž, jako uvedený starý myslivecký recept, a je přísnější jen v tom, že žádá, aby ty dvě vynikající matky měly stejněho otce a aby tento jejich otec byl sám pěstitelsky obzvlášt' hodnotný. Je pravda, že úzká a opakovaná příbuzenská plemenitba u zvířat, která žijí v podstatně jiných poměrech než ve volné přírodě, má často za následek oslabení nervů. Víme, že vynikající

stopaři nemívají zvláště silné nervy a že usilovná stopařská práce nepřispívá nervům ani těch psů, kteří jsou nadanější pro obranu a mají od narození naprostě silné nervy. Abychom tuto slabou stránku většiny nadprůměrných stopařů pokud možno vyrovnnali, musíme při pěstování na stopařské schopnosti obzvláště dbát na dobré nervy zejména u těch předků, na které neprovádíme pokrevní plemenitbu a kteří mají znamenat určité osvěžení krve. Čím užší je v daném případě příbuzenská plemenitba, tím zdravější a zejména pevnější nervovou konstituci musí mít ti z předků, na které se v daném případě příbuzenská plemenitba neprovádí. Ale i u těch předků, na které se příbuzenská plemenitba v daném případě provádí, lze učinit určitá opatrnostní opatření, na která se obyčejně zapomíná. Nervová soustava bývá u citlivějších psů, ke kterým rozený stopař vždycky patří – po dlouhotrvajícím intensivním treningu a těžkých soutěžích, to znamená po značně vyčerpávající práci mozku, znatelně více otřesena než po delším klidu. Po delší námaze má se vynikajícím stopařům již v zájmu udržení vysoké pracovní výkonnosti poskytnout delší odpočinek. To platí tím více pro psy, vybrané pro chov. Podobný požadavek byl právě v poslední době vysloven v Německu (všeobecně, nikoli jen s ohledem na stopaře). Chovná kondice, která nemusí být (a jen málokdy bývá) totožná s kondicí ve výkonu, má být zejména u duševně labilnějších zvířat v době spáření co nejlepší. Nedbá-li se na to, pak se může lehce stát, že zvířata po stránci nervové slabší, ale odpočatá, dají odchov nervově lepší než nervově silnější rodiče, kteří v době spáření byli nervově vyčerpáni třeba následkem přepracovanosti. Osobně beru na to ohled tím, že pěstuji skoro výhradně v zimě, zejména s fenami, které na jaře, v létě a na podzim stále intensivně pracují na stopách. Nepříznivý vliv stálého udržování chovných zvířat ve vrcholné kondici výstavní a výkonnostní, bez náležitého odpočinku, je snad i vysvětlením skutečnosti, že mnohá „hvězda“ nedává zdaleka tak dobrý odchov, jako její mnohem méně vynikající, ale odpočatí sourozenci. Dědičná síla takového „hvězd“ se pak často přece jen projevuje v jejich potomech u druhé až čtvrté generace, jejichž rodiče měli podstatně méně slavný, ale zato také mnohem méně vyčerpávající život než jejich slavný předek. Zachází-li se s hodnotným chovným materiálem tak, že teprve jeho odchov v druhé až čtvrté generaci se stává schopným po náležitém odpočinku dát potomky takové kvality, jaké za normálních okolností měl dát již jejich praděd,

pak by bylo lepší postarat se o to, aby vynikající jedinec v době svého působení v chovu byli všeobecně odpočati a v dokonalé chovné kondici, než zabývat se neplodnými úvahami o tom proč ta nebo ona „hvězda“ dala teprve po několika generacích odchov odpovídající její kvalitě.

Tyto nezvratně zjištěné skutečnosti vyvracejí morganovské učení o neměnitelnosti genotypu a dokazují neudržitelnost Weismannovy statické teorie o kontinuitě zárodečné plasmy; potvrzuji však v celém rozsahu správnost biologických názorů sovětské školy Mičurinovy - Lysenkovy o vlivu dané zdravotní i nervové konstituce rodičů v okamžiku oplození na povahu takto vzniklého potomstva (viz T. D. Lysenko: Nový názor na biologický druh, N. I. Feiginson: Dědičnost a životaschopnost, I. V. Truščov: Jak člověk přetváří vlastnosti zvířat).

Nakonec musím upozornit ještě na jednu vlastnost, kterou předkové psa, ze kterého chceme udělat specialistu-stopaře, mají mít a na kterou se obyčejně zapomíná: zdraví, svěžest a výkonnost do nejvyššího stáří. Tyto vlastnosti jsou důležité pro každého psa, zejména pro každého pracovního psa, ale v nejvyšší míře pro stopaře. Výcvik stopaře vyžaduje totik námahy, že by bylo přímo nezodpovědné, kdybychom neměli zájem o to, zda pes, na jehož výcvik chceme vynaložit totik usilovné odborné práce, má vzorné předpoklady pro to, že bude tak dlouho živ, zdrav a výkonný, aby se tato pracovní investice rentovala. Dokonalý výcvik speciálního stopaře netrvá týden, nýbrž léta, a proto je nutné, aby po několikaletém výcviku také mohl podávat několik let vrcholné výkony. U všech pracovních psů je známo, že své nejlepší výkonné dosahují teprve ve stáří kolem pěti let. U stopařů přichází tato dlouhou prací mozku a rutinou získaná největší výkonnost ještě později, a proto musí také déle vydržet než u obranářů. Předpoklady k tomu stopař má. Hbitost a síla mládí nejsou u něho důležité. Klid, rozvaha, rutina a úzký styk s povodem jsou na stopě rozhodující. Tyto vlastnosti přináší právě stáří.

U nás se, bohužel, nedbá na vrozené výhody psů, kteří jsou „věčně mladí“. Ve Vídni se zadává každoročně nejhodnotnější čestná cena – zlatá mísá – nejmladistvějšímu psu v soutěži, ve které jsou jen psi starší 10 let. Cílem této soutěže je vyhledání dlouhověkých kmenů, které zůstávají mladistvými a výkonu schopnými do nejvyššího stáří. Podporou a prosazováním takovýchto kmenů se má zvýšit užitkovost zejména pracovních psů. Proto si tato snaha zasluguje pozorností

odpovědných míst, neboť zvýšení použitelnosti do vysokého věku, prodloužení doby výkonného pracovního psů a zejména stopařů znamená zvýšení úrovně jejich výkonů, znamená šetření nejcennějším kynologickým materiálem. Je mnohem důležitější, aby naši pomocníci zůstali o několik let déle schopni vrcholných výkonů, než aby byli o několik málo týdnů dříve zralí, na což se obyčejně klade zbytečně veliký důraz.

Pastýři, kteří jsou skutečnými hospodáři, kladli vždy váhu na to, aby jejich psi byli schopni konat službu ještě i ve vysokém stáří, kdy se teprve stávají mistry ve svém oboru. Mnohý pastýř tvrdí, že starý pastýřský pes „uvažuje“ stejně logicky jako člověk. A „uvažování“ je přece také u stopaře skoro nejdůležitější.

Jeden z největších odborníků v práci a chovu foxhoundů W. Harrison praví, že největší výhodou smečky těchto štváčů je, má-li větší počet starých rutinérů, jejichž zkušenosti jsou pro smečku cennější než dravost a vytrvalost mladých, neúnavných psů. Harrison, který obdivuje některé foxhoundsy, kteří štvali ještě ve stáří 10 let, vyzývá pěstitele, aby se snažili dosáhnout odchovu, který by zůstal co nejdéle schopným výkonu. Co platí pro foxhoundsy, jejichž práce bezpodmínečně vyžaduje určitou rychlosť a velikou vytrvalost, platí tím více pro stopaře, pro které jsou tyto vlastnosti vedlejší, neboť od stopařů se nikdy nevyžaduje, aby absolvovali trati přes 150 km.

Naši snahou musí proto být, aby naši pracovní psi dosáhli vysokého stáří.

Manželé Menzlovi, kteří patří k největším autoritám v oboře pachových prací, žádají, aby mladý pes, který má pro dělat speciální stopařský výcvik, měl bezpodmínečně tyto vrozené vlastnosti: 1. chut' k stopování, 2. chut' k aportování, 3. tvrdost, 4. ovladatelnost a 5. nebojácnost.

Je nesporné, že pro stopařský výcvik je velkou výhodou, má-li mladý stopař všechny uvedené vrozené vlastnosti. Že by ale všechny tyto vlastnosti bezpodmínečně *musí* mít nebo že by bez nich nemohl dosáhnout vrcholných stopařských výkonů, s tímto názorem na základě svých dlouholetých zkušeností souhlasit nemohu.

Že chut' k stopování a ovladatelnost jsou nezbytným předpokladem úspěšného stopařského výcviku, je naprostě jisté.

Chut' k aportování zajisté značně usnadňuje stopařský výcvik, zejména jeho začátky, avšak není pravda, že jedině tato chut' k aportování nám dává záruku, že určitý pes bude vynikajícím

stopařem. To bylo dokázáno v minulé válce, kdy armádní psi podle tehdy platných zkušebních řádů, jak je všeobecně známo, neaportovali ani na stopě, ani při cvičích poslušnosti a stopovali rozhodně podstatně lépe než většina psů v majetku civilních psovodů. Zkušení cvičitelé tvrdí, že skutečnost, že mladý pes náruživě pracuje na stopě, na které se nacházejí kousky masa nebo vlekli-li kladeč stopy kus masa za sebou, ještě nedokazuje, že mladý pes rád stopuje, nýbrž jen, že by rád maso našel. V tom mají jistě pravdu, ale totéž, co platí o chuti psa na maso, platí také o jeho chuti k aportování. Pes, který na základě své chuti k aportování náruživě stopuje, jedná tak nikoli proto, že rád stopuje, nýbrž protože chce aportovat. Nám může být lhostejné, proč pes náruživě stopuje, stačí nám skutečnost, že stopuje.

Dále je známo, že pes, který příliš často stopuje „na figuranta“ (což znamená, že se na konci stopy nachází figurant, se kterým pes po absolvování stopy smí bojovat), se brzy snaží, aby figuranta našel nikoli podle stopy, nýbrž s vysokým nosem proti větru, který přináší pach až na vzdálenost 500 m, někdy dokonce až 900 m, a to při poměrně slabém větru, což pochopitelně velmi svádí k revírování. V takovém případě se tedy jedná jen o chybný výcvik, jehož chyba spočívá v tom, že pes měl příliš často příležitost, aby bojoval na konci stopy s figurantem, ačkoli tuto příležitost měl dostat jen na začátku výcviku a pouze v takové míře, aby v něm vyvolala zájem o stopování. Zkušenosť dále učí, že pes, který často stopuje na figuranta, postupuje na stopě příliš rychle, třebaže stopuje s nosem u země, protože ví, že figuranta na konci stopy nemůže přejít jako jiný malý předmět. I toto tvrzení je správné, ale také zde se jedná jen o chybu ve výcviku, neboť pro zpomalení stopařské práce existují, jak později uvidíme, i jiné prostředky, než pokládání malých předmětů na stopu. *Důležité je pouze to, aby pes na začátku stopařského výcviku měl chuť stopu sledovat, a to z jakéhokoli důvodu.* Je věcí cvičitele, aby na tuto chuť k sledování stopy správně navázal a konečným cílem cvičitele musí v každém případě být, aby pes radostně stopoval nikoli proto, aby se dostal k boji s figurantem, ani aby našel maso, ani aby mohl aportovat nalezený předmět, nýbrž aby vyvolal spokojenosť psovoda a získal jeho pochvalu.

Tvrďme tedy, že i ten pes, který nemá vrozenou chuť k aportování, se může stát náruživým a úspěšným stopařem. Zastánci názoru, že stopař má být rozeným aportérem,

kladou ovšem hlavní důraz na zcela určitý druh pachových prací, totiž na zjišťování totožnosti pachů, a s tohoto hlediska musíme uznat, že je skoro nemožné udělat ze psa, který nemá chuť k aportování, dobrého zjišťovatele totožnosti, zejména pokud jde o identifikaci předmětů.

Za *tvrdého* v širokém slova smyslu se považuje pes, který poměrně rychle zapomíná na nepříjemné zkušenosti. Jedná se tu tedy o jinou tvrdost než o tvrdost obranáře, projevující se tím, že pes bezohledně útočí na figuranta, třebaže dostává tvrdé rány. Podle mého přesvědčení nehraje tvrdost při stopování velkou úlohu, s výjimkou u identifikačních prací, neboť při vyhledávání osob nebo předmětů je často nutno chybujícího psa opravovat a při tom má tvrdost samozřejmě určitý význam. Naproti tomu představuje stopování práci, při které silnější tlak skoro nepřichází v úvahu, a proto tam tvrdost nemá velikou úlohu.

Nebojácnost psa je při pachových pracích důležitá jen při vyhledávání osob, protože zde se dostává do bezprostředního styku s cizími osobami a bojácnost znamená v takovém případě určitou, u nedůvěřivých psů někdy velmi značnou překážku. Jinak musím podle pravdy říci, že méně sebevědomí psi ukazují často právě na stopě nápadnou ctižádost, snad proto, že si uvědomují možnost dosáhnout v tomto oboru velikých výkonů, kdežto v jiných oborech (zejména v obraně) pocitují svůj nedostatek sebevědomí vždy jako překážku. Proto nacházíme mezi zvlášť výkonnými stopaři nápadně mnoho psů, jejichž hodnocení povahy je 3, což znamená „zdrženlivost, opatrnost, málo sebevědomí.“ Uvědomujme si tuto skutečnost a nevylučujme ze stopařského výcviku psy, kterým scházejí určité, zajisté velmi žádoucí, ale pro stopaře nikoli nutné vlastnosti, když naopak víme, že je jen poměrně málo psů, majících vlastnosti, které stopař nevyhnutelně potřebuje.

Stopař tedy bezpodmínečně potřebuje – a to pro jakoukoli pachovou práci – především chuť k pachovým pracím a *ovladatelnost*.

Chuť k pachovým pracím má jen takový pes, který má chuť k práci vůbec, který má „pracovní temperament“, který není lhostejný. Vrozenou voditelnost má ten pes, který je stále ochotný udělat to, co psovodovi působí radost. Tato ochota má nesmírný vliv na pozornost a bez pozornosti není možno dosáhnout výkonu.

Jak chuť k práci („pracovní temperament“), tak vrozenou

ovladatelnost mají v největší míře psi, pocházející z pastýřských kmenů, neboť tyto kmeny pracují (již staletí) od nejútlejšího mládí až do smrti nepřetržitě v nejtěsnější spolupráci s člověkem. Má-li proto pes ve svém rodokmenu předky, pocházející z takového kmenu psů, bývá to dobrý předpoklad pro jeho výkonnost a hlavně pro úspěchy v oboru pachových prací. Krev pastýřských kmenů je také nejlepším osvěžením krve, hrozi-li nebezpečí degenerace v jakémkoli směru.

V JAKÉM STÁŘÍ MÁ MLADÝ PES ZAČÍT S PRACÍ

Odpověď všech autorit v oboru pachových prací zní jasně:
„Co nejdříve!“

V tomto ohledu přední autority – jak již bylo shora uvedeno – kladoucí největší váhu na identifikační práce, považují logicky za nejdůležitější obor předvýchovy *aportování* předmětů se silným pachem psovoda ve formě hry už v době, kdy štěněti je šest týdnů. Ve stáří pěti měsíců má mít štěně – podle těchto názorů – již za sebou mnoho úspěšných stopovacích prací na stopách, kladených samotným psovodem, a po stopách obsahujících už několik pravých lomů.

Osobně jsem se čtyřměsíčními štěňaty cvičil sledování několik set kroků dlouhé a až hodinu staré stopy a mohu říci, že pracovala úspěšně a v každém případě s větší chutí než většina těch psů, které jsem dostal do výcviku jako dospělé a kteří předtím na stopách vůbec nepracovali nebo pracovali za vedení neodborníků.

Pro všechny ostatní obory platná, všeobecně známá zásada, že základem výcviku psa je poslušnost a že se nemá přikročit k dalšímu výcviku, pokud pes není pevně propracován v poslušnosti, neplatí pro pachové práce. Má-li pes dosáhnout v pachových pracích skutečně pozoruhodných výkonů, má v tomto oboru začít pracovat podstatně dříve, než může být propracován v poslušnosti. Pes, který se má stát dobrým a náruživým stopařem, má stopovat již od štěněte. Jakmile štěně je fysicky schopné sledovat stopu, má stopovat, a to co nejčastěji. V tomto útlém mládí nějaký nátlak na psa ovšem nepřichází vůbec v úvahu. Způsob cvičení a celá „práce“ musí u takového štěněte vydat značně jinak než u psa o rok staršího, který se na příklad má naučit aportovat, skákat, nebo pustit figuranta. Není

ovšem myslitelné, aby s takovým štěnětem pracoval naprostý laik, který je bezradnější než jeho žák. Velikou výhodou pro psovoda s malými zkušenostmi je pomoc zkušeného a úspěšného evičitele, ovšem jen skutečně zkušeného odborníka ve výcviku v pachových pracích. Ale i v tomto případě je povinností majitele mladého psa, aby se *před* zahájením prací seznámil se zásadami stopařského výcviku.

Že je výhodné, začíná-li štěně stopovat již v nejútlejším mládí, neznamená ovšem, že se ze psa staršího, který předtím nestopoval, nedá udělat dobrý stopař. V takovém případě musíme ovšem počítat s tím, že je obtížnější přimět psa k tomu, aby se stopování věnoval s plným zápalem a náruživostí, zejména měl-li předtím přiležitost pracovat intensivně v obraně nebo v jiných oborech. V žádném případě nesmíme počítat s tím, že pokroky staršího psa budou rychlejší, protože je již rozumnější. Musíme být připraveni na to, že odstraňování objevujících se těžkostí při výcviku bude u staršího psa nesnadnější než u mladšího.

Pro úplnost chci poznamenat, že nejsou vzácné případy, kdy starší pes, který utrpěl úraz nebo prodělal těžkou nemoc, jejíž následky mu znemožňují nebo citelně ztěžují jinou práci (na př. obranu, skoky a pod.), se začíná vásnivě věnovat stopařským pracím a dosahuje v nich pak pozoruhodných výsledků, kdežto předtím byl v tomto oboru vysloveně slabý. Takové případy nastávají zejména, když pes ztratil ve velké míře schopnost rychlého pohybu anebo byl-li jeho zrak značně poškozen. Tito „invalidé“ najdou pak často náhradní zaměstnání a zálibu ve stopování, kterému se obyčejně věnují s velikou cížadlostí a pozorností. Protože, jak jsem již řekl, při pachových pracích nehrájí hlavní úlohu fysické, nýbrž *psychické vlastnosti* – pozornost, vůle, práce mozku – dosahuje takto postižení psi na tomto nejtěžším poli někdy takových výkonů, jakých jako zdraví zdaleka nebyli schopní. Postižený pes dovede často mnohonásobně splnit porozumění a pomoc psovoda obdivuhodnými výkony.

K TERŘÍ PSI JSOU PEVNÝMI, K TERŘÍ JISTÝMI A K TERŘÍ ČISTÝMI STOPAŘI

Pevným stopařem je pes, který hledá tak, že sleduje po zemi lidskou stopu a nesnaží se, aby osobu nebo předměty našel s vysokým nosem revírováním. Zda určitý pes je pevným stopařem, poznáme nejlépe, když přešel lom (což samo o sobě

není chybou). Pevný stopař se v tom případě snaží, aby stopu zase našel a pak na ní pokračuje, kdežto pes, který není pevným stopařem, když přešel lom, začíná revírovat.

Přejde-li pevný stopař ze stopy, na kterou byl uveden, na jinou ji křižující stopu, zejména na mladší stopu, pak to není chybou.

Jistým stopařem je ten pes, který na stopě, na kterou byl uveden, setrvá a nepřechází na křižující ji stopu jinou, starší nebo mladší, pokud rozdíl ve stáří stopy je více než tři minuty. Jistý stopař sleduje stopu podle jejího celkového pachu, který se liší od pachu starších nebo mladších stop.

Přejde-li jistý stopař ze stopy, na kterou byl uveden, na jinou ji křižující stopu, která je stejně stará nebo jen o méně než tři minuty starší nebo mladší, pak to chybou *není*, neboť celkový pach stop skoro stejně starých je ve stejném terénu téměř stejný. Rozdílný je individuální pach, který tvorí jen malou část celkového pachu a kterého si jistý stopař nevšíma.

Cistý stopař sleduje stopu jen podle individuálního pachu osoby, která jí kladla. Proto má čistý stopař v každém případě setrvat na stopě, na kterou byl uveden, a nemá přejít na žádnou jinou ji křižující stopu, ani když se jedná o stopu přesně stejně starou, protože každá jiná stopa má jiný individuální pach.

JAKÉ PACHOVÉ PRÁCE MŮŽE KONAT ČISTÝ STOPAŘ

Čistý stopař může konat tyto pachové práce, které nemůže konat jiný stopař:

1. identifikování různých regionálních pachů podle určitého celkového pachu – identifikace předmětu podle celkového pachu určitého člověka;
2. identifikování celkového pachu podle daných regionálních pachů –
 - a) identifikace z předmětu na člověka;
 - b) identifikace ze stopy na člověka;
3. identifikování regionálního pachu podle daného jiného regionálního pachu –

- a) identifikace ze stopy na předmět,
- b) identifikace z předmětu na předmět a
- c) identifikace ze stopy na stopu.

Každý z těchto úkolů působí psovi jiné těžkosti, jak fysio logické, tak psychologické. Zdá se, že nejméně těžkostí má pes s identifikováním ze stopy na předmět, zřejmě proto, že náruživý stopař při práci na stopě se na „svůj“ pach tak silně soustředí, že předměty s jiným páchem na konci stopy ani nezpozoruje. Tím pracuje sice správně, ale jen pudově, aniž by předtím prováděl vědomě volbu. Z čichového stanoviska je snadnější identifikace předmětu podle pachu určitého člověka, která dává snad nejlepší možnost seznámit psa s lidským individuálním páchem; v tom případě je totiž možné, abychom bezprostřední vnímání pachu spojili s naším povelem a nechali psa ihned potom provést volbu předmětu. Dále je to vhodné proto, že tento cvik můžeme během krátké doby mnohokrát opakovat (což při identifikaci ze stopy na předmět nebo ze stopy na stopu není možné), aniž bychom riskovali přílišnou únavou psa.

Nejtěžším úkolem je identifikování ze stopy na stopu, to znamená sledování lidské stopy přes jiné, třeba stejně staré lidské stopy.

Psi, ovládající tyto identifikační práce, označují se jako „pachově čistí“. Jako zvláštní případ pachové čistoty se označují ti psi, kteří individuální pach sledují jen na stopě (což jak bylo právě řečeno – je *nejtěžší* identifikační prací), aniž by byli cvičeni v jiných identifikacích – na př. ve vyhledávání předmětů nebo osob. Takové psy označujeme jako „čisté stopaře.“

JAKÉ PACHOVÉ PRÁCE ŽÁDÁ ZKUŠEBNÍ ŘÁD

Dosavadní zkušební řád ZV I^{*)} žádá jen vypracování nejsnadnější možné stopy, t. j. poměrně velmi krátké, mladé vlastní stopy psovoda. Takovou stopu může bez námahy vypracovat čtyř- až pětiměsíční štěně. Ke splnění tohoto úkolu pes nepotřebuje být ani „pevným“ stopařem, neboť pevný stopař

^{*)} nový zkušební řád (universální zkouška výkonu)

musí umět pracovat každou *cizí* nekříženou stopu, což ZV I nevyžaduje.

Program ZV II a ZV III předpisuje sice stopy položené *cizí* osobou, a dokonce i kříženou stopu jiné osoby, ale tyto stopy nejsou ani zvlášť dlouhé, ani staré a časová diference křížení je 30 minut. Vidíme, že i na pachové práce naší dosud nejtěžší universální zkoušky stačí „jistý“ stopař, při čemž tato „jistota“ vzhledem k uvedenému velikému časovému rozdílu křížení nemusí být veliká. Aby se totiž ze psa, který umí vypracovat stopu podle ZV II, kříženou po půlhodinovém intervalu, stal *dokonale jistý stopař*, který umí vypracovat na př. stopu kříženou šest minut po jejím kladení jinou stopou, k tomu by bylo třeba více práce, než si vyžádal celý předchozí stopařský výtvářek tohoto psa od štěnětě až k požadavkům ZV III. Snížení tohoto zvýšení o každou jednotlivou minutu se totiž značně zvyšuje pracovní obtíže.

„Cisté“ stopování celý zkušební řád ZV I—III vůbec nevyžaduje. To znamená, že psi, kteří absolvovali ZV III s vynikajícím úspěchem, bývají v konecích, mají-li vypracovat (třeba v praxi) sebekratší a třeba hodně mladou stopu, jakmile tato byla křížena jinou, současně položenou stopou. Je jasné, že tato skutečnost je velikou nevýhodou pro praxi, protože v praxi bývají stopy většinou podstatně starší a delší než stopa při ZV III; v praxi si nemůžeme také předpisovat, že stopa, kterou má pes vypracovat, nesmí být v časovém odstupu menším než tři minuty nebo že nesmí být současně křížena jinou stopou. Pak se v praxi obyčejně stává toto: Psi s nejvyšší dosavadní značkou ZV III nedodělávají ani čerstvou stopu, je-li několik kilometrů dlouhá, protože nejsou zvyklí stopovat dlouhou dobu a jsou příliš brzy unaveni. Několik hodin starou stopu pak obyčejně ani nevnímají anebo ji ztratí při prvním lomu a už ji nenaleznou.

Byla-li stopa křížena jinou stopou přibližně stejně starou, pak psovod nemůže zaručit, že pes od bodu křížení nepřešel na nesprávnou stopu. Takový pes (se schopnostmi podle požadavků ZV III) pak ke všemu ještě při své nesprávné práci působí dojmem, jako kdyby sledoval správnou stopu, protože cítí stále pach stopy stejného stáří a individuální rozdíl pachu ho nezajímá, protože dosud nikdy se na něm nechtělo, aby ho zajímal. Zkušební řád pro stopaře specialisty nám sice přinesl těžší stopy, avšak čistého stopování nevyžaduje.

ZAČÁTEČNÍ PRÁCE S BUDOUCÍM STOPAŘEM

Jak bylo již dříve uvedeno, má pes začít se stopováním pokud možno již v nejútlejším mládí.

Je velmi důležité, abychom se ve formě hry co nejintensivněji zabývali již se štěnětem. Jako nejdůležitější základ pozdějších pachových prací musíme především vybudovat kamarádský poměr mezi budoucím stopařem a námi. Tento požadavek platí pro pachové práce v mnohem větší míře než pro každou jinou práci. Nechá-li někdo štěně nejdříve několik měsíců zavřené v psinci nebo přenechá-li je malým dětem jako hračku, aniž by se s ním sám přátelsky zabýval, a začne-li pak najednou s tímto zvířetem, které k němu nemá vůbec žádný vztah, „pracovat“, pak se nesmí divit, zjistí-li, že štěně k němu nemá žádný přátelský poměr a tím i předpoklad pro spolupráci.

Příchylnost mladého zvířete získáme nejlépe, když je máme co nejvíce ve své blízkosti a když mu svou společnost co nejvíce zpříjemníme. Hrajeme si s ním, stále přitom vlidně mluvíme, mazlíme se s ním, pravidelně je krmíme, na procházkách ve volné přírodě je přivoláváme často k sobě, utíkáme před ním a když k nám přiběhne, dáme mu buď pamlsk nebo je hodně přátelsky pochválíme a pohladíme.

Již ve stáří 6—10 týdnů má se štěně s námi vesele tahat o nějakou naši starou ponožku nebo rukavici, kterou nosíme stále s sebou, takže je prosycena naším pachem. Toto tahání o „kořist“ má štěně v krvi a opakujeme-li tuto hru pravidelně denně, pak štěně brzy dychtivě očekává tuto „sensaci“ na každé procházce ve volné přírodě. Brzy pozorujeme, že po počátečním rychlém pobíhání a skotačení se často zastavi a dívá se na nás, zda by nenašlo u nás nějakou zábavu. V takových okamžicích štěně sem tam přivoláme, někdy před ním také několik kroků utíkáme a když nás dohoní, dáme mu koussek masa nebo cukru a vždy přitom na ně vlidně mluvíme. Pak přestaneme s hrou a pokračujeme v chůzi a zdánlivě si ho nevšímáme. Když vidíme, že štěně na nás zase obraci svou pozornost, že zřejmě čeká, abychom je zavolali, vytáhneme zmíněnou ponožku, rukavici nebo kapesník (vždy *měkký*, látkový) předmět, který silně „voní“ našim pachem) obřadně z kapsy a zabýváme se s ní hodně okázale, aniž bychom štěně přivolali. Volíme-li pro tuto hru pravý okamžik, kdy štěně právě něco hledá, čemu by mohlo věnovat pozornost, přiběhne samo a

chce se s námi o ten „svůj“ předmět tahat. Samozřejmě mu vyhovíme a přitom k němu hodně povzbudivě mluvíme. Jakmile zjistíme, že zájem štěněte ochabuje, ukončíme hru, strčíme předmět do kapsy, pokračujeme v chůzi a necháme štěně volně pobíhat. Hru končíme buď v okamžiku, kdy štěně ponožku pustilo nebo se přestane o ni tahat tím způsobem, že ji samo pustilo nebo se načež obyčejně rychle ochabne i zájem klidně a pevně držíme, načež obyčejně rychle ochabne i zájem štěněte. Tu s vlivným povellem „pust“ ta ruka, která nedrží ponožku, tlačí pysky štěněte mírně mezi jeho zuby. Štěně pustí ponožku, kterou pak klidně strčíme do kapsy. Tuto štěněti ponožku, kterou pak klidně strčíme do kapsy, velmi příjemnou hru opakujeme několikrát, takže se stane velkou součástkou „repertoisu“ našich společných procházek v přírodě a štěně ji brzy považuje za vrcholnou „atrakci“ svého styku s námi.

Přiběhne-li pak štěně obzvláště dychtivě, když vidí, že vytahujeme jeho hračku, odhodíme ji asi 5—10 m opačným směrem než odkud štěně přibíhá, tedy nikoli proti směru jeho běhu, nýbrž naopak tak, že štěně na své cestě k předmětu přiběhne až k nám a pak pokračuje ve směru svého běhu ještě několik metrů. Štěně tuto svou hračku určitě uchopí. My je přitom sice chválíme, ale nejdeme k němu, nýbrž zůstaneme stát na svém místě. Štěně se chvíli se svojí hračkou tahá (za stálé naší pochvaly) a pak ji obyčejně začne vítězně nosit (protože ji nedržíme, takže schází obvyklý odpor a tím možnost tahání). Některé štěně nakonec přinese ponožku přímo k nám. V tom případě je samozřejmě stále doprovázíme mazlivou pochvalou, při čemž během jeho cesty k nám co nejčastěji opakujeme vlivně, nikoli úsečně, slovo „přines“. Přinese-li štěně ponožku až k nám, odebereme mu ji co nejlidnějším způsobem. Ponožku strčíme do kapsy, štěněti dáme pamsek a pokračujeme v procházce, při čemž si se štěnětem hrajeme, utíkáme před ním a hodně mluvíme.

Tahá-li se štěně s odhozeným předmětem, ale nepřinese jej k nám, pak nezůstaneme stát na svém místě, tím méně ovšem jdeme k štěněti, nýbrž naopak vzdálíme se od něho za stálého slovního povzbuzování a opakování slova „přines“. Štěně pak určitě přiběhne k nám, a to tím dříve, nacházíme-li se v terénu štěněti neznámém (tedy nikoli v bezprostřední blízkosti svého bytu). Otázkou je jen, zda štěně přiběhne s předmětem nebo nechá-li jej ležet. Přiběhne-li s předmětem, zachováme se přesně tak, jako kdyby bylo předmět aportovalo ihned. Přiběhne-li posléze bez předmětu, nepokáráme je ani nepochválíme,

nýbrž klidně vyčkáme, až doběhne k nám a pak se sami rozběheme k předmětu, uchopíme jej a poběžíme s ním stále stejným směrem dál. Štěně běží samo od sebe vedle nás nebo těsně za námi a tak snadno dosáhneme, aby se štěně do předmětu, když jsme jej v pomalém klusu zvedli a při pokračování v pohybu stejným směrem před štěnětem s ním nápadně pohybujeme, zakouslo. Pak inscenujeme původní „hru o kořist“, při které pokračujeme v pohybu. Potom obrátíme směr o 180°, takže se za stálého laskavého opakování slova „přines“ dostaneme na to místo, kam nám štěně mělo předmět přinést. Tam štěněti předmět opatrně odebereme obvyklým způsobem a strčíme jej do kapsy, načež štěněti dáme pamsek. Opakujeme-li to několik dnů, pak přinese předmět i to štěně, které ze začátku k tomu nemělo chuť.

Některá štěnata mají ovšem *urozenou* nechuť k aportování (je jich však velmi, velmi málo; u většiny, která nechuť k aportování ukazují, byla zaviněna nesprávným zacházením s nimi, čímž se jejich původní chuť k aportování změnila v nechuť). Tato štěnata se s námi sice vášnivě tahají o ponožku, pokud ji držíme, ale jakmile ponožku pustíme, pustí ji také a ležící ponožku neuchopí vůbec. U většiny těchto štěňat – zejména jsou-li hodně žravá anebo hladová – dosáhneme rychlého úspěchu, strčíme-li do ponožky kus mastného, vařeného masa a promastíme-li ponožku pořádně zevnitř. Když se pak štěně ve hře s námi o ponožku tahalo a my jsme mu ji obvyklým způsobem odebrali, otvíráme okázale na uzel uzavřenou ponožku, obrátíme ji pomalu přímo před nosem štěněte naruby a necháme je maso vytáhnout. Uděláme-li to několikrát, vryje se to štěněti pevně do paměti a chuť na maso překoná nechuť k nošení. Pak štěně hozenou a klidně ležící ponožku určitě uchopí a tím máme takřka vyhráno. Dále může nastat již jen jediná obtíž, spočívající v tom, že štěně ponožku sice uchopí, ale nechce ji přinést. V tom případě se zachováme stejně jako u štěněte, které ponožku zvedlo, ale nechtělo ji aportovat, t. zn. vzdálíme se od štěněte, lákáme je k sobě atd. U velmi sebevědomého štěněte, kterému nevadí, že je psovod opouští, se může stát, má-li na maso v ponožce přílišnou chuť, že nechá psovoda odejít a začne trhat ponožku, aby se zmocnilo masa. Ale ani v tom případě nesmíme jít k němu. Jdeme klidně pomalu pryč, štěně za námi přijde nejpozději až sežere maso, třebaže nepřinese ponožku. Když pak štěně přijde až k nám, poběžíme sami k ponožce, zvedneme ji, pokračujeme v poma-

lém běhu vedle štěněte nebo těsně před ním, ponožku držíme v ruce a dráždime štěně, aby se do ní zakouslo a aby s námi hrálo „hru o kořist“.

Pro příští den doporučuji pak v takovém případě (velmi vzácném u nezkaženého štěněte) tento postup, který žádná učebnice neuvádí: Přivážeme ponožku s masem na šňůru. Když jsme po jinak normálním postupu cvičení odhodili ponožku, přivázanou k šňůře, podržíme druhý konec šňůry v ruce a jakmile pes ponožku uchopil, přitáhneme ponožku a tím i do ní zakousnutého psa opatrne k sobě, při čemž stále vlídně opakujueme slovo „přines“. Jakmile se pes dostal k nám, odebereme mu za stálého lichotivého mluvení s povelem „pust“ a za případného tlaku prstů na jeho pysky mezi zuby ponožku, obrátíme ji na ruby, necháme psa vytáhnout maso atd. Po několikerém opakování vidíme, že pes nám hozený předmět přinese, aniž bychom jej museli přitahovat. Tato metoda je opakem toho, co mnozí cvičitelé dělají se psem, který rád zvedá hozený předmět, ale nechce jej přinést k psovodu, nýbrž utíká s ním naopak od psovoda pryč. Mnozí psovodi v takovém případě přiváží psa na delší šňůru (dost často na ostnatém obojku) a když pes hozený předmět uchopil, přitahuje ho k sobě. Tento způsob má ovšem obyčejně jen ten výsledek, že pes předmět upustí, ačkoli jej dříve s chuti zvedal (jenže jej nechtěl psovodu přinést); a po této proceduře ztratí obyčejně i chut' ke zvedání předmětu. Tento způsob, stejně jako obvyklá forma nuceného aportování, jako základ aportování na stopě a identifikování předmětu ovšem nepřichází v úvahu. V tomto útlém mládí se dá úspěšně pracovat – a to zejména v pachových pracích, kde radostná nálada a náruživá chut' do práce jsou podmínkou úspěchů – jen tím, že vyvoláme pocit radostné dychtivosti a nikoli nechuti.

Štěně, se kterým jsme se již ve stáří 6–10 týdnů často tahali ve hře o ponožku a pod., přinese nám ji, když ji uvedeným způsobem na procházce odhodíme, většinou hned při prvním pokusu. Ale i v případech, kdy štěně hozený předmět nejdříve nechce přinést nebo jej ani nezvedne, netrvá to při používání uvedených způsobů ani týden, aby se tento předběžný cvik, který je cennou pomůckou při výcviku v pachových pracích, zdařil.

Nezapomeňme přitom nikdy na nevyhnutelně nutné předpoklady: častý, pravidelný, radostný styk se štěnětem, hojná pochvala, laskavé mluvení, klid, dobrá nálada, žádné násilí.

Uvedená cvičení na procházce ve volné přírodě konáme tam, kde pozornost štěněte neruší ani hloučky lidí, ani pasoucí se krávy nebo kozy, ani zvěř, ani myši. Na procházku se samozřejmě vydáme se svým štěnětem sami, nikoli v doprovodu své rodiny nebo jiných psovodů. Pochopitelně také nebereme s sebou několik štěňat současně, leda jednoho dospělého psa jako vzor pro štěně. Aport nehodíme do kroví ani do vysoké nebo nízké trávy, nýbrž na holou zem, aby jej pes ihned viděl a nemusel ho teprve pracně hledat. Tím by mohl zájem o aportování hněd v začátcích lehce ztratit.

PRVNÍ STOPY

První stopy může štěně pracovat již ve stáří 2–3 měsíců. Je výhodné, umí-li štěně již předtím přinášet předměty.

Bydlí-li psovod tak výhodně, že má ze zahrady východ přímo do luk (tedy nikoli na silnici nebo na cestu), dosáhne se hledání po stopě nejsnadnějším způsobem. Chodil-li psovod se štěnětem na procházku od začátku v určitou dobu tímto východem a pokračuje-li pak v chůzi jednou rovně, pak za východem doleva a jindy zase doprava, stačí, podrží-li mu později pomocník štěně na zahradě. Psovod sám odchází, v chůzi ještě mluví k štěněti, ve vratach třeba ještě na ně zavolá, pak vyjde do luk, nechá dveře otevřené, zastaví se hned za nimi, šlape asi 1–2 minuty v trávě na ploše $\frac{1}{2}$ — 1 m² sem a tam) aniž by rozhrabal zem, protože by pak pach porušené půdy byl silnější než pach lidský) a odejde pomalými a krátkými kroky s větrem v zádech 100–200 kroků do luk. Tam si lehne nebo se schová za křovím tak, že má přehled po stopě až ke dveřím zahrady. Pomocník vypustí štěně po uplynutí přesně domluvené doby (na př. po pěti minutách). Když štěně běží ke dveřím zahrady, opakuje pomocník několikrát naléhavě, ale tlumeně slovo „hledej“. Štěně vyběhne ze vrat a rozhlíží se po psovodu. Nespatří-li ho, poběží bud bez rozmyšlení některým směrem, a to nejčastěji tím, kterým s psovodem šlo při poslední společné procházce (a tam dnes právě psovod nemá být). Neběží ovšem daleko, zastaví se, vraci se, běží kousek najinou stranu, zastavuje se, poslouchá, běží pak kus s vysokým nosem proti větru (tam psovod nesmí být, protože větr nese přímý pach schovaného psovoda daleko, a kdyby jej štěně zachytilo, běželo by s vysokým nosem přímo k psovi).

vodovi, aniž by je zajímala stopa. Proto psovod musel klást stopu s větrem v zádech). Když všechny pokusy vyznějí naprázdno, vrať se štěně stále znovu k zahradním dveřím a snaž se orientovat pomocí zraku a sluchu. Psovod se musí chovat úplně tiše, aby ho štěně ani nevidělo, ani neslyšelo. Konečně štěně začne kroužit a najednou zachytí pach stopy, nebo ještě častěji pach, vycházející z toho místa, kde psovod na začátku stopy chvíli přešlapoval. Štěně ihned projeví zřejmou radost a běží po stopě k psovodovi, který je pěkně uvítá, dá mu pamlsk a pomazlí se s ním více než kdykoli předtím. Tím bylo dosaženo, že štěně poznalo:

1. že čich je nejspolohlivějším smyslem, který ho vede spolehlivě k cíli, i když jeho ostatní smysly selhaly;

2. že se k cíli dostane tehdy, sleduje-li pach po zemi, nikoli pracuje-li s vysokým nosem proti větru, čímž štěně poznalo základní pravidlo stopování.

Zdárný průběh této první práce na stopě je nesmírně důležitý pro celý pozdější vývoj stopače. Je skutečně podivné, kolik cvičitelů zde přes opětovné varování stále znovu opakuje stejně chyby. Často psovod zapomene zjistit směr větru a položí svou stopu proti větru. Pes pak psovoda snadno najde (ovšem nikoli po stopě, nýbrž s vysokým nebo polovysokým nosem proti větru); psovod je nadšen a později tím více zklaňan, když pes při pozdějších stopovacích pracích nedrží nos při zemi, stopu zřejmě vůbec nesleduje, nýbrž snaží se postupovat proti větru. Pak se ovšem dostaví neúspěchy. Někdy je stopa zase náhodou položena proti větru a pes dosáhne překvapivě snadného úspěchu. Při dalších stopách s větrem v zádech má zase neúspěchy a tak se střídá úspěch s neúspěchem, až psovod ztratí úplně důvěru ke psu a pes k psovodovi.

Jiná, také stále se opakující chyba je tato: Psovod zapomene, že za žádných okolností nesmí psu umožnit, aby zjistil jeho stanoviště pomocí zraku nebo sluchu. Psovod se pohybuje, aby lépe viděl, jak si pes počíná. Zapomíná, že pes nepohybující se vůči nevidí ani zdaleka tak dobře jako člověk, ale pohyby zpozoruje mnohem lépe. A tak pes, bezradně pobíhající a napínající sluch a zrak (čímž automaticky oslabuje čich), zpozoruje pohyb psovoda a poběží k němu. Nebo psovod udělá jinou, velmi častou chybu: bezradné pobíhání psa se mu zdá dlouhé a proto na psa zavolá nebo zapíská, zejména když pes odběhne poměrně daleko nesprávným směrem nebo prozrazení značný pokles zájmu. Když ale pes psovoda najde pomocí

zraku nebo sluchu, znamená to nejen ztroskotání dnešního stopovacího cvičení, ale i nesmírné poškození všech příštích prací. Chceme, aby si pes své poznatky zapamatoval a aby se podle toho choval, neboť to je předpokladem všech pokroků psa ve výcviku. Pes také tuto vlastnost v hojně míře má, pamatuje-li si ale, že psovoda nenašel pomocí svého nosu, nýbrž pomocí zraku nebo sluchu, důsledně využívá při dalších stopovacích pracích těchto smyslů na úkor čichu nebo se snaží revírovat; dělá tedy pravý opak toho, čeho chtěl psovod dosáhnout. Pes také jedná logicky a úplně správně podle zkušeností, které vinou svého učitele získal. Je proto důležité, aby se v první řadě psovod choval při tomto cviku úplně správně. Učitel, který dělá více chyb než jeho žák, nemůže dosáhnout úspěchů.

Tento první pokus ve stopování lze provést tehdy, má-li psovod dost času a naprosto nespěchá. Někdy se stane, že pes na stopu narazí ihned, jindy nejdříve za $\frac{1}{4}$ nebo $\frac{1}{2}$ hodiny a někdy pobíhá i déle a zoufale revíruje, než narazí na stopu. Psovod ho v žádném případě nesmí přivolat. Zejména u velmi temperamentních psů vypadá situace někdy přímo zoufale, když v rychlém tempu revírují sem tam, a svou rychlosť a rozčilením přeběhnou třeba i stopu. Každý se však dříve či později vrátí na to místo, kde psovoda naposled viděl.

Ve zcela ojedinělých případech se může stát, že štěně úplně ztratí zájem o hledání psovoda a buď se vrátí domů nebo si většinou lehne u zahradních dveří. Psovod nesmí ani v tom případě volat nebo pískat. I v tomto případě má ještě nejméně $\frac{1}{4}$ hodiny klidně zůstat na svém místě. Někdy se stane, že štěně za chvíli vstane a začne opět hledat, ale již klidněji a pomaleji. Skoro vždy najde stopu a jeho radost je tím větší, když konečně dojde po stopě k psovodovi, který musí ovšem ukázat při nejmenším stejnou radost.

Stane-li se ten vzácný případ, že štěně se s konečnou platností smíří s tím, že psovoda nemůže nalézt a vrátí se domů nebo zůstane ležet na místě, kde psovoda naposledy vidělo, pak se psovod klidně vrátí bez volání a pískání. Uvítá-li ho štěně, když se s ním setká, chová se psovod jako kdyby je neviděl, aniž by se na něho upozornil. Přiště pak opakuje popsaný pokus s tím rozdílem, že cvičení se nekoná v bezprostřední blízkosti domu, nýbrž hodně daleko v terénu, který štěně nezná. Tam podrží pomocník štěně pod nějakým svahem tak, že psovod když odchází od

tohoto svahu, se dřaneos rychle z dohledu štěněte. Na místě, kde začíná stopu a kde se chová jako obvykle, nechá ležet svou ponožku (ovšem bez masa), kterou štěně velmi dobře zná, a případně vedle ní položí ještě nějakou svou větší věc (plášt', kabát a pod.) a položí stopu jako poslední. Tentokrát štěně nebude revírovat, protože ihned na začátku narazí na uvedené věci a od těch jistě najde po stopě cestu k psovodovi. Jen jednou jsem viděl velmi klidné, sebevědomé štěně, rozeného obranáře a hlídce, které si u psovodových věcí ihned klidně lehlo a nesnažilo se jít dále. Dohodli jsme se, že by bylo nejlepší netrápit se již dalšími stopařskými pokusy s tímto štěnětem a cvičit je jako specialistu-obranáře. Ale jen tak ze zvědavosti jsme s ním udělali ještě jeden pokus tak, že psovod položil později ještě jednu stopu 100 kroků dlouhou a položil na ni v pravidelných odstupech celkem šest velikých věcí. Pomočník šel se štěnětem pomalu po stopě od jednoho předmětu ke druhému, u každého předmětu mluvil k štěněti vzrušeným hlasem a opakoval stále slovo „hledej“. Za čtvrtým předmětem štěně najednou zachytilo stopu a šlo po ní s takovým zápalem, že se u pátého a šestého předmětu ani nezastavilo a uhánělo k psovodovi. Jen mimochodem podotýkám, že se z tohoto štěněte později stal velmi dobrý specialistu-stopař s přímo bohorovným klidem.

Kdo nebydlí tak výhodně, aby měl bezprostředně ze zahrady přístup do volné přírody, udělá první stopařský pokus pokud možno poměrně daleko od svého domu na místě, na kterém se štěněm při předechozích procházkách chvíli odpočíval. Požadavek, aby se první pokus konal buď v sousedství psovodovy zahrady nebo na místě, kde se psovod zdržoval při procházkách, má své odůvodnění v tom, že štěně v tomto známém prostředí není tak rozčíleno jako v úplně cizím terénu, takže hledá rozvážněji, neboť je přitahuje jen přichylnost k psovodovi.

Štěně, které v blízkosti svého domova jevilo tak málo zájmu o vytrvalé hledání psovoda, že se nakonec vrátilo domů nebo si lehlo u zahradních dveří, má příště pracovat na místě hodně vzdáleném, a to proto, aby psovod tam byl pro ně přitažlivější a návrat domů nesnadnější. Ze stejného důvodu má se také brát zřetel na tuto okolnost: procházky nemají vypadat tak, že psovod jde se štěnětem určitý kus cesty od svého domova a pak se vrátí stejnou cestou zpět. Psovod má naopak své procházky se štěnětem zařídit tak, aby tvorily okružní cestu, která

se z nejvzdálenějšího místa procházky vrací domů obloukem. Jedná-li se o štěně, které při předchozím pokusu nevyhledalo psovoda po stopě, nýbrž vrátilo se domů nebo zůstalo ležet na začátku stopy, má psovod stopu klást nikoli v první polovině procházky na cestě směrem od domova, nýbrž na zpáteční cestě. Štěně má citlivý smysl pro směr, a po předchozích stejných procházkách dobře ví na každém úseku cesty, zda se vzdaluje od domova nebo zda se již k němu blíží. Klade-li psovod svou stopu teprve na tomto úseku, kde se již obloukem vrací k domovu, pak štěně nepoběží od začátku stopy domů tak, že by utíkalo po právě absolvované cestě zpět, čímž by se nejdříve po určitou trať od svého domova vzdalovalo, nýbrž poběží naopak vždy dopředu, t. j. za psovodem k domovu. V tom případě je přitahuje psovod a domov stejným směrem, takže štěně poběží určitě přímo na stopě. Přitom snadno zachytí pach stopy a narazí na psovoda. Stopa má být delší, a to asi 200 kroků, aby pach stopy působil déle na nos štěněte, které po ní běží, aniž by pracovalo čichem, a nemá být položena na samém konci procházky, kdy štěně má již domov v dohledu. V tom případě by utíkalo příliš rychle k domovu, aniž by si všimalo cesty.

Bydlí-li psovod ve velikém městě, pak za opěrný bod, hrající úlohu „domova“, se musí považovat na příklad konečná stanice pouliční dráhy nebo autobusu, kde psovod se psem obvykle vystupuje při procházkách, anebo okraj města, jde-li psovod celou cestu pěšky.

Při uvedených pokusech má být pomocníkem, který štěně před stopováním podrží, cizí osoba, nikoli člen psovodovy rodiny a nikdy ne osoba, která štěně zajímá dokonce víc než psovod. Jinak se může stát, že se štěně ve společnosti pomocníka cítí tak dobře, že nemá zájem o hledání psovoda. Je-li štěně velmi nedůvěřivé vůči úplně cizím lidem, je naopak dobré, podrží-li je osoba, kterou štěně trochu zná, ovšem ani v tom případě to nemá být na př. psovodova manželka, která štěně stále krmí a na které štěně lpi více než na psovodovi.

Je důležité, aby psovod pro první stopařské pokusy vybral louky s nízkou travou, aby štěně pracovalo s nosem těsně u země a nehledalo ve vysoké trávě s vysokým nosem podle pachu nohavic. Nejlépe se hodí mokrá tráva (s rosou nebo po mírném dešti). Nejsou-li tyto podmínky dány, může stopa vést po měkké oranici (která ale nesmí být tak rozbrázděna, že by se na botách tvořila silná vrstva hlíny, nepropouštějící

lidský pach). V zimě může vést stopa po mokrému, tajícímu sněhu. Ze psovod nesmí mít boty s gumovými podrážkami nebo do konce gumové holinky nebo galoše, je jasné. Pes dovede ovšem sledovat i takovou stopu, ale nikoli podle lidského pachu, který v ní není, nýbrž jen podle ostatních pachů, tvořících celkový pach stopy. Stěně má však sledovat pach psovoda.

Opakuji, že stopa nesmí vést proti větru, aby štěně nepracovalo s vysokým nosem.

Dále opakuji, že je třeba štěně hlasitě, dlouho a okázale chválit, brát je do náruče, krmit pamlsky a ukázat mu co nejveselíšší náladu, když psovoda po stopě našlo. Celý výcvik spočívá na vytváření radosti a nechuti u psa. Úspěch při stopování závisí převážně na tom, do jaké míry dovede psovod u štěnět vytvářat chuť ke stopování.

Tento první stopařský pokus jsem popsal tak zevrubně proto, že na jeho zásluhu záleží rychlosť dalších pokroků, náruživost a sloh budoucího stopaře.

V zájmu dalších prací žádám začátečníky, aby si tyto vývody přečetli několikrát. Mnohý pes stopuje náruživě, s chutí a úspěšně hlavně proto, že se mu první pokusy ve stopování obzvláště dobře dařily (at' již se konaly náhodou za příznivých podmínek, nebo psovod vědomě položil správné základy). Naproti tomu mnohý pes má po celý život nechut' k stopařským pracím jen proto, že jeho první pokusy skončily neúspěchem, čímž pes ztratil chuť a psovod důvěru k psovi a k sobě. Více než 99% našich psů má schopnosti k splnění malých stopařských požadavků zkoušek dle ZV I—III. Neplní-li přesto většina psů tyto požadavky, je to zaviněno převážně tím, že první pokusy ve stopování nebyly příliš úspěšné.

Vylíčený první stopařský pokus se má v uvedených formách 3—5krát opakovat. Stopa se může postupně prodlužovat až na 300 kroků. Poslední takovou stopu nemusí psovod klást již úplně rovně, nýbrž může jít obloukem (ale stopa nemá být ještě lomena v pravém úhlu). Když pes při třetím a dalších pokusech psovoda vystopoval, hraje si s ním psovod s ponožkou nebo rukavicí, kterou nakonec obrátí na ruby a nechá psa vybírat kousky masa.

Vylíčený podrobný popis prvních stopařských prací je návodem pro méně zkušené psovody. Zkušenější poznají již při prvním pokusu, co jednotliví psi vyžadují.

Existují ovšem i jiné návody, které vedou také k cíli. Podle svých zkušeností považuji však tento návod za nejvhodnější

pro ty psy, kteří později mají hodně pracovat na stopách. Pro psa, který stopuje jen proto, aby získal nějakou výcvikovou značku a který pak buď vůbec přestane cvičit, anebo se má dále zdokonalovat jen v obraně, jsou tyto návody pro první stopařské pokusy však příliš složité. Máme nyní pro čisté obranáře zkoušky bez stopy, pro čisté stopaře zkoušky bez obrany a konečně zkoušky obsahující jak stopu, tak obranu pro psy „všeobecné“. Takoví psi pracují své první stopy teprve v podstatně pokročilejším věku a pro ně jistě stačí pokyny, které popíší později. Avšak pes, který má později stopovat náruživě, přímo ctižádostivě a dychtivě, má s pachovými pracemi začít co nejdříve a při jeho prvních stopařských pokusech má psovod brát ohled na vše, co může psovi dát větší elán a tím větší šance pro budoucnost, neboť v tak útlém mládí má každý pocit radosti nebo nechuti dalekosáhlý význam pro další vývoj. Pokroky tak mladého zvířete jsou ovšem i v nejpříznivějších případech pomalejší než pokroky trochu starších žáků, ale zato vášnivá chuť do stopařské práce vejde psovi, který již jako štěně radostně a úspěšně stopoval, přímo „do krve“.

PES VEDEN POMOCNÍKEM V YPRACOVÁVÁ NA STOPOVACÍM VODÍTKU STOPY, KLADEMÉ PSOVODEM

Když pes vypracoval předchozí stopy, poznal, že jeho nejsilnějším smyslem je čich a že chce-li se dostat k cíli, musí hledat po stopě s nosem u země a nikoli revírovat s vysokým nosem.

Dosud pracoval pes volně, bez stopovacího vodítka, které by mu bylo při prvních stopařských pokusech příliš překáželo, zejména v začátcích, kdy ještě nedržel pevně stopu a nedovedl se soustředit na její přesné sledování. Bez stopovacího vodítka by ovšem nebylo možné psa dobré vést (myslím zde „vedení“ v dobrém slova smyslu – tedy tu práci, kterou má každý dobrý psovod konat, nikoli „kočirování“). Bez stopovacího vodítka by také nebylo možné psa opravovat, ba ani řídit jeho tempo.

Nyní je třeba naučit psa, aby pracoval na stopovacím vodítku. Stopovací postroj by byl psu ještě nepříjemný, nezvyklý, a proto se zatím spokojíme tím, že stopovací vodítko připevníme na obojek. Je zřejmé, že jsme psa museli již dříve zvyknout na nošení obojku. Nošení obojku nesmí psovi být již nepříjemné,

nesmí vyvolávat jeho nechut'. Je jasné, že stopovací vodítko nesmí připevnit na stahovací obojek. Stejně je samozřejmě, že při dalších stopařských cvičeních má psa vést pokud možno týž pomocník, který ho vedl při předešlých pracích.

Psovod položí stopu stejnou jako minule. Pomočník drží psa, připne ho na karabinu stopovacího vodítka a drží stopovací vodítko těsně za obojkem. Velmi pomalu přivede psa k začátku stopy a opakuje několikrát tlumeným, naléhavým hlasem pomalu povel „hle-dej“. Nevadí vůbec, zachytí-li pes stopu již před „oficiálním“ začátkem, t. j. před místem, kde psovod delší dobu přešlapoval než výšel na stopu. Nezachytí-li psovod delší dobu přešlapoval, zachytí pes stopu již s největší pravděpodobností. Pomočníkův hlas vyjadřuje radost, stává se stále naléhavějším, avšak svou chůzi pomocník zatím nezrychluje. Hledá-li pes na hodně pošlapaném místě na začátku stopy delší dobu aniž by se dostal kupředu, při čemž často slyšitelně funí, „netlačí“ ho pomocník kupředu, nýbrž naopak zůstává stát a dopřaje psovi čas, aby si pach pevně vstípl. Podporuje psa jen pochvalnými, tlumenými, uklidňujícími a současně nabádajícími slovy „hod-ný“, „hle-dej“. Když pak pes pokračuje na stopě, pomocník svou chůzi ani teď nezrychluje, nýbrž povoluje pomalu kousek po kousku stopovací vodítko, takže pes, který byl dosud těsně před pomocníkem, se nyní dostává podle svého temperamentu 4—8 metrů od něho. Je samozřejmě, že pomocník příliš temperamenntního psa nesmí okřikovat nebo trhat vodítkem, a že musí s psem, který tahá, postupovat trochu rychleji než s velmi rozvážně stopujícím zvířetem. Za žádných okolností ale není žádoucí, aby pomocník se psem přímo utíkal, a to ani v tom případě, kdyby pes zřejmě chtěl uhánět po stopě. Stopa je mladá, bez lomu, s větrem v zádech. To znamená, že o zdaru psa nemůže být pochybností, jakmile stopu zachytí. Když pes najde psovoda, následuje obvyklé mazlení, hra s ponožkou a nakonec krmení masem z ponožky. Psovod se nejdříve důkladně zabývá psem a nikoli pomocníkem, kterého se teprve později vyptává, jak pes pracoval. Pes musí mít dojem, že psovod má o něho zájem.

Příštího dne pracuje pes stopu stejným způsobem, rovněž bez zlomu, ale o 50—100 kroků delší.

Pak následuje stejná stopa, avšak po stopadesáti krocích narazí pes na známou psovodovu ponožku s masem. Zvedne-li ponožku, přijde pomocník a pochválí psa, chytne ponožku, jemně ji psovi odebere, otevře ji a dá mu kousky masa. Chce-li pes sám od sebe pokračovat na stopě, nechá ho pomocník stopu sledovat až k psovodovi. Nemá-li se pes k tomu sám, ukončí pomocník práci a dá o tom psovodovi smluvné znamení. Psovod se vrátí po stopě zpět a pochválí psa.

Jestliže pes nezvedl na stopě ležící ponožku, ale všiml si jí a zastaví se u ní, zvedne ji pomocník sám a snaží se přimět psa, aby se s ním o ni tahal. Potom ji obrátí na ruby, nakrmí psa a pokračuje, jak shora uvedeno.

Nevšiml-li si pes ponožky vůbec a pokračuje nepřetržitě v sledování stopy až k psovodovi, nezastaví se ani pomocník, nýbrž zvedne v chůzi ponožku a nechá psa sledovat stopu až k psovodovi, který psa jako obvykle uvítá.

Tato práce se pak opakuje dvakrát až třikrát.

PES PRACUJE NA STOPÁCH POLOŽENÝCH PSOVODEM. A JE JÍM VESEN

Psovod položí jako obvykle nelomenou stopu a na její konec položí ponožku s masem. Pomočník drží psa asi 20—50 kroků od začátku stopy tak, že pes vidí psovoda na začátku stopy přešlapovat a odcházet.

Psovod se vrátí od konce k začátku stopy velikým obloukem, končícím asi 20—30 kroků za začátkem stopy u psa. Stopa má být položena s větrem v zádech, v žádném případě proti větru. Je-li nevyhnutelně nutné klást ji tak, že větr věje se strany, musí se psovod od konce stopy vrátit k jejímu začátku tak, že se po konci stopy točí do oblouku s větrem v zádech, nikoli proti větru, aby pak větr psovi při stopování nepřinášel pach ze zpáteční cesty. Velikost oblouku, který psovod při zpáteční cestě musí absolvovat, záleží na síle větru. Čím silnější je větr, tím větší musí být oblouk (u stopy určené pro začátečníka musí být oblouk zpáteční cesty větší než u stopy určené pro pokročilejšího psa, který se na stopu více soustředí, nezvedá nos a nejevi také chuti k revírování jako začátečník). Věje-li velmi silný větr, nemá se se začátečníkem vůbec stopovat,

protože silný vítr odnáší pach příliš daleko od stopy, takže pes nechodí po stopě.

Psovod převeze psa od pomocníka a přistupuje s ním pomalu k začátku stopy. Připne stopovací vodítko k obojku a drží psa krátce za obojkem. Začne-li pes sledovat stopu sám a již před místem, kde psovod přešlapováním naznačil její začátek, povzbuzuje ho psovod známými slovy. Nesleduje-li pes sám od sebe stopu před uvedeným místem, přistoupí s ním psovod mléky až na metr před toto místo, zastaví se a pobízí psovoda známými slovy, aby stopoval. Většinou nebude třeba, aby psovod pravou rukou přímo u země ukazoval na stopu, protože pes má na základě předchozích cviků a opakovaných povelů již vědět, co je jeho úkolem. Oblíbené ukazování stopy rukou, pohybující se před nosem psa, by na stopě kladené psovodem konečně příliš nevadilo, protože psovodova ruka a jeho stopa mají stejný individuální pach. Pes by si však zvykl na toto gesto jako na nutnou součást povelu ke stopování a čekal by na ně i později na stopách, kladených cizími osobami, a tam by mávání ruky psovoda s jeho individuálním pachem mezi nosem psa a mezi stopou znamenalo „přikrytí“ pachu cizí osoby a klamalo by psa. Mnohý psovod je snad toho názoru, že je to přemrštěná starost, protože viděl často psa vypracovat cizí stopu přesto, že psovod mu ji ukázal rukou. Takový cvičitel ovšem zřejmě neuvažuje o tom, proč zejména na starých stopách se slabým pachem tolik psů ztroskotává již při nasazování na stopu. Vadí-li něco při vypracování starých, slabých stop, pak se to nemá dělat ani u předchozích, snadnějších. Ukazování rukou je dorozumívacím prostředkem mezi lidmi. Pro styk člověka se psem je nevhodné a v daném případě přímo škodlivé. Z toho důvodu jsem také při předchozích stopařských pracích, kdy psa vedl pomocník, neradil, aby psovi ukazoval stopu rukou.

Jakmile pes na pošlapaném začátku chytne stopu a začne ji sledovat, je všechno v pořádku, neboť její vypracování až do konce není již žádným problémem. Celý další průběh je pak stejný jako u stop předchozích. Pomocník nemá psovoda na této stopě doprovázet, ani v určitém odstupu sledovat, nýbrž má zůstat stát na místě, kde psovod psa od něho převzal.

Nejeví-li pes chuti k sledování psovodovy stopy, když ten ho sám vede, postupuje s ním přesto psovod za stálého povzbuzování pomalu po stopě, i když pes nestopuje. Psovod bedlivě pozoruje psa a jakmile ten třeba jen na okamžik dá nos k zemi,

pochválí ho obzvlášť lichotivě slovy „tak jsi hodný, hledej“. I kdyby pes při tomto pokusu nestopoval nepřetržitě, nýbrž jen občas si všiml stopy, postupuje psovod klidně dál, ovšem tím pomaleji, čím méně se pes stopě věnuje. Když se pes blíží ke konci stopy, vybízí ho psovod ještě naléhavější slovy „hledej – přines!“. Přiblíží-li se pes k ponožce a ucítí její známý pach, prosycený individuálním pachem psovoda a pachem masa, pravděpodobně ji uchopí. Neučiní-li tak, upozorní ho psovod na ni, po případě ji posléze sám uchopí a zahájí se psem obvyklou hru „boje o kořist“. Nakonec ponožku obrátí naruby a nechá psa za lichotivé pochvaly z ní vybírat kousky masa.

Tuto stopovací práci opakuje psovod se psem ve stejném provedení 3–5krát, při čemž v jednom dni pracuje nejvýše dvě stopy. Má se ovšem stopovat pokud možno denně.

Pak psovod neklade stopu již úplně rovně, nýbrž obloukem, ale ještě nelomenou v pravém úhlu.

Příští stopu klade psovod obloukem na druhou stranu.

Pak psovod položí stopu již s úhlem, ne však s pravým. Při dalších dvou stopách se lom přibližuje stále více pravému úhlu, t. j. lomu o 90° , takže psovod při kladení stopy udělá vpravo nebo vlevo vtok.

Pak psovod položí stopu a po položení ponožky pokračuje ještě asi 50 kroků v chůzi týmž směrem a položí druhou ponožku nebo rukavici. Když pes tuto stopu vypracoval až k prvnímu předmětu, je pochvala trochu kratší než obvykle, psovod strčí ponožku do kapsy a vybízí psa, aby pokračoval ve stopování. Protože je pes zvyklý, že po nalezení předmětu končí stopování, nebude pravděpodobně chtít dálé hledat. Psovod postupuje tak, jako kdyby zde byl začátek nové stopy a i když ji pes nesleduje, postupuje s ním po ní pomalu dál, vybízí ho vytrvale ke stopování, chválí ho zvlášť lichotivě, když nos třeba jen náhodou dá k zemi a když se pes blíží k druhému předmětu, nabádá ho zase naléhavě slovy „hledej – přines!“ Konec je obvyklý a psovod mnohonásobně nahradí psovi nyní tu pochvalu, o kterou ho při prvním předmětu zkrátil.

Tato práce se opakuje 3–5krát, při čemž se stopa lomí střídavě doleva a doprava a vzdálenost mezi prvním a druhým předmětem se po každé prodlouží o 10 až 20 kroků.

Pak psovod položí stopu, na které 100 kroků za prvním předmětem udělá druhý lom, na opačnou stranu, jde ještě 50 kroků a položí druhý předmět.

Tato práce se opakuje 3–5krát se střídáním směru lomu a

s prodloužením vzdálenosti mezi předměty a mezi lomy tak, že poslední stopa měří celkem již přes 500 kroků.

Přitom se stále více dbá na čistou práci u lomu. Není chybou, přeběhne-li pes lom. Důležité ale je, aby přesto, že následuje pach stopy, nepředstíral svým chováním, že stopuje. Kárat nebo dokonce trestat přitom psa nesmíme, proto na něj můžeme působit jen tím, že ho přestaneme chválit. Psovod musí samozřejmě přesně vědět, kde je lom. Když se pes k němu blíží, aniž zpomalit tempo, ani nesmí ovšem psa zdržovat. Jinak by si pes zvykl, že před lomem dostane od psovoda „návštěvu“ a spolehl se na to. Psovod se také nesmí dát psem tahat přes lom, neboť jinak by se pes již do lomu nedostal, protože přes místo, kde stojí psovod, krouží zpět jen zkušený pes. Proto může psovod před lomem psovi pustit stopovací vodítka více, aby se pes dostal dále před psovoda. Již kráteč před lomem přestane psovod psa chválit, aby ho nepovzbuzoval k co nejrychlejší práci, ale aby pes šel pomalu. Přešel-li pes lom, zůstane psovod 1–2 m před lomem stát a nechá psa dojít až na konec vodítka. Když pes ucítí, že nemůže dále – že pach více necítí, to už stejně zjistil – zastaví se a bud' se začne sám od sebe obloukem vracet nebo se ohlédne na psovoda a ten mu dá povol „pojd' ke mně“. Jakmile se chystá k jeho provedení, následuje hned povol „hledej“. Oba povely je třeba dát mírně. Tím dosáhneme, že se pes nerozčilí, ale vrací se pomalu zpět k psovodovi a než ho dostihne, přiměje ho druhý povol „hledej“, aby dal nos k zemi. To bude přibližně tam, kde je lom stopy. Jakmile pes zachytí lom, dává najevo svou radost a tím více ovšem i psovod.

Podle německého zkušebního řádu dostává pes tím více bodů, čím méně ho psovod na stopě slovy „podporuje“. Já jsem toho názoru, že psovod může se psem při stopování mluvit. Nemá mu však svými slovy dávat pokyny, jak má jít, to znamená, že nemá psa slovy zastavovat nebo ho při zkouškách a v závodech přivolávat, myslí-li, že pes jede nesprávným směrem. Jsem toho názoru, že velmi častá pochvala po překonání těžkých míst na stopě velmi blahodárně působí na chut' psa a že se v závodech, a tím více v praxi dělat vše, co může zvýšit výkon psa. Musí-li psovod psu na stopě domlouvat, protože by jinak prostě nepracoval, pak to jistě není žádná přednost a soudce kovou chutí, že nemůže být pochybností o tom, že by stopoval

i kdyby psovod na něj nemluvil a že psovod se psem mluví jen z čistě psychologických důvodů, aby psu tlumočil svou účast na jeho práci, aby pes byl v co nejlepší náladě a aby vystupňoval svou ctižádatost, pak zde není důvodů ke srážení bodů. „Seká-li“ pes eviky poslušnosti na jediný povol psovoda, pak je to jistě chvalitebné (i když ti, kteří je na evičisti „sekají“ přímo oslňujícím způsobem, tuto exaktnost zpravidla neukazují ani zdaleka v té míře mimo evičistě), ale práce na stopě je něco docela jiného než eviky poslušnosti. Sám rozhodně nepovažuji za nejlepší práci na stopě, dá-li psovod psovi na začátku stopy jediný řízný povol „hledej“ a pak za ním beze slova rázně pochoduje až na konec. Možné to bezpochyby je na poměrně lehké stopě, ale není to větším výkonem, než když psovod spolupracuje se psem, aniž by ho ovlivňoval. Při skutečně těžkých stopách to není ani možné (zejména v praxi). Proč bychom to tedy měli dělat na lehkých stopách a oceňovat zvlášť vysokým počtem bodů? Spolupráce se psem má význam v tom případě, je-li pes na ni zvyklý. Je-li zvyklý, že psovod při normálních stopách nemluví, pak na něho rozhodně nepůsobí blahodárně, když se psovod na těžké stopě najednou chová docela neobvyklým způsobem a začne mluvit. Naopak ovšem doporučuji tomu psovodovi, který na svého psa při treningu hodně mluví, aby to dělal také v soutěžích, jinak bude pes nejistý, protože mu schází něco, co je mu obvyklé a milé. Pes, který je zvyklý na toto mluvení svého spolupracovníka, ukazuje svým chováním zcela jasně, že si s ním rozumí. Když na příklad moje fena přes varování nemírní své tempo, tím přeběhne ostrý lom za nepříznivého větru a má pak těžkou práci, aby se opravila, řeknu jí na př. „Vidíš, ty hlupáku, co z toho máš“, když se pak po značné námaze opravila „No, tak jsi hodná holka, ale teď pomalu“ – pak je z jejího celého chování jasně vidět, že má radost. Až dosud byly všechny dosavadní stopy úplně čerstvé, takže pachově nekladly na psa žádné veliké požadavky. Ale je právě výhodnější naučit psa na těchto *lehkých* stopách vypracování lomů, a to i ostrých, než později na těžkých stopách, které jsou pro psa obtížně i po stránce pachové. Nikdy nemáme psu přidávat dvě nové těžkosti současně. To znamená, že nesmíme současně dát delší stopu a více úhlů nebo více předmětů a současně ostřejší úhly a pod.

Je-li pes klidnější, nemusí nám ho po tu dobu, kdy klademe stopu, držet pomocník, nýbrž jestliže jsme již mezi tím psa zvykli (ovšem nikoli v rámci stopařského výcviku), aby chvíliku

zůstal někde klidně ležet, třeba uvázaný, ale hlavně aniž by se rozčiloval, můžeme s ním již pracovat bez pomocníka.

Stejně tak zvykáme psa na stopovací obojek, abychom stopovací vodítko již nemuseli připínat k obojkovi.

Při této příležitosti bych chtěl upozornit na zdánlivou maličkost: nikdy nemáme psa nechat stopovat s cizím stopovacím postrojem. Při vypracování stop kladených psovodem to nehraje ještě tak velkou úlohu, ale na cizích stopách, zejména těžkých se slabým pachem, může poměrně silný druhý cizí pach psu působit značné těžkosti, zejména při práci s větrem v zádech nebo na lomu stopy při větru se strany a na začátku stopy. Je tomu tak proto, že pes nezachytí pro poměrně silný „falešný“ pach správný cizí pach, vycházející ze stopy, pro jeho slabost v poměru k falešnému. Tím ztroskotá již na samém začátku stopy. I když tyto těžkosti u lehkých psovodových vlastních stop nepřipadají v úvahu, máme se již teď podle toho zařídit, neboť nemá-li pes vedle pachu stopy stále cítit jiný cizí pach, pak jej nemá cítit ani na lehkých stopách, aby si nezvykl na směsici cizích pachů.

Proto kladu velikou váhu na vydatnou pochvalu jak na konci stopy, tak i během práce, protože tato pochvala se má čím dále tím více stát hlavním a konečně jediným důvodem, proč pes stopuje i když mu tato práce působí velké obtíže. Loveckého psa láká kořist, při obraně přitahuje psa vyhlídka na boj s figurantem, ale skutečně propracovaného, náruživého stopaře nakonec žene jen pocit radosti z pochvaly.

Vypracování vlastní stopy má pro psovoda velikou výhodu v tom, že její průběh přesně zná, takže může psa včas a správně opravit.

Obyčejně se doporučuje, aby psovod při kladení stopy mířil k určitému osamoceně stojícímu stromu nebo k telegrafní tyči, kde pak provede lom stopy. Tim psovod přesně ví, kde se lom stopy přesně nachází, a proto je tento pokyn pro začátek správný. Musíme si však být vědomi, že pes všechny při každé stopě se opakující okolnosti bedlivě sleduje a že je pak považuje za nezměnitelné pravidlo. Pes si uvědomí velmi brzy, že se lom každé stopy nachází přesně u stromu a proto k tomu stromu s tím, že by lom mohl být také někde jinde. Čím pozornější pes je, tím dříve na to přijde. Avšak pes nesmí spoléhat na svůj zrak a proto mu musíme dokázat, že orientace podle zraku ho vede jen k omylům. Psovod položí tedy stopu někdy směrem

přesně na určitý strom, ale tam neudělá lom, nýbrž pokračuje v chůzi přímým směrem. Jindy zase jde k nějakému stromu, ale 5–10 kroků před ním udělá lom. Pak zase jde tak, že od začátku stopy míří asi 3–5 m vedle stromu a při vypracování této stopy sleduje bedlivě psa, zda zůstane s plným zájmem na stopě, aniž by mířil ke stromu. Někdy zase ovšem položí psovod stopu přímo směrem na strom a udělá lom přesně u něj, aby se pes domníval, že stopa nemůže vést ke stromu a že nemůže být přímo u stromu lomena. Stejnou úlohu jako stromy mohou samozřejmě hrát i kameny a pod.

Je velmi užitečné, položí-li psovod sem tam stopu v lese, a to jak v listnatém, tak i v jehličnatém. Zde by si ovšem psovod sám těžko pamatoval přesnou trať stopy. Doporučuje se proto, aby si pro svou orientaci dělal na kmenech stromů určitá znamení křídou. Aby si pes nezvykl pracovat tak, že jde od stromu ke stromu, nemíří psovod při kladení stopy přímo ke stromům, nýbrž jde jednou po levé, pak zase po pravé straně a při malování znamení se nezastavuje, aby tím nedosáhl jiného pachového obrazu stopy. Znamení na stromech má psovod malovat pokud možno vysoko nad zemí, neboť „mazaný“ pes si všimá i těchto křídových značek, nemusí-li za tím účelem příliš zvedat hlavu.

Psům, kteří v lese ještě mnoho nepracovali, činí práce na lesní půdě, zejména v jehličnatém lese, obyčejně značné potíže. Pach stopy je tam podstatně slabší než na loukách, zato je ale jeho síla stejnometnější a stopa, zejména za velmi horkých dnů, drží v lese mnohem lépe než na př. na suchém vyprahlém poli. Také za silného větru je treningové stopování v lese výhodné, neboť zde bývá podstatně klidnější vzduch než na volném postranství.

Se směrem a silou větru musí psovod při práci vždy počítat. V začátcích nechal psovod stopovat svého psa vždy s větrem v zádech, aby mu vítr nepřinášel přímý pach osoby nebo předmětu od konce stopy, neboť jinak by pes příliš snadno hledal vysokým nosem. Když si pes zvykl na pevné držení pachu stopy a sleduje ji spolehlivě s nosem u země, necháme ho ovšem stopovat i proti větru. Zpozorujeme-li ovšem, že pes zase zvedá nos a že se začíná zajímat o pachy, které mu přináší vítr, necháme ho již pracovat příští stopy proti větru.

Vane-li vítr se strany, pak odnese pach podle své síly na stranu, někdy značně daleko od stopy, a přitom pach stoupá tím více, čím dále se od stopy vzdaluje. Obrazně si to můžeme představit

tak, jako když děti na jaře zapálí úzký pruh suché trávy na mezi: postranní vítr odnáší kouř s meze na stranu, při čemž pruh kouře přímo u hořící meze je těsně u země, ale čím větší je odstup od hořící meze, tím výše stoupá kouř.

Při postranném větru pes rád sleduje pach tak, že jde vedle stopy, při čemž nos drží trochu šikmo směrem ke stopě, takže mu vítr pach stopy přináší. Čím silnější je vítr, tím dále od stopy – souběžně s ní – jde pes a tím více zvedá hlavu, protože pach stopy tím výše stoupá. Přitom vzniká ovšem dvojí nebezpečí: především si tím pes snadno zvykne nedržet nos těsně u země a „strká ho do větru“. Může se stát, že takto pracující pes u lomu ztroskotá, je-li stopa lomena na opačnou stranu, než na které pes jde, t. j. na př. vane-li vítr s pravé strany, jde pes po levé straně stopy a vede-li pak lom doprava, pes pravděpodobně přeběhne lom nebezpečně daleko.

Abychom psa přiměli k tomu, aby se i při postranném větru držel co nejtěsněji stopy (i když úplně přesně na stopě při silném postranním větru nikdy nepůjde), klademe mu na stopu předměty se slabším pachem a dbáme, aby je nepřešel. Pes zjistí, že v případě, když jde příliš daleko od stopy, je tu nebezpečí, že předměty, na které při hledání přímo na stopě bezpečně naráží, nezpozoruje včas, a proto se pak sám snaží, aby se nevzdálil příliš daleko od stopy.

Všechny stopy, o kterých je zde řeč, jsou úplně mladé, pes je pracuje hned po jejich kladení, takže pachově nečiní žádných obtíží. Psovod již nedává do ponožek a rukavic maso, pes se musí spokojit jen s jeho pochvalou. Pak psovod již neklade na stopy ony staré, pachem masa prosycené předměty, nýbrž věci, které mají jeho pach jen v normální míře. Byly to až dosud vesměs stopy po pachové stránce málo obtížné, ale pes měl přece jen příležitost poznat, že svou práci musí řídit podle směru a síly větru, že nesmí pracovat zrakem, že lom může být tupý, pravý i ostrý, že při silném větru je nebezpečí přejít předmětu, vzdálí-li se příliš daleko od stopy atd. Pes tedy získal již určitou rutinu, ovšem jen na pachově velmi lehkých stopách.

Podotýkám, že jsou psi, kteří dychtivě pracují stopu psovoda, když je vede cizí osoba, kteří se ale zdráhají pracovat psovodovu stopu, vede-li je sám. Ukazují jasně, že hledání svého pána po stopě, je-li ten několik kroků za nimi, považují za nesmyslné. Je to konec konečů také logické.

Osobně považuji za nesprávné, že tito psi podle ZV I musí pracovat stopu, položenou psovodem. Tato t. zv. vlastní stopa

byla pro ZV I volena proto, že je považována za snadnější než t. zv. cizí stopa. Je-li ale pro určitého psa cizí stopa snadnější než vlastní stopa psovoda, kterou má vypracovat pod vedením tohoto psovoda, pak není důvod, proč bychom ho měli nutit k práci na stopě psovoda, která je jen pomůckou při výcviku, nikoli samoúčelná a v praxi úplně bezvýznamná. Zkušební řád ZV I by měl proto logicky stanovit, že pes může pracovat buď stopu psovoda nebo stopu cizí osoby podle psovodovy volby. Dokud ovšem zkušební řád pro ZV I nevyhnutelně předpisuje vypracování stopy položené psovodem za vedení psovoda, musíme se nějak postarat o to, aby obstál i takový pes, pro kterého vyhlídka na možnost přinášení na stopě nalezených předmětů není tak lákavá, že by se kvůli tomu snažil vypracovat stopu, a který také odmítá hledat psovoda po stopě, stojí-li několik kroků za ním. Takových psů je sice velmi malý počet a jsou to vesměs psi, kteří nechtějí aportovat, při čemž se obyčejně jedná o nechut' nikoli vrozenou, nýbrž získanou nesprávným zacházením. Nucené aportování není v takovém případě žádným východiskem, neboť zde se nejedná o aportování jako cvik poslušnosti, nýbrž o chuť k aportování jako magnet, který psa „táhne“ po stopě.

Sám jsem nedávno udělal zkoušku podle dřívějšího zkušebního řádu OP I s fenou, která následkem své nechuti k vypracování stop, kladených psovodem, předtím dvakrát při zkoušce propadla. Tato fena je vynikající obranářkou a cizí stopy pracuje docela dobře. Odpor proti aportování získala již jako štěně, protože byla citelně potrestána, když zakousla a aportovala slepici. Tuto fenu jsem přiměl k aportování a tím pak i k pracování mých vlastních stop takto: Nejdříve jsem ji nechal citelně hladovět. Byla uvázána a nechal jsem před ní jiné psy aportovat veliké kosti. Když fena jevíla velikou chtivost po těchto kostech, odvedl jsem druhé psy, uvázal kost na provázek, postavil se k feně, hodil kost asi 10 kroků a fenu vypustil. Běžela ke kosti, uchopila ji a já přitáhl kost a s ní fenu opatrně k sobě. Další již bylo snadné: veliká pochvala a fena si kost směla ponechat. Několikrát jsem to opakoval, pak totéž s ponožkou, masem a magnet pro stopování byl nalezen. Na první stopě fena ovšem nestopovala, protože nevěděla, že na konci stopy najde maso, takže jsem ji na konec první stopy musel dovést takřka vedle nohy. Ale při dalších stopách již věděla, že na jejich konci ukojí svůj hlad a stopovala docela slušně.

PRVNÍ PRÁCE V ROZEZNÁVÁNÍ RŮZNÝCH PACHŮ

Psovod položí s větrem v zádech lehkou, nelomenou, asi 100–150 kroků dlouhou stopu a položí na její konec přímo na ni ponožku, prosycenou svým pachem. Z opačné strany příje jiná osoba, zastaví se metr od konce psovodovy stopy a položí asi 30 cm vedle této ponožky jinou ponožku bez lidského pachu, t. j. ponožku čerstvě vypranou nebo úplně novou, kterou ani tato osoba neměla v kapse, ani nedržela v ruce, nýbrž nesla ji ve sklenici nebo na talíři a vysypala ji na zem nebo ji tam položila pomocí pinsety. Není-li k disposici cizí osoba, může ponožku bez lidského pachu ve skleničce nebo na talíři přinést sám psovod a uvedeným způsobem ji položit vedle své ponožky. Je výhodné, má-li tato ponožka bez lidského pachu nápadnější barvu než psovodova ponožka.

Psovod vypracuje tutostopuse psem jako obvykle. Protože vítr nepřináší psovi pach psovodovy ponožky (nesmí být protivítr, nýbrž vítr v zádech), uvidí pes nejdříve nápadně zbarvenou ponožku bez lidského pachu a míří k ní. Očichává ji a je překvapen, že necítí lidský pach. Skoro současně ale ucítí silný psovodův pach, pocházející z psovodovy ponožky. Skoro nikdy se nestane, že pes vezme ponožku bez lidského pachu. Jakmile pes vzal správnou ponožku, pochválí ho psovod ještě víc než obvykle a dlouho si s ním hraje.

Stane-li se přece jen, že pes vezme nesprávnou ponožku, t. j. bez lidského pachu (což se stane jen velmi, velmi zřídka, protože pes o předměty bez pachu nemá zájem), pak psovod řekne klidně „ne“ a neodebere psovi aportovanou nesprávnou ponožku, nýbrž začne si nápadně hrát s druhou, správnou ponožkou, kterou přímo provokativně sám zvedne. Pes pak určitě pustí nesprávnou ponožku, kterou psovod tak očividně opovrhuje, a chce se zmocnit té „lepší“. Za to ho psovod vydatně pochválí. Při společném odchodu nechá psovod ponožku bez pachu klidně ležet, jako kdyby neexistovala. Poznamenávám, že psovod psovi, který zvedl nesprávný předmět, nemá říci „fuj“, neboť to by znamenalo, že pes neměl vůbec aportovat. Psovod také nemá říci „pust!“, neboť to je povelem, aby pes pustil správně aportovanou věc. Proto má říci „ne“, a to mrzutě, nikoli jako povel.

Tento cvik se pak opakuje jen s tím rozdílem, že ponožka bez lidského pachu leží přímo na stopě asi 30 cm před jejím

koncem a ponožka s psovodovým pachem na samém konci stopy.

Tentýž cvik se opakuje ještě jednou s tou změnou, že ponožka bez lidského pachu leží na stopě na jejím samém konci a ponožka s psovodovým pachem asi 30 cm vedle stopy.

Všechny tyto cviky lze provést za jedený den, ovšem s patřičným časovým odstupem.

Je bezpodmínečně nutné, aby se nesprávné ponožky, kterou pes jednou zvedl, při dalších pracích nepoužívalo.

Příště leží psovodovým pachem silně prosycená ponožka na konci stopy a asi 30 cm vedle ní ponožka s pachem cizí osoby, která však byla nošena jen krátkou dobu, takže má slabší pach. Způsob práce je stejný jako u předchozích cviků s jednou změnou: když pes ucítí dva lidské pachy, zarazí se obyčejně na malý okamžik, anebo ho psovod v posledním momentu stopovacím vodítkem zcela jemně zadrží a v tom okamžiku vlídně vysloví otázku „kterou?“ Pes ovšem smyslu tohoto slova nerozumí (konec konců je také lhostejné, zda psovod volí toto nebo jiné slovo), ale je důležité, aby pes cítil rozdíl mezi povelem ve formě rozkazu (na př. „přines“) a otázkou. Nejdůležitější je tedy otázka, čili jiný zvuk než rozkaz. Tuto otázku psovod od nynějska vysloví vždycky, kdykoli má pes provést volbu mezi různými pachy. Jakmile pes volbu provedl správně, radostně a hlasitě ho pochválíme. Vezme-li pes nesprávný předmět, řekne psovod klidně „ne“ a začne si sám nápadně vesele hrát se správnou ponožkou, načež pes tu nesprávnou pustí a správnou chytne.

Příště se opakují uvedené tři cviky jedině s tím rozdílem, že psovodova a cizí ponožka mají přibližně stejně silný pach, t. j. byly nošeny stejně dlouhou dobu.

Když se zdařily předchozí cviky, provedou se příště tytéž úkoly s jinými předměty, ovšem se *stejným* regionálním pachem, na př. s rukavicemi.

Pak se vezmou zase jiné věci s jiným regionálním pachem, na př. kapesníky, příští den čepice, klobouky nebo šály, při čemž se délka stopy k předmětům postupně zkracuje až na 50 kroků.

Po absolvování předešlých cviků necháme psa volit mezi psovodovým předmětem a předmětem cizí osoby s jiným regionálním pachem. Psovod položí na př. ponožku a cizí osoba rukavici, pak psovod ponožku a cizí osoba čepici. Tyto cviky se provedou ve stejný den. Při všech tedy psovod položil

vždy ponožku, cizí osoba naproti tomu po každé jiný předmět, předmět s jiným regionálním pachem. Příští den se to opakuje jen s tou změnou, že psovod položí po každé stejnou věc (ne však již ponožku) a cizí osoba střídavě jiné předměty s jinými regionálními pachy, na př. ponožku, pak šálu a po třetí kapesník, Další den položí psovod kapesník a cizí osoba střídavě jiné předměty s jiným regionálním pachem. Nakonec psovod položí čepici a cizí osoba střídavě jiné předměty s jiným regionálním pachem.

Dalšího dne položí psovod ponožku a dvě osoby dvě různé věci, jeden ponožku a druhý kapesník, pak psovod rukavici a tři jiné osoby tři různé věci, jeden kapesník, druhý ponožku a třetí čepici, dále pak psovod čepici a čtyři jiné osoby jednou čtyři různé věci (čepici, ponožku, kapesník a šálu) a pak každá cizí osoba také čepici, při čemž psovodův předmět leží střídavě jednou na stopě, pak zase vedle ní a stále se mění pořadí předmětů.

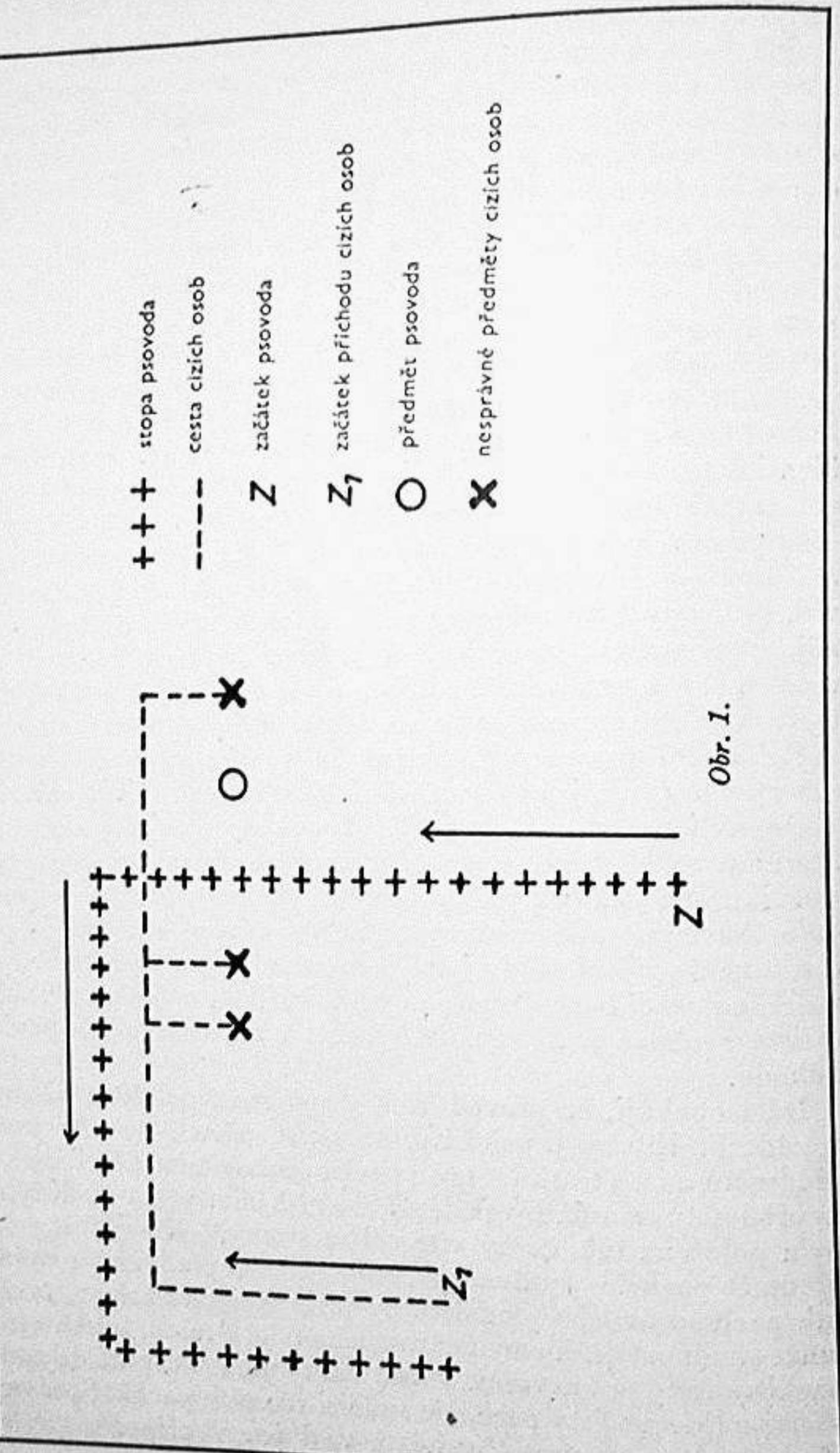
Když pes absolvoval tyto cviky, opakuje je psovod s jedinou změnou, že totiž na začátku stopy zůstane stát a se slovy „hledej“ a „který?“ pustí psa na 25 m dlouhém provázku na stopu, která tentokrát až k předmětům měří jen 25 kroků. Jakmile pes zvedne správný předmět, přivolá ho psovod radošně k sobě, případně před ním couvá a uvítá ho s velikou pochvalou. Zastaví-li se pes nerozhodně před předměty, připomene mu psovod jeho úkol naléhavým slovem „který?“. Zvedne-li pes nesprávný předmět, jde psovod pomalu a velmi klidně k předmětům, řekne úplně klidně s přízvukem zklamání „ne“, zvedne sám správný předmět a začne si s ním hrát, až pes nesprávný předmět pustí a chytne správný atd. Když pes tento cvik úspěšně absolvoval desetkrát, pustí ho psovod při příštím cvičení na stopu bez provazu. Při všech těchto cvicích má pes vždy stopovací postroj, neboť musí vědět, že *stopuje*, že musí pečlivě nabrat a držet pach stopy a vybrat z předmětů ten, který má stejný individuální pach jako stopa. Jinak je příliš veliké nebezpečí, že pes k předmětům poběží, aniž by nabral pach stopy. Při vyhledávání předmětu s psovodovým pachem to konec konců na výsledek nemá škodlivého vlivu, protože pes má pach svého pána pevně v paměti a podporu stopy by ani nepotřeboval. Kdyby si však zvykl nenabírat a nedržet pach stopy, pak by to později při vyhledávání cizích předmětů udělal také tak a pak by najednou stál u předmětů, aniž by znal pach, který má vyhledat. Proto má pes při těchto cvicích

vždycky mít stopovací postroj a proto ho před začátkem stopy stojící psovod drží nejdříve mnohokrát na slabém provázku, kterým může mírnit jeho rychlosť, než ho konečně jednou pustí volně k předmětům. Proto také v této otázce nesouhlasím s návodem doktorů Menzlových, kteří lící, že se pes dívá, jak cizí osoby jdou na místo, kde položí předměty, a na psovoda, jak klade stopu a odkládá svůj předmět. Menzlovi žádají dále, aby se psovod choval tak, že se naklání ke všem cizím předmětům, aby pes nevěděl, kam psovod položil svůj vlastní předmět. Důležité však je, že ho pes viděl klást stopu a ví také místo, kde předměty leží, takže tam snadno poběží bez sledování stopy. Hlavním oborem psů doktorů Menzlových nebyly totiž identifikace ze stopy na předměty ani ze stopy na stopu, nýbrž identifikace z osob na předměty a z předmětů na osoby a tam pes pracuje bez pojítka stopy. Proto Menzlovi právě uvedeným pracím nevěnují takovou pozornost. Podle mého přesvědčení má být pes při kladení těchto stop a vykládání předmětů v krytu, aby tyto přípravy nemohl vidět, ať už ho tam drží nějaký pomocník, nebo je tam uvázán. Jedná se zde o práci na stopě, o nasazování na stopu a pes nemá nikdy vidět, ani u ZV I, jak se stopa klade a jak se pokládá předmět.

Pokládání stopy a vykládání předmětů, které pes vidět nemá, má vypadat tak, jak to znázorňuje tento náčrt (viz obr. 1).

Opakuji požadavek, který je vlastně samozřejmý, ale proti kterému se hřeší zcela nepochopitelným způsobem nejen při výcviku, ale někdy i při zkouškách: předmět, který pes zvedl – je lhostejné, zda správný nebo nesprávný – nesmí se při opakování cvičení nikdy ještě jednou pokládat, nýbrž musí se z dalších prací bezpodminečně vyřadit, jinak o čistém pachu a o čisté pachové práci nemůže být řeči a vše další je pak pouhá náhoda.

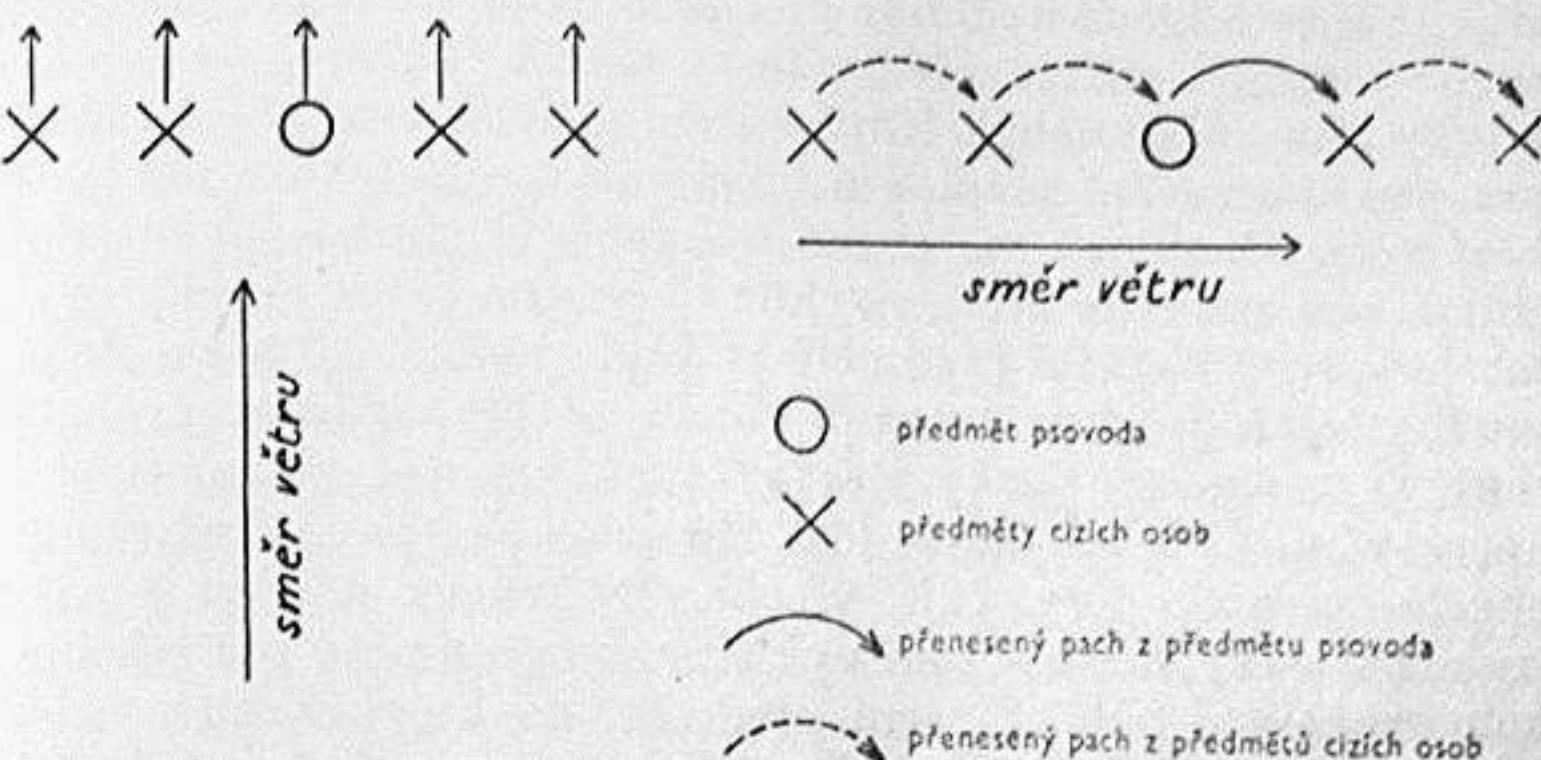
Dále opakuji, že psovod svou stopu musí položit s větrem v zádech. Kdyby ji položil proti větru, přinesl by vítr pach předmětů až k začátku stopy a pes by pochopitelně běžel rovnou k předmětům, aniž by sledoval stopu k nim vedoucí. Kdyby byla položena tak, že by vítr vál se strany, „přikryl“ by cizí předmět pachem „správného“ vedle ležícího předmětu a stejně tak pach správného předmětu by přikryl cizím pachem, takže může snadno dojít k omylům psa nebo také k tomu, že skutečně pachově čistý pes nevezme vůbec žádný předmět, protože nade všemi najde ne čistý pach, ale směsicí různých pachů. Správný předmět by pak pravděpodobně vzal jen v případě, kdyby

Obr. 1.

tento předmět ležel jako první nebo poslední v řadě a vůně by šel od něho přes ostatní předměty.

Správné a nesprávné vykládání předmětů s ohledem na směr větru znázorňují tyto nákresy:

Obr. 2.

Vyhledávání psovodovy věci mezi předměty cizích osob není pro psa celkem problémem a obyčejně se to nenačívá tak důkladně. Cvičitelé zpravidla myslí, že stačí několik málo cviků bez velikého uvažování a bez nějakých příprav, aby pes tento úkol splnil, a při vyhledávání psovodovy vlastní věci mají nakonec pravdu: přitom je ale jednak důležité, aby si pes zvykl na vědomé provádění volby (na otázku „který“), a pak je hlavně třeba, aby pes důkladným a postupným propracováním těchto cviků získal bezpečný základ pro pozdější vyhledávání předmětů cizích osob, o kterém pojednáme později.

Pachově nedělá vyhledávání psovodovy věci mezi věcmi cizích osob obtíže. Chyby tu dělá jen ten pes, který bez jakéhokoli uvažování popadne každý předmět s jakýmkoli lidským pachem. V tom směru se nejdá nikdy o nežádoucí vlastnost vrozenou, nýbrž o chybu ve výcviku, t. j. o nesprávnou výchovu při aportování. Při této příležitosti chci říci několik slov o aportování vůbec.

Bylo již řečeno, že pes, který má vrozenou chuť k aportování, má pro výcvik v pachových pracích vždy velmi dobré předpoklady. Skoro každý pes, který tuto vrozenou chuť k aportování má (a těch je většina), aportuje ze začátku vždy jen předměty s pachem svého pána. Leží-li v trávě cizí

předmět a psovod hodí do jeho blízkosti svou věc a vypustí svého, ještě úplně necvičeného, ochotně aportujícího mladého psa (může to být úplně malé štěně), pak pes ani nenapadne, aby vzal cizí předmět, nýbrž narazí-li na něj náhodou, nevšimne si jej vůbec a hledá dychtivě po celém okolí, až najde předmět svého pána. K cizímu předmětu se chová obyčejně tak, jako kdyby tam vůbec nebyl. Když ovšem psovod tuto vášeň svého psa pro aportování přepíná a když mu k aportování dokonce zvykne si pes na příliš rychlé, bezčinku, cizí rukavici atd.), zvykne si pes na tomu, že je myšlenkovité chytání předmětů a dojde nakonec k tomu, že mu lhostejně, jaký pach má předmět, který popadne, protože si zvykl na smíšené pachy. Pes si tak zvykne na „automatické“ aportování. Cvičitel má radost, že jeho pes je „náruživým“ aportérem a že „aportuje všechno“. Tepřve později pozná trpké následky, když pes při vyhledávání předmětů bez jakéhokoli uvažování uchopí první předmět, na který narazí, nebo když sebere všechny předměty. Tak potom obyčejně jedná pes s vrozenou chutí k aportování.

Že na druhé straně t. zv. nucený aport neznamená výhodu pro výcvik v pachových pracích, protože je jen cvikem poslušnosti a nikoli magnetem, to jsém již řekl.

Platný zkušební řád přiznává „vypilovanému“ způsobu aportování přílišnou důležitost a dává za něj nepoměrně velký počet bodů. To jde tak daleko, že nakonec pes, který by byl nejlepším obranářem a současně nejlepším stopařem v ČSR, by nemohl obstát ani při ZV I, a tím by k ZV II—III nesměl ani nastoupit, když neaportuje. Že je to nesprávné, je jasné. Pro praktickou službu je aportování takřka bezvýznamné. Jak jsme tedy dospěli k tomu, že aportování při zkouškách (a ke všemu ještě při zkouškách psů, kteří jsou převážně obranáři) má takovou ničím neodůvodněnou, přemrštěnou důležitost? Stalo se tak čirou náhodou, bezmyšlenkovitě. Když před půl stoletím začínala propagace služebních plemen a když se začínalo mluvit o tom, že by bylo výhodné, kdyby se těchto psů používalo pro bezpečnostní službu atd., a že by se s nimi mělo stále pracovat, byly pořádány veřejné propagaci ukázky schopnosti těchto psů. Co se mělo veřejnosti ukázat? Nebyly zde ani zkušenosti, ani učebnice o výcviku psů služebních plemen. Byly však bohaté zkušenosti a učebnice pro výcvik jiných „pracovních“ plemen, a to loveckých psů. Ty se staly základem i pro práce se psy služebních plemen.

Při praktické práci loveckých psů, a proto logicky i při jejich výcviku a v knihách o výcviku loveckých psů, hraje naprosto perfektní aportování velmi důležitou úlohu, snad nejdůležitější v jejich celém výcviku vůbec. Tak se tedy aportování stalo součástí výcviku i u služebních psů. Protože většina psů má vrozenou chut' k aportování a tento cvik se dá snadno kombinovat se skoky, šplhy atd. a je pro diváky velmi efektní podívanou, zůstalo perfektní aportování železnou a nesmyslně přečeňovanou součástí repertoáru všech zkoušek služebních psů. Jakmile někdo upozorňoval na skutečnost, že tento cvik nemá zdaleka ten význam, který se mu přisuzuje, dostalo se mu vždy odpovědi, že aportování je prý nejlepším prostředkem k dosažení dokonalé poslušnosti. K tomu lze říci, že cvičení kteréhokoli jiného cviku poslušnosti je pro zdokonalování poslušnosti zrovna tak prospěšné jako nácvik aportování, a že skutečnost, že určitý pes aportuje, naprostota ještě neznamená, že vyniká i v jiných cvicích poslušnosti. Já osobně aportování jako cvik poslušnosti naprostota nepodeceňuji, ale nepřiznávám mu větší význam než jiným cvikům poslušnosti. Může-li při zkouškách obstát pes s dobrým prospěchem, který selhal při odložení, proč potom má propadnout jiný, který při odložení prokázal naprostou spolehlivost, ale neaportoval? Pro obranáře je v praxi bezpochyby důležitější, aby se pes dal odložit a přivolat, než aby vzorně aportoval.

Spíše přiznávám aportování jiný, do oboru výcviku nespadající význam: dlouhé nošení těžkých činek, zejména do kopce, působí velmi příznivě na rozšíření a prohloubení hrudníku, na zpevnění hřbetu, vývoj srdce a plic, na svalstvo šíje a na sílu čelistí. Ale na toto blahodárné působení aportování obhájci přemrštěného počtu bodů za aportování nemyslí.

Že v pachových pracích ani při zkouškách, ani v soutěžích, tím méně ovšem v praxi, vybroušenost provádění aportování nehraje úlohu, je samozřejmé. To platí dvojnásobně pro nácvik začátečních cviků, o kterých jsme dosud mluvili.

VYPRACOVÁNÍ STOPY PSOVODA, KŘÍŽENÉ STOPOU CIZÍ OSOBY

Když pes prokázal schopnost vyhledávat mezi předměty s pachem cizích osob předmět s pachem psovoda (= identifikace ze stopy na předmět, tedy rozeznávání různých regionálních

pachů, které jsou i individuálně různé), naučíme ho rozeznávat psovodu stopu od stopy, kladené cizí osobou (= identifikace ze stopy na stopu, t. j. rozeznávání různých individuálních, regionálně stejných pachů).

Psovod klade s větrem v zádech normální, asi 300 m dlouhou stopu bez lomů, rovnou, a na její konec položí svůj předmět. Pak se vrátí velikým obloukem k začátku stopy. Cizí osoba kříží tuto stopu v její polovině kolmo. Psovod, který přesně ví, na kterém místě byla jeho stopa křížena, vypracuje svou stopu se psem na normálním stopovacím vodítku. Když se pes bliží k bodu křížení, ptá se psovod „který?“, a po případě psa jemně zdržuje. Po absolvování předchozích prací nedělá obyčejně zdržuje. Po absolvování předchozích prací nedělá obyčejně psu obtíže ani vypracování této stopy. Zkoumá-li pes místo křížení hodně dlouho a důkladně, můžeme toto jeho uvažování považovat za velmi dobré znamení, protože je důkazem, že následující úspěšné dokončení práce není dilem náhody. Když pes místo křížení dlouho zkoumá, opakuje psovod jen jemně a pomalu otázku „který?“. Zvuk této otázky nesmí ani v nejmenším na psa působit jako hnací síla, nutící ho postupovat na stopě, jinak si pes na to zvykne, spolehlí pak na tuto pomoc, začne otázku považovat za rovnocennou s povelem „ku předu!“ a žene se po každé veselé dál, když psovod na místě křížení na stopě vysloví slovo „který?“. Tato otázka má psa spíše zadržet, aby nešel dál dříve, dokud důkladně neporovnal oba pachy.

Checi pes sledovat cizí stopu, opraví ho psovod tím, že ho pomocí stopovacího vodítka jemně zadrží a řekne ne hrubým, ale zklamaným hlasem „ne“ a případně mírně volá psa k sobě. Když se pes dostal zase zpět za bod křížení (psovod se při sledování stopujícího psa nikdy nesmí dostat před tento bod, nýbrž musí se zastavit aspoň dva metry před ním), řekne psovod „hledej“, a když pak pes bod křížení správně překonal, chválí ho psovod slovy „tak jsi hodný“, „hledej“ atd.

Tato práce se opakuje (nikoli téhož dne) čtyřikrát, při čemž cizí osoba stopu psovoda kříží střídavě z té i oné strany.

Tím pes prokázal, že dovede pachově „čistě“ pracovat, že umí rozpoznat individuální pach; zatím ovšem jen za nejsnadnejších okolností, t. j. jen individuální pach svého pána, a jen a po zralém uvažování.

PES PRACUJE NA STARŠÍCH STOPÁCH, KLADEMÝCH PSOVODEM

Dosud „pracoval pes jen“ na úplně čerstvých stopách. Nyní psovod stáří svých stop postupně po pěti minutách stupňuje. Jedná se vždy jen o jednoduché, asi 500 m dlouhé, nejvýše třikrát v pravém úhlu lomené stopy v příznivém, stejnorodém terénu nejvýše s třemi předměty. Pes může denně vypracovat také dvě takové stopy, jednu ráno a druhou večer.

Ukáže-li se, že pes, který prodělal předchozí cviky, nemůže takové jednoduché stopy vypracovat, jsou-li starší než dvě hodiny, pak se pro další intensivní speciální stopařský výcvik nehodí. Zajisté může i takový pes v budoucnosti jak v praxi, tak v soutěžích mít pěkné úspěchy, je ale hospodárnější tuto velikou práci investovat do nadanějších psů. K tomuto poznání dojde psovod při uvedeném stálém zvyšování stáří stop do dvou až tří týdnů.

V některých učilištích začíná celý pachový výcvik právě tímto stupňováním stáří stop bez předchozích, v předešlém kapitolách vyličených cvičení, ovšem tak, že první stopy jsou podstatně kratší než 500 kroků a bez lomů.

Když psovi nedělá vypracování dvouhodinových psovodových stop obtíže, pokračuje psovod ve zvyšování stáří stop do té míry, že pes již není schopen stopu vypracovat. Dokud stopy nejsou starší než čtyři hodiny, může pes každý den vypracovat dvě stopy. Při stupňování stáří stop po pěti minutách dosáhne pes čtyřhodinové hranice za další dva až tři týdny. Pes, který tuto hranici bez námahy překoná, je pro pachové práce nadprůměrně nadaný.

Ve velkých výcvikových táborech, ve kterých je k disposici velmi mnoho nadaného stopařského materiálu, pokračuje se obyčejně u těch psů, kteří hranici čtyřhodinového stáří stop snadno překročili, se zvyšováním stáří stop tak dlouho, až zbude jen tolik psů, kolik se má podrobit dalšímu neintensivnějšímu treningu, takže se tam jedná vlastně o vyřazovací zkoušky stopařských vloh se stálým stupňováním požadavků. Za dobu několika měsíců, která se zde věnuje jen stálému zvyšování stáří jinak snadných stop, složí jiný pes třeba ZV I—III, ale v zájmu objektivního posuzování budoucích stopařských možností se tento způsob přece jen vyplatí.

Vyplácí se také, když si psovod nebo vedoucí výcviku píše deník o výsledcích práce každého dne, aby později bylo možno

sledovat co nejméně skreslený průběh vývoje každého stopaře. Mnohá pozdější stopařská hvězda musela ve svém vývoji v určitých obdobích překonávat těžké překážky, na které se později bez písemných dokladů zapomene. Mnohý pes po těžším začátku stupňuje později své pokroky čím dál tím snadněji a má největší naděje na značné úspěchy v budoucnosti, bude-li ale použít vždy jen v době, kdy bude v plném treningu. Jiný pes podává do určitého bodu výeviku přímo oslnující výkony, ale přes tento bod se ani při nejusilovnější námaze nedostává. Tento pes tak intensivní trening nepotřebuje, ale nadvýkony od něho nelze očekávat. Jeho oslnující výkony v pracích, které jsou v rámci jeho možnosti, nezasvěceného proto často klamou.

Tyto stále stejné práce jsou pro cvičitele málo zábavné, protože obtíže spojené se zvyšováním stáří stop psovod sám necítí. Dávají však vhodnou příležitost k opravě jedné chyby slohu: pes, který na stopě rád postupuje příliš rychle, zaručeně zpomaluje tempo, jakmile musí pracovat stopy skutečně staré. Pak je jen věcí psovoda, aby psa nepobízel k rychlejší práci, nýbrž aby ho nechal jít co nejpomalejším tempem. Když se pak zase pracují mladší stopy, nebude již problémem udržovat psa i na nich v tom tempu, na které si na starých stopách zvykl. Přílišná rychlosť psa na stopě vzniká vůbec více nedočkovostí psovoda než vinou psa. Když psovod psa stále tlaci kupředu, je samozřejmě, že pes na rovně probíhající stopě uhání co nejrychleji. Je ovšem také pochopitelné, že potom snadno přeběhne lom nebo předmět, když jeho tempo je větší než jeho pachové schopnosti.

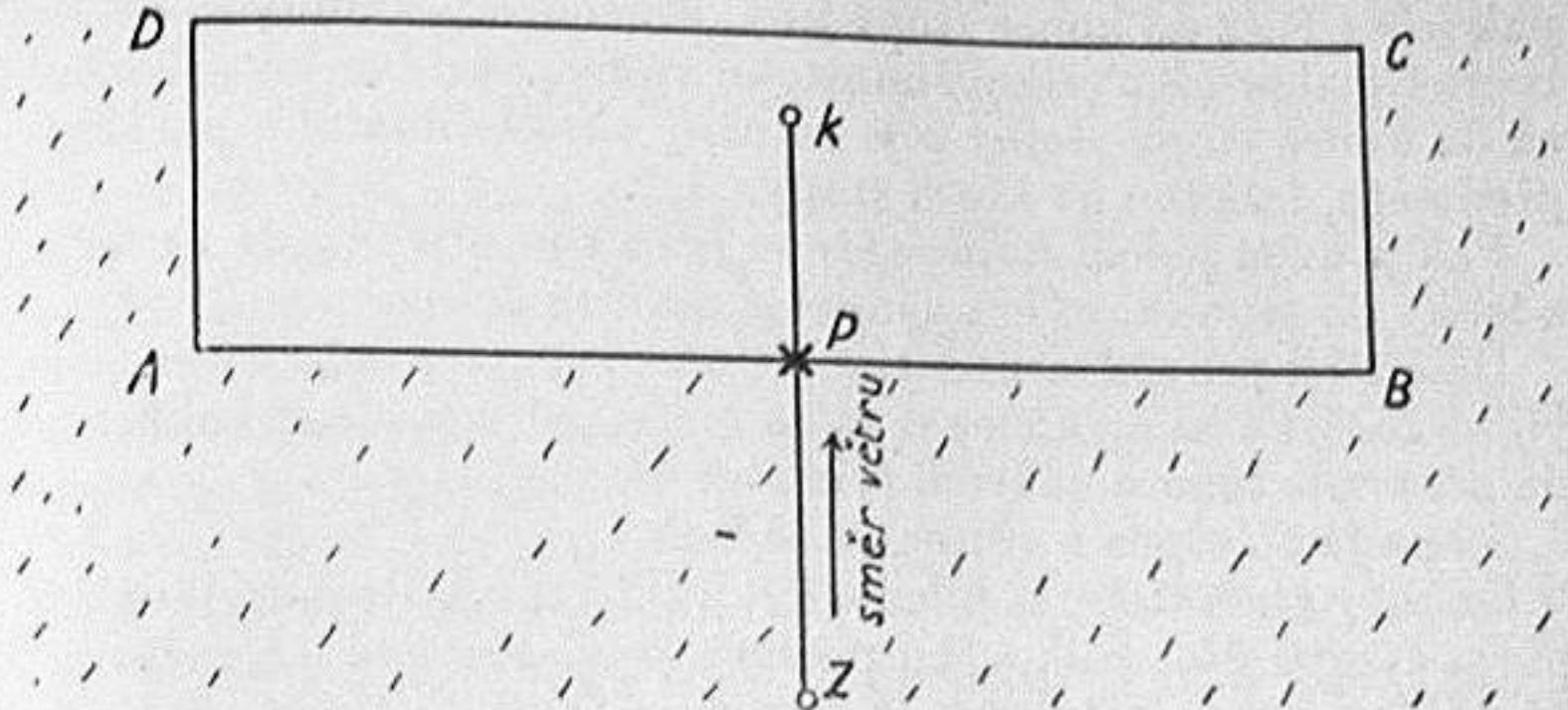
NÁCVIK VYPRACOVÁNÍ STOP S MĚNIVÝM CELKOVÝM PACHEM

Dosud pracoval pes každou stopu od začátku do konce na stejně půdě. Celá stopa vedla buď přes louku nebo oranici, lesem atd. Celkový pach takové stopy byl vždycky od začátku až do konce stejný.

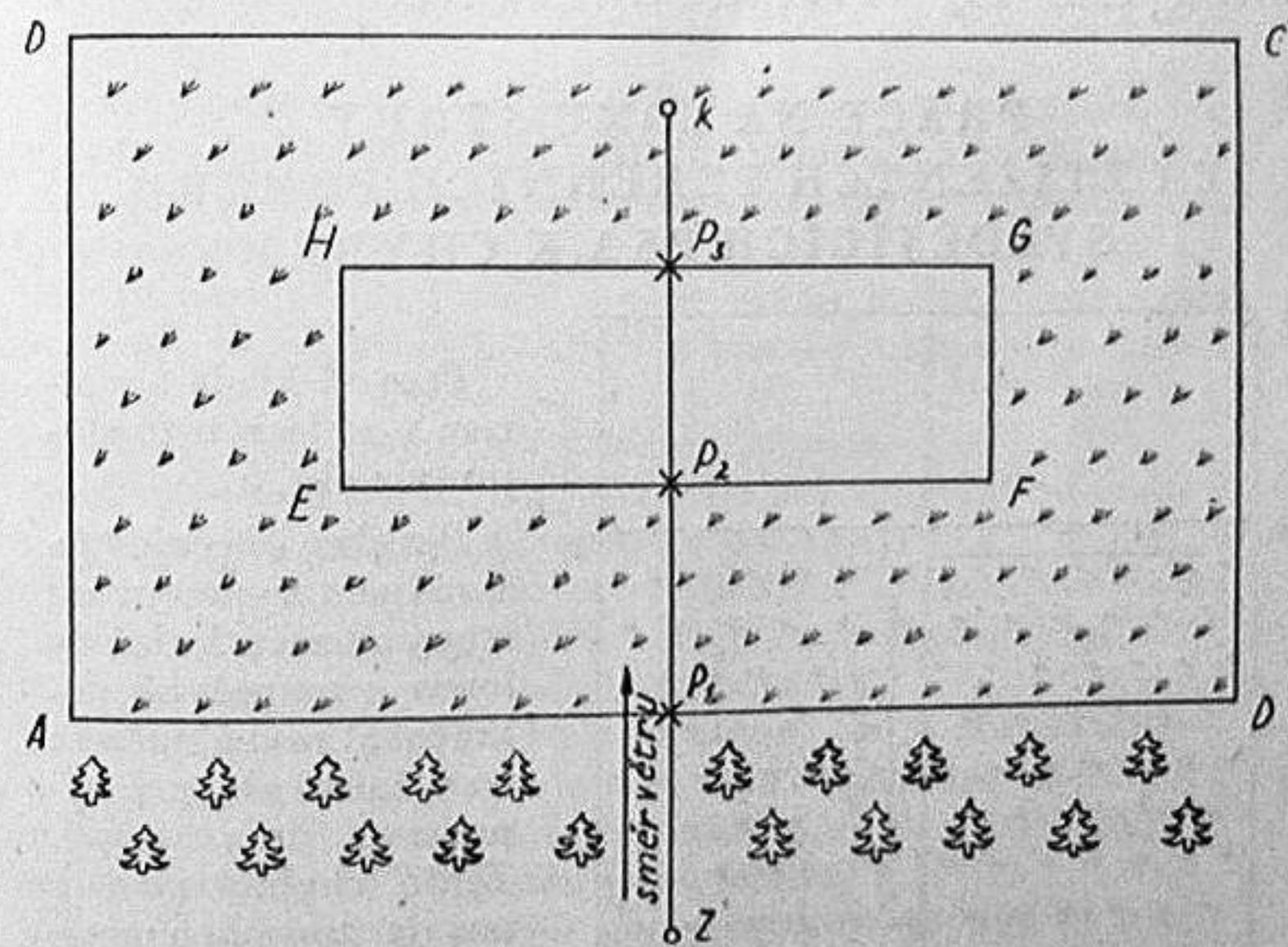
Nyní necháme psa vypracovat stopy, jejichž celkový pach se na různých místech stopy mění.

Psovod položí úplně rovnou stopu, vedoucí asi 50 — 100 kroků přes louku a pak rovně dále přes oranici nebo strniště, jak ukazuje náčrt (viz obr. 3).

Psovod má při kladení stopy vítr v zádech,

Obr. 3. Z – začátek stopy, který je v louce, A-B-C-D – oranice nebo strniště, P – přechod stopy z louky do pole, K – konec stopy, předmět.

Obr. 4. Z – začátek stopy, který je v jehličnatém lese, A-B-C-D – louka, E-F-G-H – hranice, P 1 – přechod stopy z lesa do louky, P 2 – přechod stopy z louky do oranice, P 3 – přechod stopy z oranice do louky, K – konec stopy, předmět.

Celkový pach stopy zůstává od začátku až k bodu P stejný, pak je od P až do konce stopy jiný, při čemž individuální pach, tvořící malou část celkového pachu stopy, zůstává od začátku až do konce stopy stejný a je totožný s individuálním pachem předmětu, ležícího na konci stopy.

Pak psovod položí stejnou stopu jen s tou změnou, že nevede z louky do oranice, nýbrž naopak z oranice do louky.

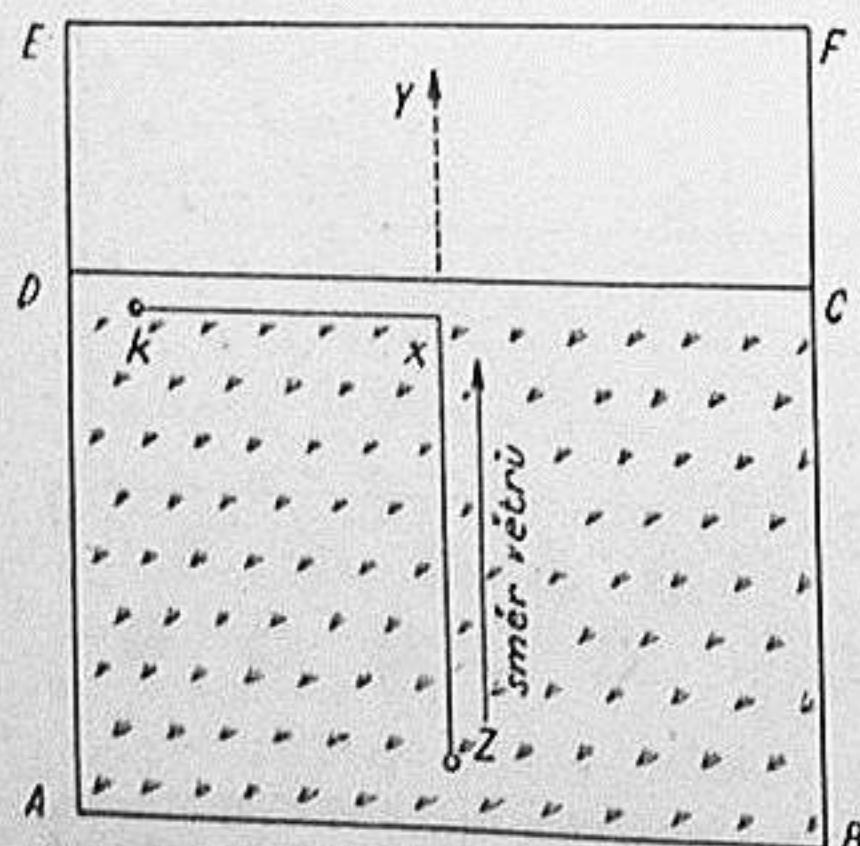
Dále ztíží psovod situaci tím, že celkový pach jeho stopy od jejího začátku až do konce se mění nejen jednou, ale několikrát, na př. podle tohoto nákresu (viz obr. 4).

Stopa je položena s větrem v zádech.

Celkový pach stopy se mění u P1, u P2 a u P3, ale individuální pach, tvořící část celkového pachu stopy, zůstává od začátku až do konce stopy stejný a je totožný s individuálním pachem předmětu, ležícího na konci stopy.

V následujících dnech položí psovod ještě asi pět podobných stop, při čemž se pořadí různých podkladů stopy mění; stopy ovšem položí vždy bez lomů a s větrem v zádech.

PRÁCE NA LOMU STOPY ZA ZTÍŽENÝCH TERÉNNÍCH POMĚRŮ, SVÁDĚJÍCÍCH PSA K CHYBÁM

Obr. 5. A-B-C-D - louka, C-D-E-F - oranice, Z - začátek stopy, x - lom stopy, K - konec stopy, předmět, x-y - obvyklá, chybná práce psa.

Psovod klade s větrem v zádech tuto stopu (viz obr. 5).

Pes chce obyčejně po správném vypracování stopy od začátku až do lomu x nesprávně pokračovat rovně směrem na y, místo aby u x vypracoval lom stopy. Tento chybný postup psa je způsoben setrvácností, kterou musíme překonat tím, že psa nabádáme, aby při změně terénu zkoumal obzvláště úzkostlivě

další průběh stopy. Při tom postupujeme stejně jako vždy, když pes přešel lom stopy.

Pak položí psovod zase s větrem v zádech tuto stopu (viz obr. 6).

Zde platí totéž jako u předchozího úkolu, situace je ale pro psa těžší, protože pes, když u přechodu stopy z louky do oranice zkoumal další směr, zjistil, že stopa na rozhraní mezi loukou a polem neodbočila, nýbrž že pokračuje přímo. Tím nabyl přesvědčení, že se nezměnil směr a nepočítá proto s lomem v poli hned na to přicházejícím.

Dále položí psovod tuto stopu (viz obr. 7).

Stopa je položena s větrem v zádech.

Pes zkoumá u přechodu z louky do pole stopu a zjistí, že neodbočuje jako obvykle, a to ani směrem na C nebo na D, ani neodbočuje v pravém úhlu několik kroků po vstupu na pole, takže pes setrvácností pokračuje nesprávně dál, t. j. směrem od Px na y.

Následuje další psovodova stopa, také s větrem v zádech (viz obr. 8).

Pes zkoumá bedlivě stopu jak u přechodu z louky do pole, tak i po tomto přechodu. Když zjistí, že stopa i v poli pokračuje rovně, postupuje bezstarostně stejným, přímým směrem a přejde snadno lom u x.

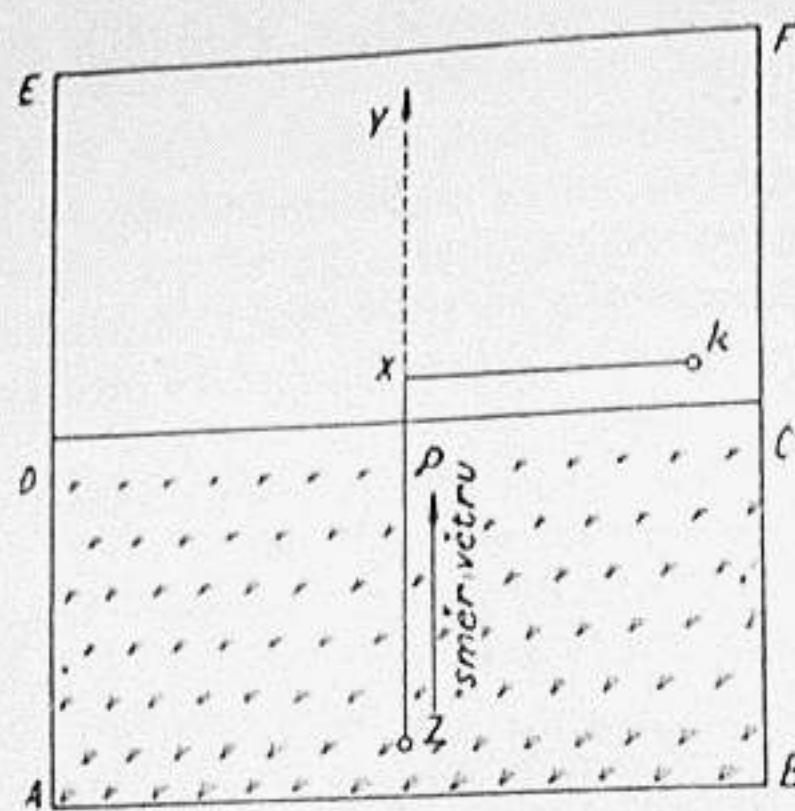
Pak psovod položí tuto stopu na okraji louky, těsně vedle pole, a asi po 50 krocích odbocí v pravém úhlu doprava (viz obr. 9).

Začátek stopy je kladen s větrem v zádech.

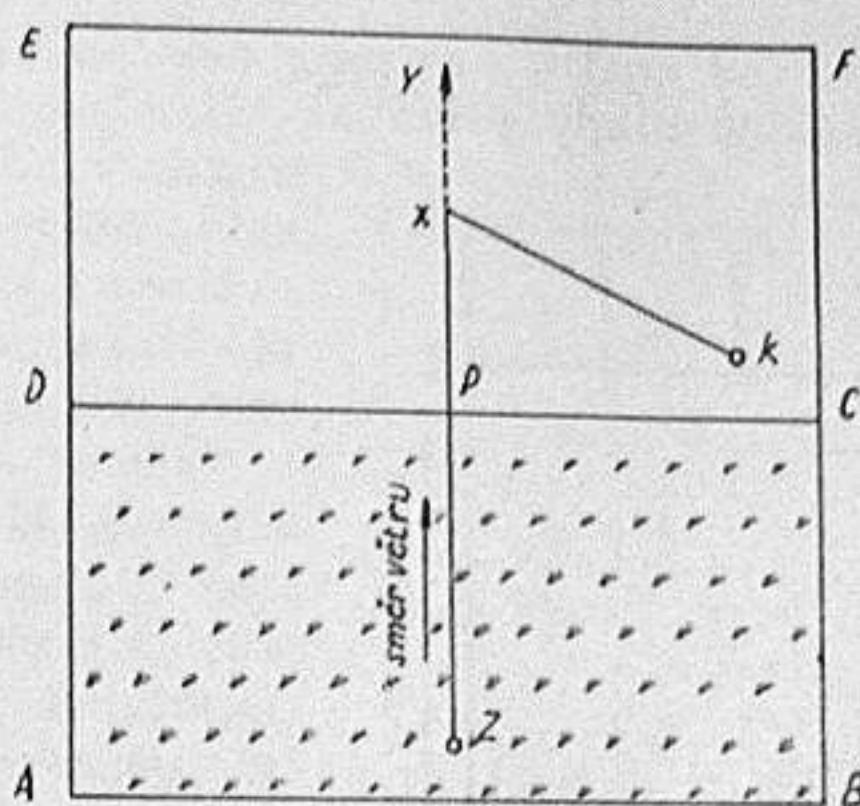
Po absolvování trati Z--x pokračuje pes obyčejně od bodu x nesprávně podle okraje pole přímo dál směrem k C a přejde lom u x směrem ku K. Síla setrvácnosti v chůzi rovně podle okraje pole je velmi silná, zejména stojí-li na poli obilí, brambory nebo řepa, takže pes jde jako kolem ohrady.

Nakonec položí psovod stejnou stopu, jen s tím rozdílem, že u bodu x neudělá lom do louky, nýbrž opačným směrem do pole, takže situace je zde ztížena ještě tím, že stopa u lomu přechází ze snadnějšího do obtížnějšího terénu.

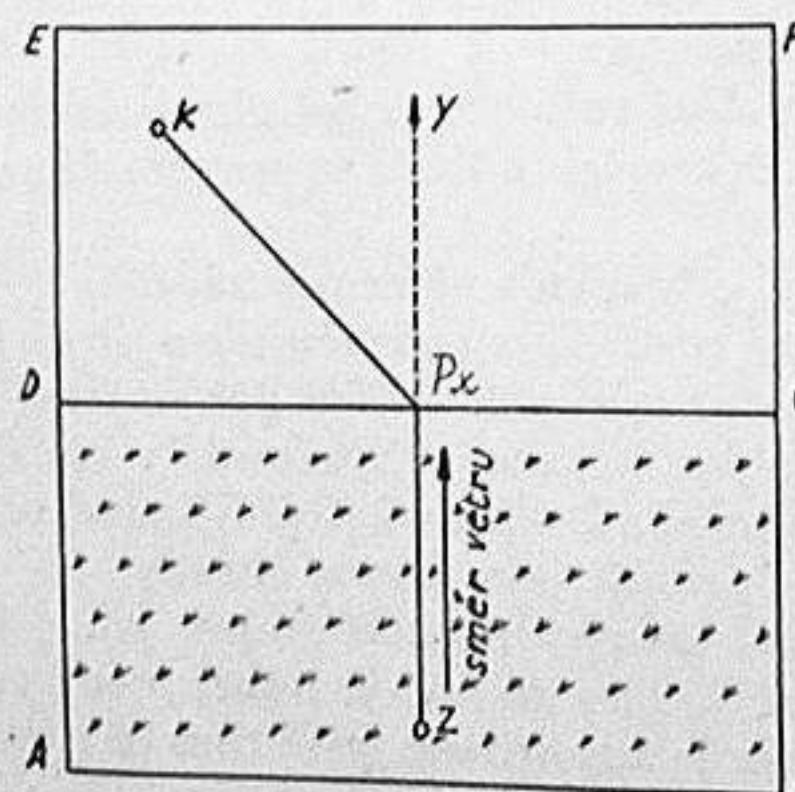
Všechny dosud znázorněné úkoly opakuje psovod se psem nejméně desetkrát v různém pořadí, jednou z louky do pole, pak s pole do lesa, z lesa do louky a pod.

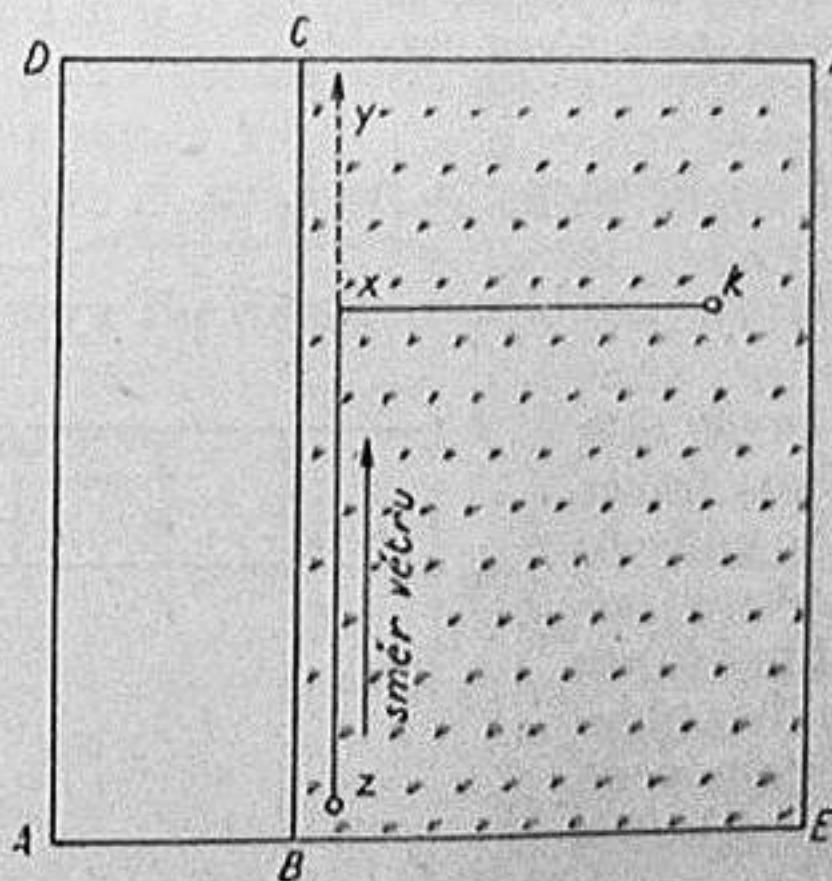
Obr. 6. A-B-C-D - louka, C-D-E-F - pole, Z - začátek stopy, P - přechod stopy z louky do pole (tedy změna celkového pachu stopy), x - lom stopy, K - konec stopy, předmět, Z x-K - správný průběh stopy, x-y - obvyklá, chybná práce psa.

Obr. 8. A-B-C-D - louka, C-D-E-F - pole, Z - začátek stopy, P - přechod z louky do pole, x - lom stopy, K - konec stopy, předmět, x-y - obvyklá, chybná práce psa.

Obr. 7. A-B-C-D - louka, C-D-E-F - pole, Z - začátek stopy, Px - přechod z louky do pole a současně lom stopy, Z Px K - správný průběh stopy, Px-y - obvyklá, chybná práce psa.

Obr. 9. A-B-C-D - pole, B-C-E-F - louka, Z - začátek stopy, x - konec stopy, předmět.

PES POZNÁVÁ, JAKÝ VLIV NA PACHOVÉ PRÁCE MÁ VÍTR

Dosud se psovod snažil, aby vítr neztěžoval psovi práci. Učitel nemá žákovi nikdy přidávat několik nových těžkostí najednou. Proto psovod volil směr stopy vždy s větrem v zádech a stopoval se psem pouze když nebyl vítr příliš silný.

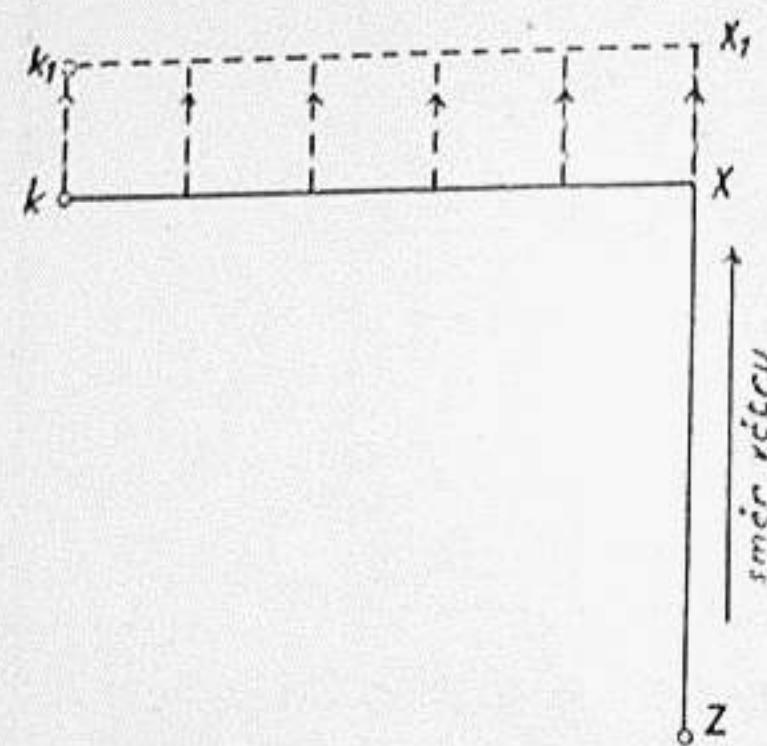
Nyní se má pes seznamovat s těžkostmi, které mu vítr při pachových pracích přináší. Je samozřejmé, že psovod pro tyto práce ze začátku nevyhledá terén, jehož půda znamená pro psa další ztížení práce.

Poznali jsme již, že postranní vítr má vliv na práci psa i na rovné, nelomené stopě (pes sledující stopu postupuje pak více nebo méně vedle stopy a nechává si její pach větrem přinášet).

Ale hlavní těžkosti působí vítr stopaři při vypracování lomů stopy.

Při sledování rovné stopy pracuje se psovi nejlépe, má-li vítr v zádech. Avšak u lomu stopy nastává v tom případě pro psa tato situace (bez ohledu na to, zda lom vede doleva nebo doprava) - (viz obr. 10).

V celém prostoru $x - K - K_1 - x_1$ se tedy nachází pach stopy, větrem odvátný se stopy. Tento pach je tím silnější a tím blíže

Obr. 10. Z – začátek stopy, x – lom stopy, K – konec stopy, předmět, $Z - x - K$ – skutečný průběh stopy, $x - K - K_1 - x_1$ – plocha, po které se větrem odvátný pach stopy rozprostírá.

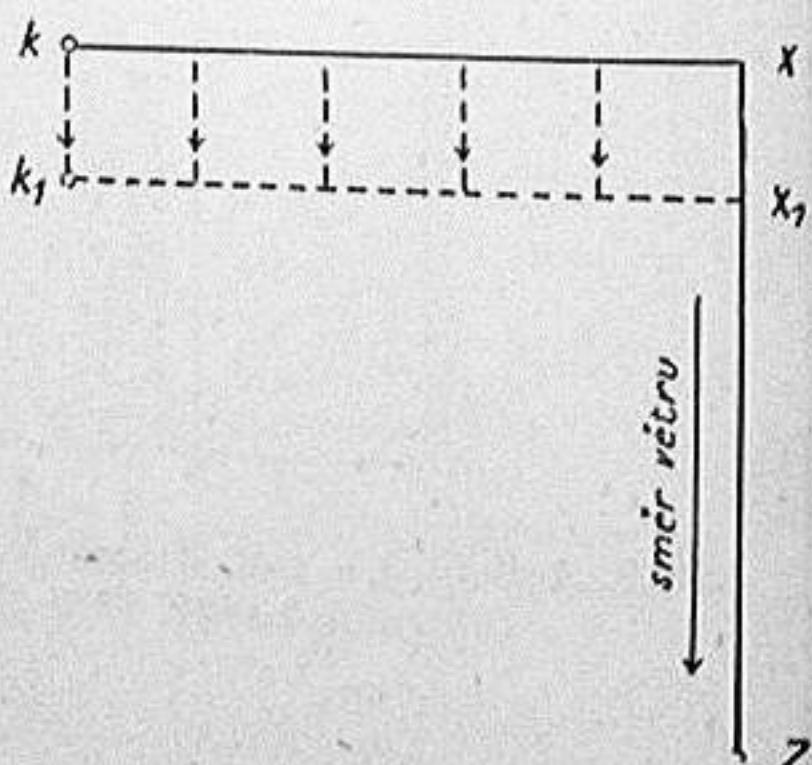
více nebo méně vedle stopy a nechává si její pach větrem přinášet).

Ale hlavní těžkosti působí vítr stopaři při vypracování lomů stopy.

Při sledování rovné stopy pracuje se psovi nejlépe, má-li vítr v zádech. Avšak u lomu stopy nastává v tom případě pro psa tato situace (bez ohledu na to, zda lom vede doleva nebo doprava) - (viz obr. 10).

V celém prostoru $x - K - K_1 - x_1$ se tedy nachází pach stopy, větrem odvátný se stopy. Tento pach je tím silnější a tím blíže

Obr. 11.

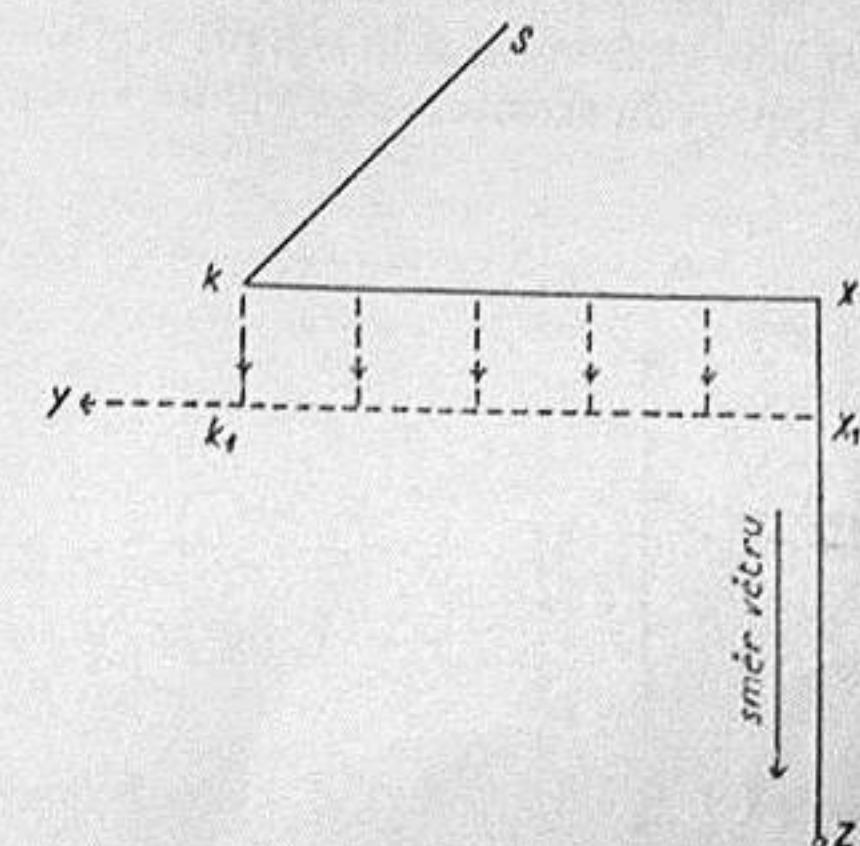
Obr. 11.

země, čím bliže je u stopy. Pečlivě praeující stopař postupuje co nejbliže vedle skutečné stopy a drží nos nízko u země. Málo školený stopař se pohybuje na konci pachové plochy, t. j. na linii $x - x_1 - K_1$, a má nos výše nad zemí, takže mu hrozí nebezpečí, že se dostane mimo pachovou plochu $x - K - K_1 - x_1$ a ztrácí orientaci.

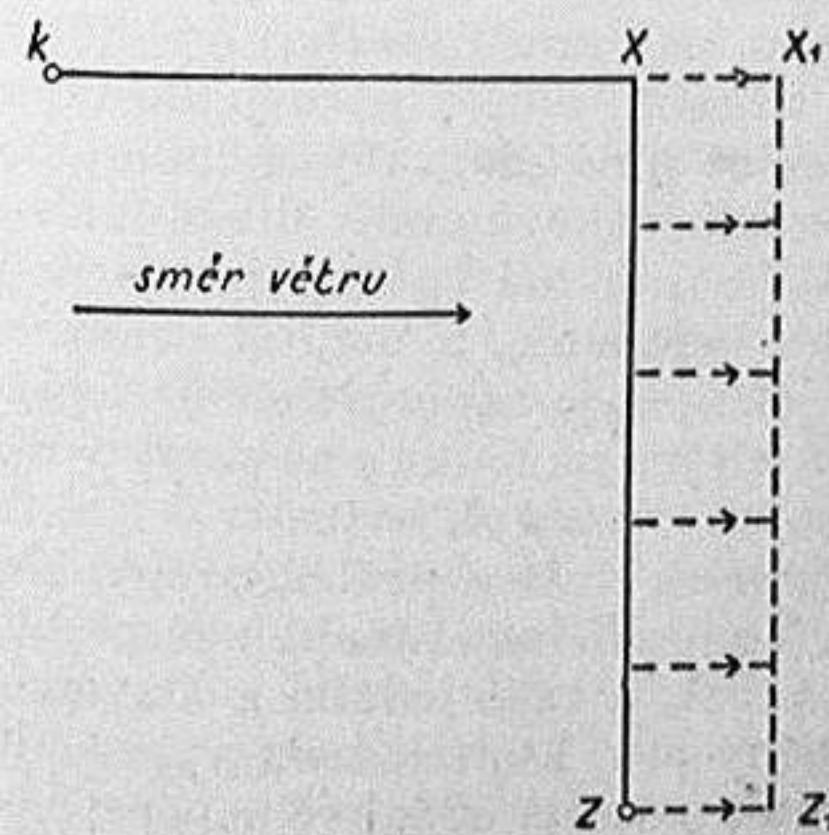
Vede-li stopa proti větru, vypadá situace takto (viz obr. 11).

Vítr, který na stopě postupujícímu psovi přináší pach druhého ramene stopy, svádí ho k revírování, k práci s vysokým nosem, což již samo o sobě známená značné nebezpečí.

Dále se pes, jakmile u x_1 narazí na pachovou plochu $x_1 - K_1 - K - x$, dostane do pokušení, aby u x_1 udělal lom směrem ke K_1 , což má obyčejně špatné následky, když stopa u K nekončí, nýbrž od K pokračuje, např. jako v dalším nákresu, směrem k S. V tom případě pes pokračuje od x_1 přes K_1 směrem na y a dostane se úplně ven z pachového prostoru a pak je skoro nemožné, aby se pes dostal zase zpět na stopu, na její pokračování $K - S$ (viz obr. 12).

Obr. 12.

Obr. 13. Z – začátek stopy, x – lom stopy, K – konec stopy, předmět, $Z - x - x_1 - Z_1$ – prostor, ve kterém je všude pach stopy, odvátný od ní větrem.

I takovému psu, který

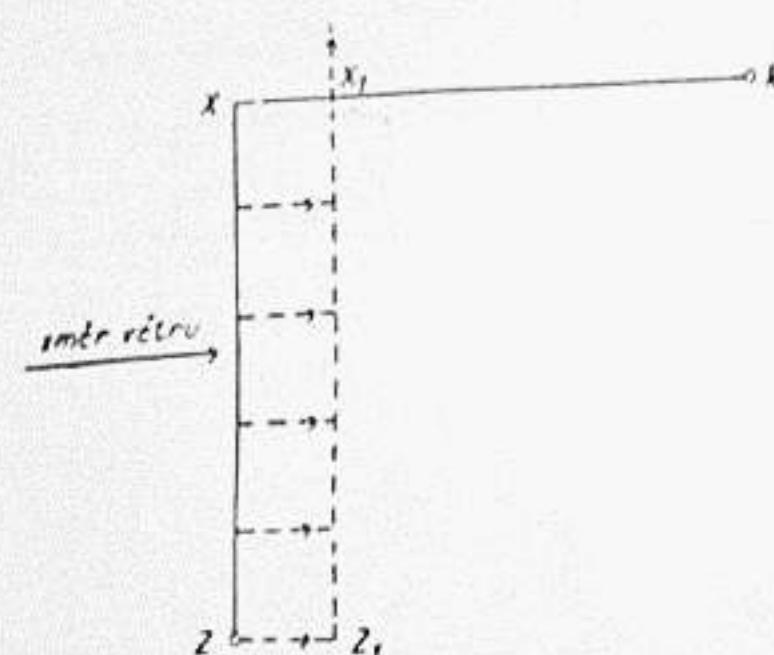
se pečlivě nedrží stopy od Z do x, nýbrž postupuje na kraji pachové plochy, t. j. na linii $Z_1 - x_1$, přináší vítr u x_1 od levé strany pach ramene x-K a pes „seká“ obrat „vlevo vbok“ a postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále. Ale stejně tak, jako zde přímo excepce postupuje bezpečně dále.

Na okraji pachové plochy $Z - x - x_1 - Z_1$ na čáře $Z_1 - x_1$ přináší vítr postupujícímu psu pach stopy Z-x zleva. U x_1 vyráží pes do bezpachového prostoru, přičemž pach, tak jako předtím, očekává jen zleva. Ale odtud po překročení bodu x_1 žádný pach nepřichází, protože tam žádný není. Postupuje-li pes rychle – a až do bodu x_1 mohl rychle postupovat snadno – pak

Obr. 14.
se dostane brzy hluboko do bezpachového prostoru, ztratí orientaci a ztroskotá. Dostane-li nedokonale propracovaný pes v nějaké soutěži tuto stopu, pak ztratí všechny vyhlídky hned u prvního lomu. A o několik minut později dostane jeho, třeba ještě mnohem méně propracovaný konkurent, tutéž stopu, jen opačně lomenou a získává obdiv diváků. Majitel prvního psa řekne, že jeho pes má špatný den, neboť jindy „takovou stopu“ snadno vypracuje, a majitel druhého psa je pyšný a pevně věří, že jeho pes je neporovnatelně lepší. Oba, stejně jako obecnstvo, myslí jen na louku a na stopy v ní, a nepostřehli, co těm dvěma psům „vyprávěl“ vítr.

Každý cvičitel se obětavě stará o směr a průběh stopy, ale málokterý o směr a sílu větru. To je příčinou mnoha neúspěchů ve výcviku, v soutěžích a v praxi, a také jedním z hlavních důvodů „nespolohlivosti“ většiny psů, kteří jednou vypracují „těžkou“ stopu brilantně a krátce nato na zdánlivě neporovnatelně „lehčí“ stopě selžou, aniž by psovod věděl proč.

Starší pes často překonává obtíže větru „rutinou“, zkušenostmi dlouholeté praxe. Jenže tyto zkušenosti musel zaplatit cílevědomým výcviku musí být,

Obr. 14.

aby pes tyto zkušenosti získával systematicky, plánovitě a nikoli náhodou, neúspěšnými starty v závodech a neúspěchem v praktické službě. Proto je třeba, aby cvičitel nebo vedoucí výcviku při treningových pracích zjistili směr a sílu větru a aby podle toho zařídili směr a lomy stop a vedení psů na stopě. Všeobecně seví, že psovod při treningových pracích – hlavně v začátcích – má znát průběh stopy, aby svého psa mohl správně a včas kontrolovat, patřičně podporovat a případně opravit. Avšak znalost průběhu stopy sama o sobě nestáčí k dosažení tohoto cíle. Je také třeba, aby se psovod informoval o vlivu větru na pachový obraz stopy, který není totožný s obrazem, který nám zprostředkuje zrak.

UKONČENÉ A PŘERUŠENÉ STOPY, „PACHOVÉ MEZERY“

Každá stopa končí vlastně teprve u toho, kdo ji položil. Při cvičení stopařů, při zkouškách a v soutěžích uměle ukončujeme stopu tím, že na ni kladeč stopy položí určitý počet předmětů a když pes naleze poslední z nich, nenechá ho psovod už hledat dále. V praxi končí každá stopa tam, kde ji pes nemůže dál sledovat. Důvody pro to mohou být různé: buď osoba, která stopu kladla, přešla na asfaltovou silnici a pokračuje na ní v cestě, nebo sedla na kolo nebo do vozu a ujela, nebo úmyslně pokračuje ve své cestě třeba ve vodě, aby přerušila svou stopu, anebo pes je předchozí prací tak vyčerpán, že nemůže stopu dál sledovat přesto, že by to bylo možné, kdyby nebyl unaven.

Jak se má pes v takovém případě zachovat? Zkušení odborníci doporučují, aby v takovém případě svou neschopnost hlásil tím, že se obrátí a pracuje stopu zpět, směrem k psovodu. To se dá celkem snadno nacvičit (kladeč stopy nasedne do auta a ujede a pod.). Ale tento způsob má povážlivou nevýhodu v tom, že pes, jestliže byl několikrát pochválen za to, že se od skutečného konca stopy vrátil (což by bylo nutné, chceme-li tuto věc nacvičit), přichází rád na nápad, že se může každé obtížnější práce na stopě snadno a rychle zbavit (a že ho psovod za to ještě pochválí), udělá-li jednoduše čelem vzad, ačkoli by mohl stopu dál sledovat.

Považuji za správnější, aby si pes, který na stopě z jakéhokoli důvodu nemůže dál, lehl. Posouzení důvodu, t. j. šetření, zda

je tu asfalt, zed', voda, stopa kola nebo auta a pod., znemožňující každé další držení stopy, nebo zda další sledovatelná stopa tu pravděpodobně je a že jen pes - a to z jakéhokoli důvodu - je neschopen ji dále sledovat, je věcí psovoda. U velmi nadaných a velmi mladých psů se stává, že si bez jakéhokoli nácviku lehnou, když stopu nemohou dále sledovat (není-li pes rozeným stopařem, pak začíná naopak revírovat). V tom případě je věcí psovoda, aby psa především vydatně pochválil a nechal prozatím ze stopu lze dále sledovat, vyzve psa po náležitém odpočinku, aby pokračoval v práci. Nemůže-li pes ani potom v práci pokračovat, nasadí se v praxi na tomto místě jiný stopař (případně za pomoci předmětu, který jeho předchůdce na předchozím úseku stopy našel).

Během výcviku, když již pes velmi dobře pracuje, klademe úmyslně takové stopy, na kterých se na určitém místě nemůže dostat dále, aby si na takovéto případy zvykl. Samozřejmě nesmíme psovi klást několik takových stop nepřetržitě za sebou, nýbrž musíme mu po každé takové stopě dát pracovat zase řadu stop, na kterých se bez obtíží dostane až k poslednímu předmětu.

Nikdy nemáme nechat stopaře slepě revírovat, když na stopě nemohl postupovat dále. Naproti tomu je dobré, vycvičíme-li psa, aby se zcela plánovitě v blízkém okolí místa, kde nemůže stopu dále sledovat přesvědčil, zda nenajde pokračování sledovatelného individuálního pachu. Končí-li stopa na asfaltové silnici, je samozřejmé, že psa povedeme přes tuto silnici a jdeme s ním na její druhé straně v předpokládaném směru stopy asi 50 kroků doleva a 50 kroků doprava a nabádáme psa, aby hledal. Při treningu víme přesně, kde pokračování stopy leží. Zachytí-li tam pes stopu, pochválíme ho. Sejde-li na jiném místě na jinou stopu, řekneme klidně „ne“ a jdeme dále ve směru skutečného pokračování stopy. Zde má skutečné vyhlídky jen pachově „čistý“ pes. Pes, který je jen „pevným“ nebo „jistým“ stopařem, může náhodou také narazit na správné pokračování stopy, ale stejně dobře může sledovat také docela jinou stopu, takže je to u něho čistě hra náhody. Vystopuje-li nějakou osobu, musíme o její souvislosti s touto částí stopy, která leží na druhé straně silnice, uvažovat velmi střízlivě.

VYPRACOVÁNÍ STOP, KLADENÝCH CIZÍ OSOBOU

Pes, který úspěšně prodělal předchozí výcvik, dokázal, že má nadprůměrně dobrý čich, takže dovede sledovat i starou, slabou stopu. Naučil se překonávat těžkosti, způsobené terénem a větrem, a pracuje pachově čistě, ovšem jen s ohledem na pach svého pána, neboť s jinými pachy dosud nepracoval. Dosavadní jeho práce byla však tak důkladná (na rozdíl od psů, cvičených jen tak, aby splnili požadavky zkušebního rádu ZV I, kde se také jedná o vypracování vlastní stopy psovoda), že není pochybností o tom, že mohou bez jakékoli další přípravy úspěšně splnit požadavky v pachových pracích podle nynějšího zkušebního rádu. Pes, který toto školení prodělal, nepotřebuje ani se nemůže na stopě naučit již ničemu, co by bylo zásadně nové. Pachově není vypracování stopy cizí osoby ani jiné, ani těžší než vypracování stopy psovodovy, která klade vyšší nároky jen na mozek psa, nikoli na jeho čich. Dvouhodinová psovodova stopa nemá více pachu ani silnější pach než dvouhodinová stopa cizí osoby. Rozdíl je jen v tom, že klade menší požadavky na pozornost a paměť psa, tedy nikoli na kvalitu jeho „nosu“.

Že jsme dosud se psem pracovali tak značné množství „vlastních“ stop, má jen dva důvody: především jsme psa při překonávání obtíží, spojených s poznáváním vlivu různosti terénu, změn směru stop, stáří stop a únavy následkem délky stop, nechtěli zbytečně zatížit většími požadavky na práci jeho mozku, aby nemusel překonávat několik těžkostí najednou. Ted' však, když se pes s uvedenými těžkostmi vyrovnal a když na vlastní psovodově stopě umí řešit všechny úkoly, přináší mu stopa cizí osoby už jen jedinou těžkost, totiž že ho nutí k větší pozornosti. Za druhé jsme vlastní stopy tak dlouho pracovali ve vlastním zájmu psovoda. Kontrola stopařovy práce v jeho vlastním oboru, t. j. v oboru pachovém, je pro psovoda nemožnou, protože jeho vlastní smysl na tomto poli není prakticky vůbec schopný výkonu. Proto musí kontrolu pachových výkonů provádět jen pomocí svého zraku. Samozřejmě musí co nejdokonaleji znát celý obraz stopy, pokud jej ovšem lze zrakem vnímat, aby jeho „spolupráce“ se nestala pro psa brzdou místo pomoci. Psovod může dokonale znát stopu, jen pokud jí sám klade. To platí ovšem tím více, čím je stopa delší, starší a obtížnější. Na základě pouhého sdělení

kladeče stop, že šel asi 300 kroků rovně, pak udělal lom doprava, po 100 krocích položil předmět, po dalších 50 krocích udělal ostrý lom doleva, šel 100 kroků, zase položil předmět, šel 50 kroků, udělal ostrý lom doprava, šel 100 kroků a položil poslední předmět, nelze nehotového psa správně „vést“, včas podporovat a spolehlivě opravovat. Učit můžeme jen to, co podrobně známe, a stopu, jejíž průběh nám její kladeč vyličil jen takto, prakticky podrobně neznáme. V podrobnostech průběhu stopy se často mylí i ten, kdo ji kladl, a o zdaru nebo nezdaru stopařské práce rozhodují právě podrobnosti. Stane-li se při některém z prvních cviků v poslušnosti nebo v obraně chyba – at' již z vinou kohokoli – znamená to jen ztrátu bodů, určených pro tento cvik. Dojde-li však k chybě někde na stopě, znamená to ztrátu všech bodů, které od tohoto okamžiku až do konce bylo možno ještě získat. Čím méně je pes propracován, tím více ho psovod musí kontrolovat, podporovat a opravovat; aby tento účel mohl splnit, musí celou stopu znát tím podrobněji a spolehlivěji, čím těžší stopa je.

Mám jednu fenu, která je známa jako velmi dobrá stopařka a která vypracovala již tisice stop, z toho přes 90% mých vlastních. Ve vyhledávání cizích předmětů je ovšem předpokladem úspěchů dostatek *cizích* kladečů a jiných pomocníků, a protože jsem je dosud neměl k disposici, nemohl jsem fenu docvičit.

Nebude třeba, abych rozváděl bližší pokyny pro práce na cizí stopě, neboť vše, co již bylo řečeno o práci na psovodově stopě, platí i pro stopu cizí. Hlavní věcí je, aby kladeči stop nebyli úplnými laiky a aby věděli, co je možné a co ne a podle toho (a dle pokynů, které dostali od psovoda nebo od vedoucího výcviku) se skutečně chovali a aby si správně pamatovali, jak stopu položili. Při výcviku v obraně hraje pomocník – figurant – skoro důležitější úlohu než psovod sám, neboť skutečně kvalitní figurant musí sám vědět a cítit, jak má s každým jednotlivým psem zacházet, co s ním má dělat. Kladeč stopy nemá tento úkol. Nesmí jednat dle svého názoru, nýbrž přesně podle pokynů, které dostal, jinak udělá více škody než užitku.

Ze stejného důvodu, proč jsme nechali psa pracovat nejdříve psovodový stopy, aby nemusel ze začátku zbytečně namáhat svou paměť, doporučuje se, aby první *cizí* stopy kladla osoba, která pro psa není *úplně cizí*, tedy raději člověk, s kterým se je jistě správná. Je ovšem pravda, že v mnohých výcvikových střediscích, armádních a jiných služebních psů v zahraničí

pracují od samého začátku stopařského výcviku výhradně cizí stopy, a že to jde také. Nesmí se ovšem zapomínat, že se tam stopařský výcvik začíná v daleko pokročilejším věku psů a že je tam dostatek kvalifikovaných kladečů stop, kteří jsou sami psovody. Pro psa i pro psovoda je v každém případě výcvik snazší, propracují-li se nejdříve dokonale „vlastní“ stopy psovodovy.

Když pes prodělal uvedené školení na psovodových stopách, zbývá jen, aby všechny úkoly pak ještě opakoval na stopách cizích osob. Pak může psovod po všech stránkách rovnoměrně stupňovat požadavky: může psu dát pracovat čím dál delší stopy, pak zase může stupňovat stáří stop, dále může kladeč do stopy zařadit stále větší počet lomů, může stále více zkrajevat vzdálenosti mezi jednotlivými lomy, lomy mohou být stále ostřejší, někdy se kladeč také může kus na své stopě vrátit, může stopu klást bos, může pokládat větší počet stále menších předmětů a stopa může být častěji křížena cizími stopami. Pro postup tohoto ztěžování stopařských prací není možné ani nutné dát přesný návod. Co a kolik se tu dá na těžkostech přidávat, musí vidět a cítit sám psovod nebo vedoucí výcviku. Pes jím sám zřetelně ukáže svým chováním, zda od něho v tom nebo onom směru lze žádat ještě více, nebo zda se musí nejdříve ještě propracovat.

Jako je při prvních cizích stopách žádoucí, aby je kladla osoba, která psu není úplně cizí, je naopak žádoucí, aby první křížení stopy provedly osoby, které pes vůbec nezná. Teprve časem můžeme nechat klášť stopy méně známými a nakonec úplně cizími osobami a stejně tak mohou stopy křížit nejdříve jen úplně cizí lidé a teprve později osoby, které pes zná a jejichž stopy občas pracuje. Je-li pes dokonale propracován, musí ovšem cizí stopu držet i potom, kříží-li ji sám jeho psovod.

Když pes úspěšně absolvoval všechny tyto práce, přebrousí psovod ještě jednou jeho *sloh* práce, kterému samozřejmě již předtím vždy věnoval pozornost, ale v době, kdy se jedná o to, aby pes pochopil jádro svých úkolů, není možno ztěžovat mu práce jen kvůli slohu. Dobrým pracovním slohem je, sleduje-li pes pach v nejtěsnější blízkosti stopy a pracuje-li takovým tempem, které odpovídá uloženému úkolu. Je samozřejmé, že i slohově dokonalý pes při postranním větru postupuje ne přesně na stopě, nýbrž vedle ní, protože by mu jinak vitr odnášel pach stopy před nosem. Slohově dobrý stopař postupuje i v tom případě co nejbliže vedle stopy, kde její pach je u země,

takže pes pracuje s nízkým nosem. V žádném případě však nepostupuje slohově vycvičený pes po samém kraji plochy od stopy odváděho pachu, kde pach je značně vysoko nad zemí, takže by tam musil pracovat se značně vysokým nosem. Je samozřejmé, že i slohově nejlepší stopař se může při nepříznivém větru u lomu odebýt od stopy a přejít lom, ale důležité je, aby v takovém případě nezačal slepě revirovat, nýbrž aby se cílevědomě vrátil k mistru, kde předtím ještě spolehlivě zjistil pach stopy. Je přirozené, že i sebedokonalejší stopař nepracuje na všech stopách stejně rychle, že stopu, jejíž značné stáří poznal již na jejím začátku nebo jejíž nešnadnost odhaduje základě silného větru, pracuje pomaleji, rozvážněji a třeba i zbytečně opatrně, než vysloveně lehkou stopu. Žádoucí je, aby své tempo usměrní v souhlase s pracovními podmínkami a aby ani v jejich rámci nepřeháněl. Tak na př. pes, který, dokud stopa vede rovně, uhnáni přemrštěně rychlým tempem a jakmile mu lom ztíží práci, neobratně se točí a zoufale štourá, nemá vlastně zájem s nosem u země. Na slohových nedostatečných mívá převážnou vinu psovod, nikoli pes. Na rovné stopě běží pes příliš rychle, protože ho psovod při výcviku příliš štval kupředu a stále zbytečně naléhal povelem „hledej“, přestože pes hledal a postupoval, jak jen nejrychleji mohl. Pes se při těžkostech u lomu malátně točí, protože ze zkušenosti ví, že jeho pán tam ztrácí klid, rozvalu a důvěru a že ji opět získá teprve tehdy, když pes za lomem zase táhne kupředu. Má-li psovod sám na stopě sloh, má jej i jeho pes.

Snaží-li se psovod při zkouškách nebo závodech zakrýt své nedostatky nebo nedostatky svého psa tím, že psa křečovitě drží ve své bezprostřední blízkosti, takže ho vlastně nepřetržitě ovlivňuje, nemůže nikdy dosáhnout dobré slohové práce. Totéž platí, když psovod na rovné stopě psa bezhlavě pustí nebo dokonce štve, že mu sám sotva stačí.

Pro sledování slohu tempa v treningu existuje jednoduchý recept: přílišnou rychlosť na rovné stopě mírnit velkým počtem velmi malých předmětů a bezradnost psa u lomu odstranit klidnou a vlivnou domluvou a pochvalou bez naléhání na rychlejší postup.

Sloh ukazuje víc než cokoli jiného kvalitu psovoda a míru vzájemného porozumění.

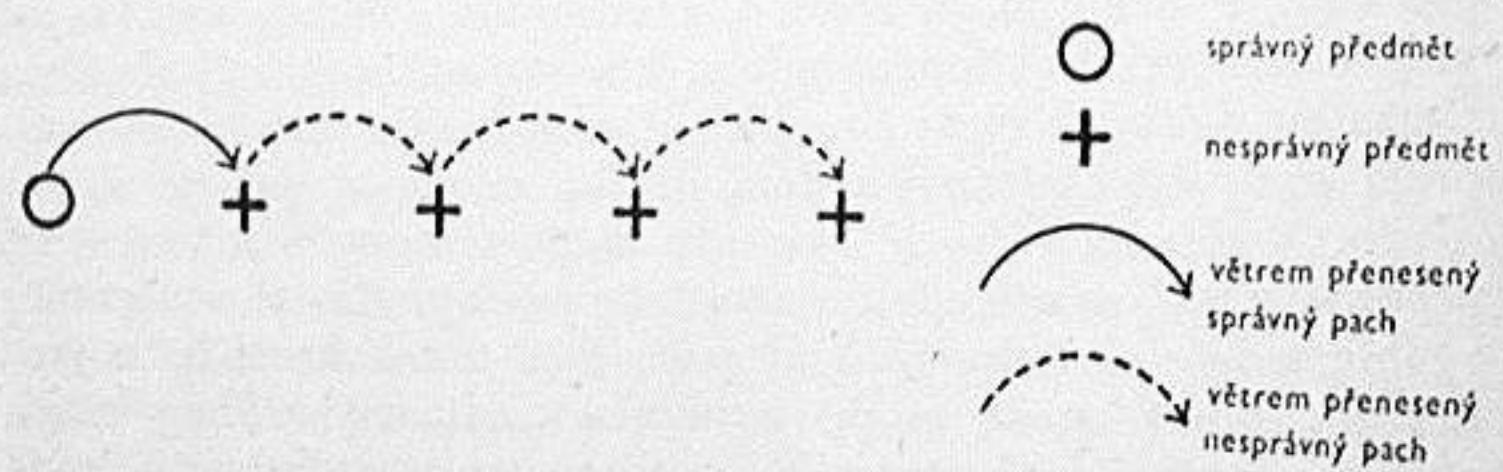
Když psovod se psem na cizích stopách absolvoval všechny úkoly uvedené při vlastních stopách a když je co nejvíce vystupňoval pokud se týče délky, stáří a obtížnosti stop, přistu-

puje k poslední a nejtěžší metě: „čisté“ pachové práci ve formě identifikování ze stopy na osoby, ze stopy na předměty, z osoby na předměty, z předmětu na osoby a k nejtěžší práci vůbec – k identifikaci ze stopy na stopu – k „čistému“ stopování.

IDENTIFIKOVÁNÍ RŮZNÝCH CIZÍCH PACHŮ

Je samozřejmé, že i v tomto oboru postupujeme tak, že se psem probereme nejdříve jeden úkol, a další úkol teprve, když pes první úkol zvládl. I zde začínáme s nejsnadnějším cvikem a pokračujeme postupně k nejtěžším. Uznává se všeobecně, že nejsnadnějším druhem identifikačních prací je identifikace ze stopy na předmět, t. j. sledování stopy a na jejím konci vyhledávání předmětu, patřícího k této stope, mezi předměty jiných osob. Tento druh identifikování je pro psa nejsnadnější proto – přestože se zde jedná o dva různé regionální pachy – že pes nepřetržitě vnímá, během celé cesty od začátku stopy až k předmětům, pach, který pak má vyhledat; tím jsou nesnáze, že pes stojí před předměty a neví, který individuální pach má vyhledat, prakticky odstraněny. Přesto některí zkušení odborníci nezačínají s tímto cvikem, nýbrž s identifikováním předmětů podle pachu, navštěveného přímo na osobách bez pomocí stopy. Tento postup odůvodňuje tím, že se při něm pes před identifikováním nevyčerpává stopováním a že se tento cvik dá častěji a rychleji opakovat, protože odpadá kladení a vypracování stop. To je sice pravda, ale hlavní pohnutkou pro tento postup byla pravděpodobně skutečnost, že psi, se kterými zastánci tohoto postupu pracovali, byli mohutní, těžcí boxer, kterým práce na stopě dělala značné fyzické potíže. Dále to byla pak okolnost, že hlavním oborem identifikačních prací těchto psů bylo identifikování z osoby na předměty. Protože tyto speciální pohnutky nemají všeobecnou platnost pro většinu ostatních cvičitelů, považuji za správnější, abychom vycházeli od takového druhu identifikačních prací, který se všeobecně považuje za nejsnadnější pro psa, t. j. od identifikace ze stopy na předmět. Teprve potom bychom měli přejít k identifikacím ze stopy na osoby, které jsou s předchozí prací skoro totožné, protože osoba na konci stopy nepředstavuje pro psa konec konců nic jiného než veliký předmět. Potom při-

postranního větru, nastává situace, kterou znázorňuje náčrtek, uvedený dříve – při vyhledávání vlastního předmětu. V tom případě pak pes, i když sledoval stopu a vdechoval její pach a i když si z celkového pachu stopy vybíral individuální pach a snaží se jej porovnávat s individuálními pachy jednotlivých předmětů, je u předmětu stejně bezradný, protože nad nimi najde působením postranního větru jen *směsici* pachů. Přes předmět kladeče stopy nese vítr pach vedlejšího, cizího, t. j. nesprávného předmětu a pes pak tento správný předmět snadno nechá ležet, protože nad ním cítí cizí pach a lehce zvedne cizí, t. j. nesprávný předmět, protože nad ním byl postranním větrem přinesený pach správného předmětu ležícího vedle něho a přikrytého cizím páchem. Jak jsem uvedl již dříve – při vyhledávání vlastního předmětu neleží pach jiného předmětu při postranním větru jen nad *prvním* předmětem v řadě, od kterého věje vítr přes ostatní předměty, kdežto nad ostatními ano. Je-li pak tento předmět předmětem kladeče stopy, pak pes, který jej má vyhledat, jej může správně vybrat, má-li jen trochu tušení o vyhledávání předmětů. Situace pak vypadá takto:

Obr. 15.

Když pak tento pes v soutěži jako jediný přinese správný předmět, získá tím veliký náskok před svými konkurenty, přestože vyhledávání předmětu neovládá ani lépe, ani hůře než oni. Tento příklad názorně ukazuje, že je bezpodmínečně třeba, aby v soutěžích měli všichni psi při vyhledávání předmětů skutečně naprostota stejné podmínky, hlavně co do směru větru, a aby podmínky nebyly jenom stejné, nýbrž takového rázu, že slibují kladné výsledky; to znamená, že stopa k předmětům má být kladena s větrem v zádech.

Možná, že někdo řekne, že v praxi si pes také nemůže vybírat směr větru. Odpověď na to je tato: Praktické identifikační

práce jsou pomůckou pro kriminalisty. Při této práci se vyhledávání předmětů dá vždy zařídit tak, aby pes šel k předmětům s větrem v zádech. Kriminalistům úplně stačí, dovedeli jím pes správně identifikovat při větru v zádech a milerádi mu to také zařídí tak, aby vítr v zádech měl. Naprosto nejsou tak umínění, aby trvali na tom, že tuto práci musí konat proti větru nebo za větru postranního. A civilní kynologie by se měla v prvé řadě postarat o to, aby dokázala, že má psy, kteří doveďou ze stopy na předmět spolehlivě a správně identifikovat, mají-li k tomu příznivé podmínky, a nikoli umíněně trvat na tom, že psi ovládající tento výkon ho musí provést i za nevhodných podmínek.

Vím, že je možné dosáhnout od psa, aby předměty správně vyhledal i v tom případě, je-li protivítr nebo má-li vítr postranní. Není však nutné, aby to uměl, a i kdyby to snad uměl, nechali by ho kriminalističtí odborníci i pak konat tuto práci jen s větrem v zádech, neboť při tomto způsobu je riziko omylu nejmenší a omylný je konečně každý tvor.

Pokud ovšem naši psi dostávají v soutěžích nevhodné podmínky při této práci, není to vůbec úmyslně, nýbrž jen následkem nedostatečných vědomostí pořadatelů.

Za špatný také pokládám předpis, že pes *nesmí* mít při vyhledávání předmětu stopovací postroj. Pro tento požadavek nelze uvést vůbec žádný rozumný důvod. Naproti tomu je zde vážný důvod pro to, aby pes při této práci stopovací postroj právě *měl*. Nasazuje-li se totiž stopaři, který má již mnoho stop za sebou, stopovací postroj, pak to pro něj znamená jistotu, že nyní bude sledovat stopu, mnohem důrazněji, než povel „hledej“, a o toto vědomí psa tu v první řadě jde. Podívejme se přitom blíže na nos zkušeného stopaře, když mu psovod nasazuje stopovací postroj, a uvidíme zajímavou věc: zrcadlo nosu se stává vlhkým, tvoří se tam perličky. Co to znamená? Znamená to, že se pes již teď připravuje na nastávající práci, že jeho čich již teď začíná být v pohotovosti. Tak, jak se někomu sbíhají sliny, když jenom vidí dobré jídlo, tak se smysl stopaře při nasazování stopovacího postroje připravuje na zpracování pachu stopy, na kterou ho psovod uvádí. Proto zkušení instruktori právem žádají, aby psovod nasazoval stopaři postroj teprve bezprostředně před začátkem stopy a aby mu jej ihned po skončení stopování sňal. Stopovací postroj má stopař nosit jen když stopuje, ale má jej také nosit vždycky, když stopuje. Nemá hledat, dokud postroj nemá na sobě, a má s hledáním

přestat, jakmile mu psovod postroj sejmí. Čeho tedy má být dosaženo zmíněným zákazem použití stopovacího postroje při vyhledávání předmětů? že bychom tím mohli dosáhnout zlepšení výsledků, v to doufat nemůžeme a opak toho nelze prece vůbec předpokládat.

Starý požadavek závodních proposic, že pes v tomto oboru ani při kladném výsledku nedostal jediný bod, opakovali-li nebo povel „hledej“, nebyl o mnoho víc odůvodněn. Pobízení psovod povel „hledej“, aby vytrval a pokračoval v pachové práci, nemá nikde psa, aby vytrval a pokračoval v pachové práci, nemá nikde jinde za následek amulování výkonu. Stanovisko, že pes má dostat tím více bodů, čím méně ho psovod musí pobízet, aby ve svém úsilí pokračoval, se dá odůvodnit, ale stanovisko, že psovod nesmí psa při pachových pracích pod hrozbou ztráty všech bodů vůbec pobízet, nelze rozumně obhájit. Pachová práce není evikem poslušnosti, ale ani u cviku poslušnosti nemá opakování povetu za následek ztráty všech bodů. Totéž platí o obraně. Proto právě v pachových pracích, kde formalismus je nejméně na místě, nejsou takové předpisy účelné. Důvody lze snad hledat jen v obavě, že psovod by mohl psa nejen pobízet, ale i ovlivnit, aby vzal určitý předmět. Tu se musí ovšem říci, že je věcí pořadatelů věc zařídit tak, aby psovod nemohl být psu nápomocen, aby vzal správný předmět. At' je stopa k předmětům dostatečně dlouhá a at' se zařídí, aby psovod neviděl pokládání předmětu a vše bude v pořádku. Neví-li psovod, který předmět je ten pravý, pak také nemůže psa ovlivnit, aby vzal správný předmět. To je jedinou možnou zárukou regulérnosti. A věci soudeč je, aby uměli posoudit, zda psovod psa jen pobízí, aby neustál v práci, anebo zda ho diriguje. To prece odborník okamžitě pozná. Při stopování jsou někteří soudeč až neuvěřitelně shovívaví a trpí ovlivňování a dirigování psa přímo očividným způsobem; a při vyhledávání vidíme, že se nemá trpět ani to, co ovlivňováním není. Důvodem může být jen nedostatečná praktická zkušenosť v tomto oboru.

Samozřejmé je, že vyhledávání se musí bezpodmínečně konat tak, že jeho výsledky jsou regulérní a že ani nemohou být nahodilé. že se Kynologické ústředí snaží, aby se tohoto cíle skutečně dosáhlo, vycházíaje již ze skutečnosti, že při celostátních přeborech ve výkonu musí každý pes vyhledávat ne jednou, nýbrž několikrát, musí dokázat, že jeho úspěch nebyl náhodný. Organisačně se tato práce dá snadno zvládnout, protože provádění tohoto cviku zabírá jen velmi málo času. Je jasné, že při opakování pokusech každě-

mu psu položí potřebnou stopu a na ni předmět, který má pes vyhledat, vždy tatáž osoba. Bude-li se vyhledávání předmětu konat po stopách, bude nutné, aby každý pes vyhledal předměty té osoby, která mu kladla předešlostopu, protože pes má pach této osoby po stopařské práci příliš pevně zakotvený v paměti. V žádném případě nesmí osoba, jejíž kilometrovou stopu pes krátce předtím vypracoval, při vyhledávání předmětu fungovat jako „cizí“ osoba. že se při opakování vyhledávání musí vyřadit každý předmět, který některý pes předtím zvedl – bez ohledu na to, zda se jedná o správný nebo nesprávný předmět – je rovněž samozřejmé. To všechno platí pro training stejně jako pro soutěže.

Zkoušení této práce zabírá velmi málo času. To je značnou výhodou i pro nácvik, zejména proto, že cvičitel může využít každé chvíly svého volného času, má-li ovšem k disposici dost pracovníků. Zato je nutné, aby se tato práce prováděla i ve zdánlivě nejmenších detailech naprosto správně.

Zvedne-li pes při vyhledávání nejdříve nesprávný předmět, pustí jej (samozřejmě bez jakéhokoli povetu) a pak chytí správný a aportuje jej se zřejmou přesvědčivostí, pak je takovýto výkon v kriminalistické *praxi* považován za kladný, nikoli za ztroskotání psa. Opraví-li se pes takto, pak dává jasně najevo, že skutečně identifikoval, že skutečně *volil*, že neaportoval to, na co náhodou narazil. Psu, o kterém máme prokázáno, že první předmět, který zvedl, za všech okolností také doneše, třebaže si po jeho zvednutí uvědomil, že to není předmět správný, nelze již více věřit, ani kdyby předtím donesl třeba desetkrát za sebou správný předmět. Mýlit se může každý, pes jako člověk, ale důležité je, aby svůj omyl opravil, když jej poznal. Pak je to sice opravený, ale skutečný výkon, nikoli náhoda. Na stopě se prece také stává, že pes udělá při křížení několik kroků po nesprávné stopě, při čemž celým svým chováním prozrazuje, že se mu zdá, že něco není v pořádku, a že se pak vrátí na správnou stopu, kterou bezvadně a přesvědčivě vypracuje. Přitom zřetelně ukazuje, jak je přesvědčen, že sleduje správnou stopu. Žádný rozumný soudce psovi za tuto práci nedá nulu, přestože se pes, když šel kousek na nesprávné stopě, jasně mýlil. V *praktické službě* se může stopaři plně důvěřovat teprve když dokázal, že v případě svého omyle za všech okolností jasně projeví, že se mýlil, a když se snaží, aby svou chybu opravil. Dokud pes o tom důkaz nepodal, může mít posudek pouze takový, že dobře stopuje, ale že se zatím neví, zda se v pří-

padě omylu, který se může přihodit každému, k tomuto omylu psa jen zřídka možná, veliký význam.

Kriminalistická praxe nepovažuje za plně přesvědčivou ani práci takového psa, který v treningu třeba stokrát za sebou vyhledal správný předmět (přestože nemůžeme pochybovat o tom, že takový výkon není náhodný, ale že takovýto pes umí velmi dobře vyhledávat). Za spolehlivý považuje praktická kriminalistika jen výkon takového psa, který nejen dokázal, že mezi několika cizími předměty dovede vyhledat předmět té osoby, která kladla stopu, vedoucí k předmětům, ale který v případě, kdy kladeč stopy mezi cizí předměty na konci stopy žádný svůj předmět nepoložil, zaručeně také žádný předmět neaportuje. Tomu se říká „prázdný pokus“.

Je jisté, že i tento cvik zařadíme do proposic soutěží, až budeme mit dostatečný počet psů, kteří umějí spolehlivě nalézt předmět kladeče stopy mezi cizími předměty, pokud tam ovšem je. Samozřejmě musí psovod při nácviku přesně vědět, při kterém pokusu není mezi cizími předměty na konci stopy předmět kladeče stopy, aby mohl psa opravovat, aby ho nálehavě nenabádal k aportování, když tam předmět kladeče stopy není a aby ho naopak nechválil, když aportuje nesprávný předmět. Stejně tak je ovšem samozřejmě, že v soutěžích nesmí psovod za žádných okolností vědět, při kterém pokusu není mezi cizími předměty předmět kladeče stopy, protože ovlivňování psa psovodem, aby šel k předmětům a nezvedl žádný, není problémem.

Existuje ještě jeden, a to ještě těžší „negativní“ důkaz spolehlivosti identifikátora. Cizí osoba položí krátkou, rovnou stopu, aniž by na její konec položila nějaký předmět. Potom čtyři jiné osoby a s nimi psovod položí na konci této stopy své předměty. Pak psovod přivede psa, který byl dosud v úkrytu, uvede ho na stopu a dá mu povel, aby vypracoval stopu a vyhledal. Dokonale propracovaný pes nemá v tomto případě aportovat ani psovodův předmět. Tím dokáže, že za všech okolností aportuje jen takový předmět, o kterém ví, že má stejný individuální pach jako stopa. Praktická kriminalistika tento důkaz nepožaduje, protože toto ztížení nepřichází v praxi v úvahu, ale pro posouzení naprosté spolehlivosti psa v oboru vyhledání předmětů znamená tato zkouška vrcholný doklad kvality, ovšem jen v případě, že psovod žádným způsobem psa neovlivňuje. Tento výkon znamená ovšem doklad o pro-

pracovanosti psa jen v tom případě, nevycvičil-li psovod psa v předechozím nácviku tak, že psovodův předmět při vyhledávání předmětů za žádných okolností neaportuje. Toho by se dalo dosáhnout. Kontrolní zkouška je v tomto směru ovšem poměrně snadná: po absolvování tohoto cviku se psovi uloží, aby na konci stopy kladené psovodem vyhledal jeho předmět mezi předměty cizích osob.

Než se pes stane skutečně spolehlivým identifikátorem ze stopy, musí prodělat několik set pokusů. Časově nemusí nácvik příliš dlouho trvat, protože jednotlivé pokusy netrvají dlouho a je možné je i bez dlouhého odpočinku několikrát opakovat. Důležité je, abychom psa nechali nejdříve vyhledávat mezi předměty úplně cizích osob předmět osoby, kterou poměrně dobře zná, pak předmět osoby, kterou zná jen povrchně a pak teprve úplně cizí osoby. Když pes již ovládá vyhledání předmětu úplně cizího kladeče stopy mezi předměty jiných cizích osob, je ještě třeba dbát, aby se mezi těmito cizími osobami, jejichž předměty pes nemá aportovat, nevyskytli lidé, které zná pes lépe než kladeče stopy. Teprve když je pes již úplně jistý, nedal by se ani tímto ztížením klamat.

Dále se doporučuje, aby na začátku cvičení byl předmět kladeče stopy prosycen lidským pachem více než předměty těch osob, jejichž věci pes aportovat nemá (naproti tomu není dobré, aby předmět kladeče stopy byl pro zrak nápadnější než ostatní předměty – a to ani na začátku výcviku – aby pes nenapínal zrak, ale čich). Během nácviku pak kladeči stop používají čím dále tím méně pachem prosycených předmětů a cizí osoby postupují opačně.

Během výcviku je také třeba plánovitě měnit regionální pachy předmětů, a to nejdříve u všech předmětů současně a pak u jednotlivých pomocníků, takže nakonec je psu lhostejné, zda má vyhledat ponožku mezi ponožkami (u všech stejný regionální pach nohou), nebo čepici mezi čepicemi (u všech stejný regionální pach hlavy), nebo rukavici mezi rukavicemi (u všech stejný regionální pach rukou), nebo na př. čepici mezi ponožkami (dva různé regionální pachy), nebo rukavici mezi čepicí, ponožkami a rukavicemi (rozeznávání individuálního pachu od jiných individuálních pachů, při čemž po regionální stránce pach předmětu, který má pes vyhledat, je u některých cizích předmětů stejný a u některých jiný).

Aby se dosáhlo úplné spolehlivosti, je posléze také třeba, aby jak stopu a správný předmět, tak i ostatní předměty kladli

jednou muži a pak zase ženy, jindy zase jak muži, tak ženy. Najdou se psi, kteří ze začátku dávají přednost předmětům žen, a feny, které dávají přednost předmětům mužů bez ohledu na individuální pach osob. Je samozřejmé, že takové sklony se musí během plánovitého výcviku utlumit, aby se psi bez ohledu na pohlaví kladečů řídili *jen* podle *individuálního* pachu. V současnosti je možné pamatovat na tuto stránku samozřejmě u všech soutěžících úplně stejným způsobem.

Konečně musíme brát ohled i na skutečnost, že psi často dávají přednost stopám žen a feny stopám mužů, což má vliv nejen při výcviku a soutěžení ve vyhledávání předmětů, ale i při všech ostatních pachových pracích. I skutečnost, že feny většinou stopují lépe než psi, byla již odůvodňována tím, že se obyčejně pracují stopy kladené mužem, které fenám vyhovují více než psům. Aby psi a feny měli naprostě stejné výhlídky v nejvyšších soutěžích, bylo dokonce již navrhováno, aby bud' psům kladly stopy ženy a fenám muži, anebo psům muži a fenám ženy. Návrh neprošel jen proto, protože to pohlaví, kterému by se uložilo vypracování stop, kladených ženami – lhůtějno zda by to byli psi nebo feny – by bylo v každém případě v nevýhodě, protože mužů jako kladečů stop je pro nácvik k disposici více než žen.

IDENTIFIKACE ZE STOPY NA OSOBU

Identifikování ze stopy na osobu, tedy vyhledávání kladeče stopy na jejím konci mezi cizími osobami, může provést v nejsnadnější formě již štěně při svých prvních pracích na stopě svého pána, a to již v době, kdy je na těchto stopách vede pomocník. Majitel štěněte náhle ukončí svou stopu ve skupině cizích osob. Je jasné, že vyhledání svého pána nedělá štěněti v tomto případě žádných těžkostí a že se cizími osobami ani nevšimne. Stejně je samozřejmé, že cizí osoby si štěněte také nemají všimati; majitel štěněte po jeho uvítání má s ním a s pomocníkem, který štěně vedl, odejít bez doprovodu oněch cizích osob, s kterými se nemá zabývat ani majitel štěněte, ani osoba, která štěně na stopě vedla.

V těchto cvičích ovšem během dalšího stopařského výcviku, kdy psovod již vede psa na svých stopách sám, pokračovat nelze, takže nácvik vyhledávání kladeče cizí stopy mezi jinými

cizími osobami není možno navázat na vyhledání psovoda mezi cizími osobami, jak se to dělalo při nácviku vyhledávání předmětů.

Za nejlepší způsob nácviku identifikování ze stopy na osobu považuji ten, který navazuje na vyhledání předmětu kladeče cizí stopy na jejím konci mezi předměty jiných cizích osob. Když pes již dobře ovládá vyhledání předmětu kladeče stopy na jejím konci mezi předměty jiných cizích osob, odloží osoby předměty větší, nejlépe své bluzy nebo kabáty. Pes si musí zvykat nosit nejen malé, nýbrž i větší předměty. Zde ovšem nezáleží na tom, aby pes tyto předměty správně nosil jako činku, nýbrž může je klidně vzít za jeden konec a táhnout po zemi. Záleží jen na tom, aby předmět uchopil a aby jej jakýmkoli způsobem přinášel psovodovi vstříc. Když psovi tato práce již nečiní potíží, položí se příště jak kladeč stopy, tak ostatní cizí osoby na zem a každý položí svou bluzu nebo svůj kabát na sebe a přikryje se jím. Pes má bluzu nebo kabát s kladeče stopy stáhnout a tahat psovodovi vstříc. Jedná se zde tedy o vyhledání předmětu, jehož způsob provádění je zcela normální s tou jedinou odchylkou, že pod předmětem leží jeho majitel. Mnozí psi jsou při této práci hodně nedůvěřiví a couvají před osobami, které našli v tak neobvyklé poloze, jeví zřejmě známky nejistoty a zdrženlivosti, druzí zase určitou agresivnost. Proto na př. Menzlovi, kteří pracovali hlavně v oboru identifikací na osoby, kladli u budoucího stopaře zvláštní důraz na vrozenou neútočnou nebojácnost. Kdo chce se psem v tomto oboru pracovat, musí usilovat o to, aby se pes vůči cizím osobám choval docela normálně a nepodezírávavě, najde-li je v nezvyklém prostředí nebo v nezvyklé poloze. Z toho vychází najevo, že nácvik této práce se těžko snáší s výcvikem revírování obranářů. Pes při vyhledání osob nemá mít nepřátele ských citů vůči osobě, kterou vystopoval. Jenak by si tím mohl snadno zvyknout stopovat „na figuranta“, t. j. proto, aby se dostal k možnosti bojovat s osobou, kterou vystopoval. To vede při častém opakování v každém případě k příliš rychlému a nepřesnému sledování stopy a nakonec k revírování. Dále by mohl pes, považující vyhledávání osob za druh obrany, pomocníka (zde úplně nechráněného) citelně zranit, a konečně pes, který chce bojovat, je příliš rozrušen, než aby mohl klidně a rozvážně porovnávat pachy. Pes ovšem nemá být při této práci bázlivý, protože i toto duševní vzrušení mu zabráňuje v rozvážném porovnání pachů a v soustředování se na tuto

práci. Dává-li pes stále bedlivý pozor, zda se některá z ležících osob nepohně, pak je ve stálém středu jeho zrak, takže nemůže soustředit svůj čich na klidnou práci. Je dobré, sleduje-li pes na začátku tohoto nácviku několikrát stopy osob, které velmi dobře zná, s nimiž se hodně stýká, a které má rád. Nejlépe se tedy hodí členové psovodovy rodiny a jeho nejbližší známí. Pes ovšem stopuje nejdříve na stopovacím vodítku, těsně sledován psovodem. Stopa může být ze začátku 100—200 kroků dlouhá. Když se pes dostal k ležící osobě, která stopu kladla, ukáže určitě svým chováním, že našel hledaného, zná-li ho dobře, kdežto ostatní tam ležící osoby nezná. Tu ho kladeč stopy může vleže přátelsky uvítat, může ho upozornit na kabát, který má na sobě volně přehozen, až ho pes uchopí. Psovod mezitím došel ke psu. Když pes ještě do té doby kabát neuchopil, nabádá ho psovod k tomu. Když pes již kabát uchopil, může jej stáhnout s ležícího kladeče stopy k psovodovi. Psovod to ale zařídí tak, aby cesta psa s předmětem byla co nejkratší, 1—2 kroky stačí. Pak psovod kabát také uchopí a nabádá psa, aby jej ještě chvíli držel, nejvýše trochu žvýkal, ale netrhal. Při příštích pokusech drží kladeč stopy kabát na jednom konci sám a psovod přichází dříve než předtím, takže pes kabát již nestáhne, nýbrž jen uchopí a drží. Po několikerém opakování již kladeč stopy nesvlékne kabát, ale má jej jen rozepjatý, takže pes držící kabát drží tím již i jeho majitele. Později leží osoby na zemi vždy v jiné poloze, jednou na zádech, po druhé na bříše, pak na boku, později sedí na zemi, klečí a konečně i stojí. Za začátku klade stopu vždy tatáž osoba. Někdy leží skupina osob na zemi tak, že kladeč stopy leží na konci stopy, ale jedna a později i více cizích osob si lehne před něho 1—2 m před koncem stopy přímo přes stopu. Zkoumá-li pes pach těchto osob, když na ně narazi, pak je to velmi dobrým znaméním.

Stane-li se přece, že pes chytne kabát nesprávné osoby (což je u úplně cizích osob velmi nepravděpodobné), pak na to dotyčná osoba vůbec nereaguje a psovod neřekne ani „pust“, tím méně „fuj“, nýbrž chová se stejně, jako když pes při vyhledávání předmětů zvedl nesprávný předmět. Stane-li se, že pes u osob dlouho uvažuje, co má dělat, pobízí ho psovod také kou „který?“.

IDENTIFIKOVÁNÍ Z PŘEDMĚTŮ NA OSOBU BEZE STOPY

Když pes již jistě pracuje, zkrátíme postupně stopu vedoucí k osobám až na 50 kroků. Pak necháme psa pracovat bez stopovacího vodítka (ale se stopovacím postrojem). Začne-li pes příliš rychle postupovat, takže je nebezpečí, že pach stopy a individuální pach v něm obsažený pozorně nevnímá, necháme ho několikrát pracovat na dlouhém, tenkém provázku, při čemž psovod zůstává na začátku stopy stát, ale přesto může regulovat tempo psa.

Když pes ovládá identifikování ze stopy na osobu bez stopovacího vodítka, aniž by se psovod od začátku stopy vzdaloval, provede se tato práce několikrát tak, že kladeč stopy nechá na začátku stopy ležet některý svůj pachem dobře prosycený veliký předmět. Psovod uvádí psa na stopu tak, že ho nechá nabrat pach přímo na tomto předmětu, od kterého pak na povel „hledej“ sleduje stopu až ke skupině osob. Pes pracuje zase na stopovacím vodítku. Tato práce nedělá psovi vůbec obtíže.

Tento cvik se opakuje asi třikrát. Pak se provede toto: psovod zanesete do louky, kde předtím delší dobu nikdo nešel, pomocí pinsety nebo hole kabát nebo jiný veliký předmět cizí osoby, aniž by se tohoto předmětu sám dotýkal. Psovod se zastaví a hodí uvedený předmět pomocí hole nebo pinsety asi 2 m před sebe do louky. Osoba, které tento kabát patří, obejde louku se čtyřmi jinými osobami a tam si lehnou tak, že od místa, kde leží kabát, nejsou vidět. Vítr jde směrem od předmětů k osobám. Pes byl po tuto dobu v úkrytu, takže nemohl vidět, co se tu dělo. Psovod přivede psa ke kabátu a nechá ho navětrit jeho pach. Přitom ho drží rukou za obojek a nenasadí mu stopovací obojek ani ho nepřivazuje na stopovací vodítko. Když pes důkladně nabral pach kabátu (aniž by mu psovod v tom případě řekl „hledej“), snaží se sledovat jako obvykle stopu, vedoucí od předmětu, ale přes veškerou snahu nemůže žádnou stopu nalézt. Psovod stále mlčí. Tu najednou všechny osoby, které leží vedle sebe schované asi 50 m před psem, se na tajné znamení psovoda nebo vedoucího výcviku současně zvednou tak, že je pes okamžitě zrakem postřehne. Přesně v tomto okamžiku vysloví psovod co nejnaléhavějším hlasem slovo „který?“, jež při dřívějším vyhledávání osob na stopovacím vodítku vyslovil vždy v okamžiku, kdy pes došel k osobám. V případě, že pes stopoval volně a psovod zůstal na za-

čátku stopy stát, postupoval vždy tak, že dal psu povel „hledej!“ a když se pes ubíral po stopě, pustil ho a dal mu na cestu otázku „který?“. Pes, který je zvyklý, že tuto otázku uslyší jako výzvu, aby provedl volbu mezi osobami, poběží takřka vždycky k osobám a provede volbu. Protože pach kabátu důkladně k osobám a provede volbu. Protože pach kabátu důkladně k osobám a provede volbu. Protože pach kabátu důkladně k osobám a provede volbu. Protože pach kabátu důkladně k osobám a provede volbu. Protože pach kabátu důkladně k osobám a provede volbu. Aby mu jí psovod ještě nabral, není pro něho volba nesnadná. Aby mu jí psovod ještě nabral, není pro něho volba nesnadná. Aby mu jí psovod ještě nabral, není pro něho volba nesnadná. Aby mu jí psovod ještě nabral, není pro něho volba nesnadná.

Další propracování jde již docela normálním způsobem. Přistě pes vyhledá méně známou osobu, pak zeela neznámou mezi stejně neznámými a konečně neznámou i mezi takovými osobami, které mu nejsou úplně neznámé. Pořadí, ve kterém osoby stojí, se ovšem mění, stejně tak i jejich oblečení. Upozorňuji výslovně na jednu věc: jsou-li všechny osoby oblečené do kabátu, jen osoba, jejíž kabát leží na louce, je bez kabátu, pak se snadno stane, že si pes tuto okolnost pamatuje a že poběží přímo k osobě bez kabátu, aniž by zkoumal pach její i ostatních osob. Proto je nutné, aby si osoba, kterou má pes vyhledat, vzala pro tyto práce do terénu s sebou nejméně dva kabáty, protože jinak by si i ostatní osoby musely svléknout své kabáty (které ovšem musí být odloženy dosti daleko od místa tohoto pokusu a tak, aby vítr nepřinášel ke psu jejich pach).

Aby pes nenabyl přesvědčení, že přistě bude vyhledávat vždycky již jen bez stopování, zařadí se často mezi tyto práce identifikace ze stopy na osobu a ze stopy na předmět. Je důležité, aby si pes uvědomil, že jakmile se mu nasadí stopovací postroj a dostane rozkaz „hledej“, musí v každém případě sledovat stopu s nízkým nosem, kdežto v případě, kdy se mu nenasazuje postroj a psovod vysloví jen otázku „který?“, aniž by byl předtím dal povel „hledej“, že nejde o žádnou stopu, nýbrž že má vykonávat jen volbu podle pachu, který právě nabral.

Chování psovoda musí být v tomto směru naprostě správné. Nikdy se nesmí stát, že by psovod psu řekl nesprávné slovo. Zde záleží mnoho na inteligenci psa a na přesnosti psovoda.

Tento návod považuji za lepsí než všechny ostatní metody, ať pocházejí od kohokoli.

Dělá-li pes tuto práci již spolehlivě, slouží pak za cvičební předmět nikoli kabát, nýbrž postupně stále menší a menší předměty se stále menším množstvím pachu a střídavě s nejrůznějšími regionálními pachy.

IDENTIFIKACE Z OSOBY NA PŘEDMĚT BEZE STOPY

Za nejlepší způsob nácviku vyhledávání předmětů podle pachu, který pes navštříl z osoby, považuji tento: Když pes předchozí identifikace ze stopy na osobu ovládá, položí osoba, kterou pes zná, asi 50 kroků dlouhou, rovnou stopu a pak položí na konec této stopy svůj předmět, vrátí se velkým obloukem k začátku stopy a lehne si přímo před začátek stopy. Čtyři cizí osoby položí k předmětu, odloženému kladečem stopy, své věci a odejdou do krytu. Psovod přivede psa k začátku stopy, nasadí mu stopovací postroj, připevní stopovací vodítko a pes se již bez jakéhokoli rozkazu zajímá o osobu před ním v trávě ležící a navštří její pach. V tomto počínání ho psovod vůbec neruší. Jakmile má pes na sobě stopovací postroj, začne obyčejně sám sledovat stopu vedoucí od osoby k předmětům. Psovod ho nabádá povelem „hledej“. Jakmile pes narazí na předměty, klade mu psovod otázku „který?“. Další postup je jako vždy při identifikaci ze stopy na předmět.

Přistě se tato práce opakuje jen s tou změnou, že psovod psa neupoutá na stopovací vodítko, nýbrž na dlouhou šňůru, a že stopa je jen 25 kroků dlouhá; psovod zůstane na začátku stopy stát, ale nezapomene na otázku „který?“, jakmile se pes dostane k předmětům.

Pes i zde pracuje vždy s větrem v zádech.

Tento cvik se několikrát opakuje.

Pak stopa od ležící osoby měří jen 10 m a jako předměty se položí velmi nápadné, větší, od začátku stopy dobře viditelné věci. Když pes navštří pach na osobě, psovod „zapomene“ na povel „hledej“ a pes, aniž by měl na sobě stopovací postroj a stopovací vodítko, se ubírá – ať už podle pachu stopy nebo podle zraku – k předmětům, neboť je zcela volný. Jakmile pes dojde k předmětům, nebo krátce předtím, dá mu psovod otázku „který?“.

Přistě pomocník neklade žádnou stopu, nýbrž skočí s cesty

dlouhým skokem nebo krokem do louky a lehne si. Jeho před-mět vezme jedna z cizích osob s sebou pomocí pinsety nebo hole tak, že se ho nedotýká, cizí osoby obejdou louku, položí asi 10 m od ležící osoby své předměty a vrátí se zase velikým obloukem do krytu. Psovod přivede psa z krytu (ovšem z jeho, než kde se nacházejí osoby) a vede ho k ležící osobě. Jakmile pes navštříl pach ležící osoby, je vypuštěn. Pes podle svých zkušeností z předešlých cviků běží obyčejně beze všeho k předmětů, které vidí nedaleko ležet. Psovod neřekne povíd „hledej“, ale jakmile se pes dostane k předmětům, klade otázku „který?“.

Psovod musí hlavně dbát, aby psa nevypustil dříve než navštříl pach ležící osoby, a pak musí věs klást otázku „který?“, aby psovi připomněl, že musí provést volbu. Při dalších pokusech leží v trávě osoba, kterou pes tak dobře nezná, a později úplně cizí osoba. Přitom používáme stále menších předmětů.

Když pes při těchto pokusech již pracuje se stoprocentní jistotou (nikoli však dříve), provede se „prázdný pokus“. Mezi předměty neleží předmět osoby, která je skryta v trávě. Vráti-li se pes bez předmětu, pochválí ho psovod zvláště srdečně. Krátce nato se opakuje stejný cvik tak, že mezi předměty zase leží věc osoby, ležící v trávě. Přinesete-li pes nyní správný předmět, můžeme ho považovat za spolehlivého. Později osoba, jejíž předmět má pes vyhledat, již neleží, nýbrž sedí, pak klečí a nakonec stojí, když pes navštří její pach.

Mýlí-li se pes jednou a zvedne nesprávný předmět, řekne psovod jen zklamaně „ne“, nikoli „fuj“ nebo „pust“*. Pustil-li pes předmět, klade mu psovod ještě jednou otázku – „který?“. Tuto otázku musí někdy několikrát opakovat. Stává se také, že pes správný předmět sice zvedne, ale zůstane s ním stát. Udělá-li to častěji a psovod zpozoruje, že tím chce dosáhnout, aby psovod provedl volbu sám a aby mu řekl bud „ne“ anebo aby ho přivolal, pak psovod nepřivolá psa, když zvedl správný předmět, ale dívá se mu jen pevně do očí. Tato situace může někdy trvat i déle než 10 minut, ale psovod to musí vydržet, neboť pes správný předmět určitě nepustí a nakonec přijde k psovodovi, který ho pak ovšem obzvláště hlučně pochválí. Kdyby psovod povolil a psa přivolal vždy, když zvedl předmět, a zůstal s ním stát, zbaví se pes brzy svého úkolu identifikování pachů vůbec, a čeká mechanicky na rozhodnutí psovoda.

IDENTIFIKOVÁNÍ ZE STOPY NA STOPU, NEJTĚŽŠÍ PRÁCE „ČISTÉHO“ STOPAŘE

Identifikace ze stopy na stopu (t. j. rozlišování dvou různých individuálních pachů, obsažených ve dvou stejně starých stopách, tedy sledování stopy, křížené stejně starými stopami jiných osob) je nejtěžším druhem rozlišování pachů proto, že jsou zde tyto těžkosti:

1. Stává se, že pes, když se dostal k bodu křížení, ještě nepoznamená *individuální* pach stopy, kterou sleduje. Sleduje sice stopu, ale ještě nikoli podle jejího individuálního pachu, který tvoří jen malou část celkového pachu stopy. Dříve než pes z celkového pachu stopy, kterou sleduje, vymotal slabou „červenou nit“ jejího *individuálního* pachu, může zatím narazit na křížující stopu, která s výjimkou individuálního pachu je téměř totožná se stopou, kterou pes sleduje.

2. Individuální pach, který je ve stopě, je mnohem slabší než individuální pach, který pes navštří z předmětů nebo dokonce z osob. Dotek nohy při chůzi trvá jen zlomek vteřiny, takže by na příklad při vyhledávání předmětů pro orientaci psa nikdy nemohl stačit. Na stopě si proto pes pomáhá „sumací“, t. j. sčítáním, hromaděním čichových vjemů tak, že slabý pach doteků nohy na zemi při postupování na stopě působí na čich psa jako stále se opakující dopadání „kapek“ na citlivou nosní sliznici. K tomu je ovšem třeba, aby pes sledoval stopu delší dobu. Tato délka je u různých psů na různých stopách a při různém počasí různá a my nedovedeme zpravidla odhadnout, jaká délka dráhy je k tomu v daném případě nutná.

3. Nejúspěšnějšími stopaři jsou ti psi, kteří pracují náruživě, s plným zápalem. Těm ale nejvíce hrozí nebezpečí, že se při svém rychlejším tempu dostanou na nesprávnou stopu. Stane-li se jím to, pak těžko v sobě najdou tolik energie, aby od nesprávné stopy upustili a vrátili se ke stopě původní, a to i v případě, kdy si jasně uvědomují, že sledují stopu s jiným individuálním pachem. Tuto chybou často zvětšuje sám psovod tím, že nezná na decimetr přesně bod křížení, takže pak prakticky snadno psa pochválí nebo pokárá právě v nesprávném okamžiku. Psovodi se přitom často dopuštějí ještě další chyby, že totiž svého psa příliš nabádají, aby šel kupředu, což má při těchto pracích zvláště osudné následky.

4. Je možné, že pach stopy na jejím začátku byl dosti silný, ale že pak v dalším průběhu stopy poklesl pod „specifický práh“, takže se pes pak může lehce dostat na křížující stopu, aniž by to mohl vás rozpoznat. Když pak pach stopy zase zesílí nad specifický práh, zapomněl již pes mezitím na původní specifický pach ze začátku stopy.

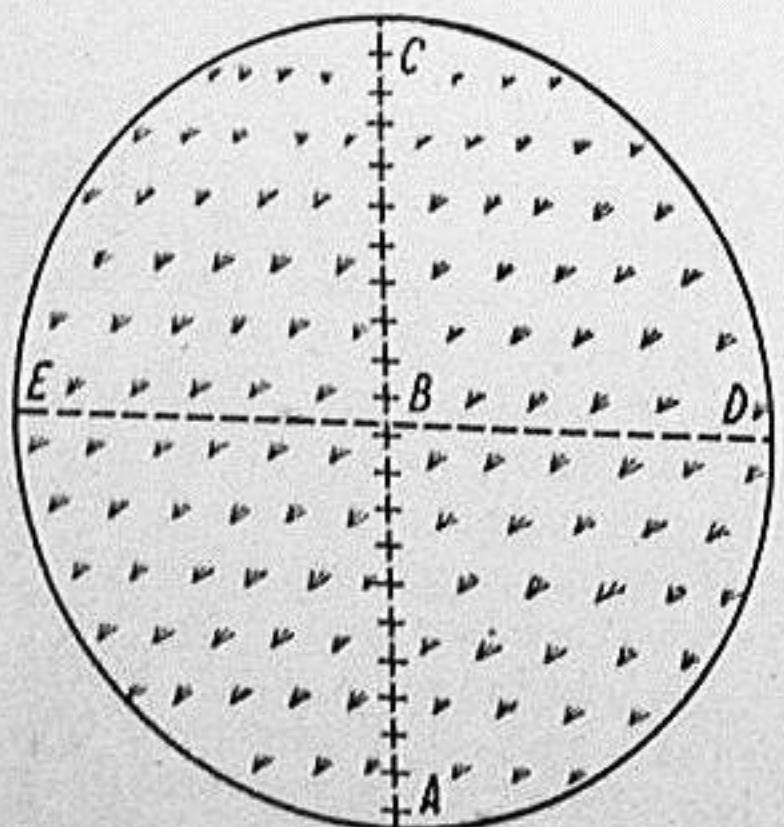
5. Největší úlohu při stopování hraje pozornost psa. Při identifikaci v jiných formách trvá doba, kdy pes musí pracovat se soustředěnou pozorností, jen velmi krátký čas, ale při identifikování ze stopy na stopu musí tato pozornost trvat od začátku až do konce této práce. Ochabne-li pozornost psa třeba jen na okamžik, pak se může stát, že právě v tomto okamžiku pes přejde na křížovatec stop na nesprávnou stopu, čímž se celá předchozí soustředěná pozornost stala naráz marnou a veškerá pozdější snaha po soustředění pozornosti není již psu nic platná.

Byla-li u předchozích identifikačních prací důležité, abychom psa ze začátku nezatížili pachovými těžkostmi, aby se nejdříve dosáhlo pedagogického cíle, t. j. aby pes svůj úkol pochopil a získal chuť k plnění svého úkolu, pak je u nácviku této nejtěžší identifikační práce ještě mnohem důležitější, abychom se vyvarovali všech pachových těžkostí, pokud nejsou nevyhnutelně nutné.

Proto necháme psa ze začátku sledovat stopu psovoda, kříženou naprostě cizí osobou, a pak teprve stopu osoby, kterou pes velmi dobře zná, kříženou úplně cizí osobou.

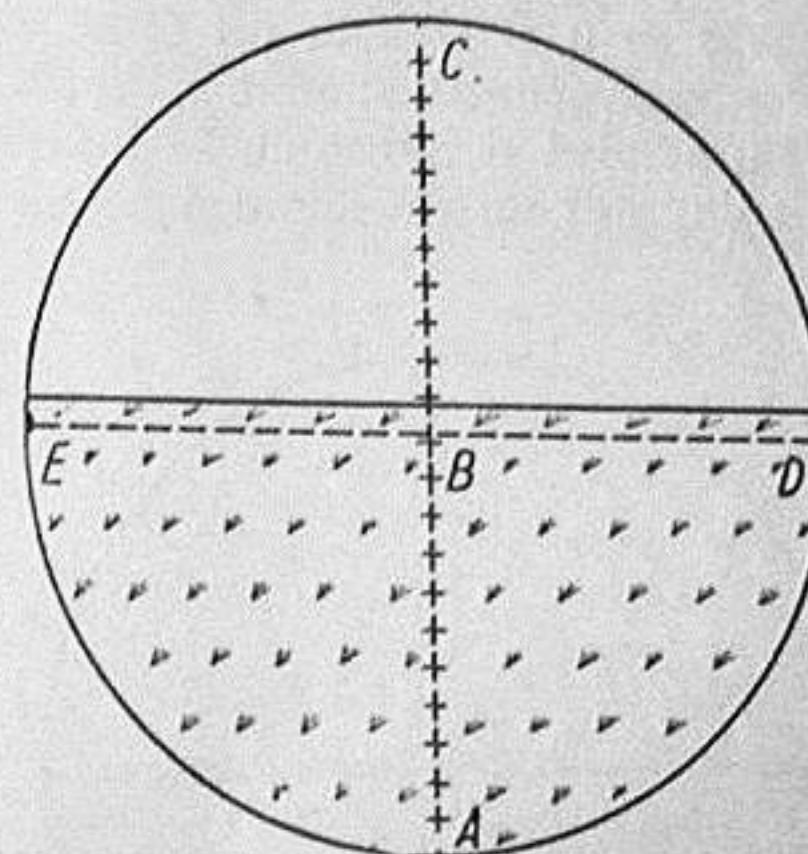
Jedná-li se o skutečný „kříž“, t. j. o stopu jinou stopou skutečně překříženou, pak sledování takovéto stopy nečiní dobrému stopaři, který umí i vyhledávat předměty nebo osoby, přílišných těžkostí. Takový stopový kříž vypadá takto (viz obr. 16).

Obě stopy byly položeny současně.

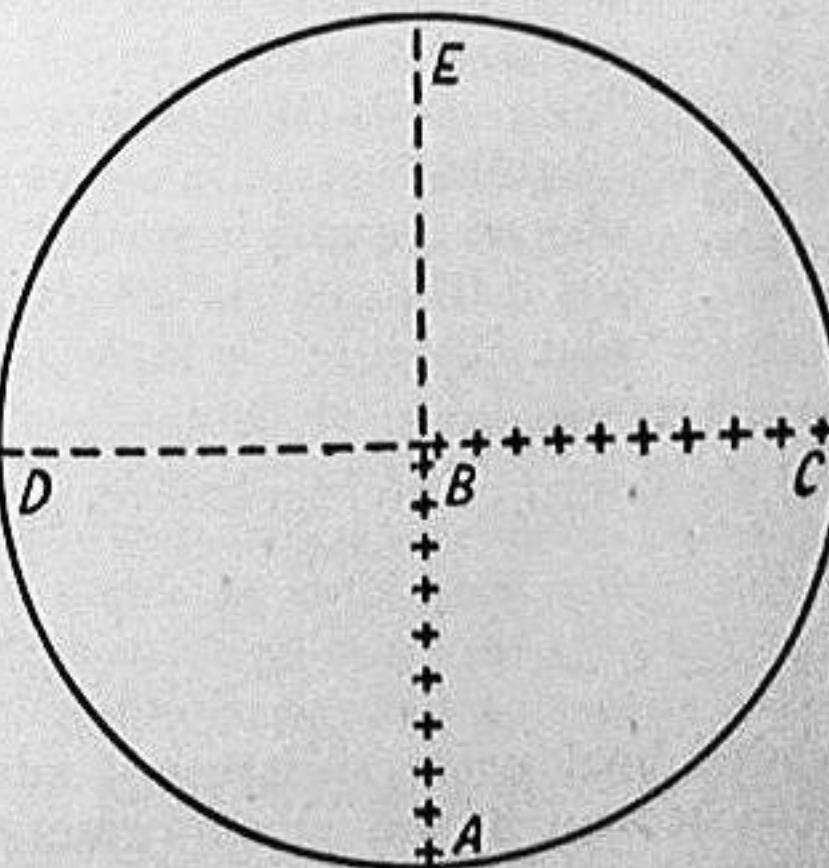
Obr. 16. A-B-C – stopa, kterou má pes od A do C vypracovat, u C předmět, E-B-D – cizí stopa, na kterou pes nesmí přejít.

Těžkosti nastanou, jakmile situace vypadá takto (viz obr. 17). Situace je zde změněna jen tím, že stopa, kterou má pes sledovat, přechází krátce po křížení z louky do pole. Pes je zde ve velikém pokusu nepokračovat od B k C, nýbrž jít od B k E, protože celkový pach stopy B – E je velmi podobný pachu stopy A – B (louka), kdežto celkový pach stopy od B – C je značně jiný než pach této stopy od A – B, protože úsek A – B představuje pach louky a úsek B – C pach pole. Tyto pachy se značně liší a jsou mnohem silnější než stálé stejný individuální pach, nacházející se v celkovém pachu stopy od A – C. Odbočí-li proto pes na stopě u B nesprávně k E, pak od B – E sleduje stopu, jejíž celkový pach je celkovému pachu stopy A – B podobnější než celkový pach správného pokračování stopy B – C.

Obr. 17.

Největší potíže ale nastávají, když se ve skutečnosti nejedná o sledování stopy, křížené jinou současně položenou stopou, nýbrž o sledování stopy, která se s jinou stopou jen setká, aniž by se přitom křížily. Obě stopy se v bode setkání lomí. Klasickou ukázkou je t. zv. „Mostův stopový kříž“ (jak jsme viděli, nejedná se ve skutečnosti o křížení, obraz stopy ovšem vypadá jako kříž), který vypadá takto (viz obr. 18).

Obr. 18. A-B-C – stopa, kterou má pes od A přes B do C vypracovat, E-B-D – cizí nesprávná stopa na kterou pes nemá přejít.

A-B-C = stopa, kterou má pes od A přes B do C vypracovat.
 E-B-D = cizí nesprávná stopa, na kterou pes nemá přejít.
 Obě stopy byly položeny přesně tak, že jejich kladčeč stáli jeden u A a druhý u E naproti sobě a dali se současně do pohybu, takže se u B setkali, při čemž každý udělal „vpravo vtok“. Pes setrvačnosti snadno pokračuje u bodu B přímým směrem a když si uvědomí, že individuální pach na trati B-E je již jiný než na předchozím úseku A-B, je obyčejně již příliš vzdálen od bodu B, než aby v sobě našel tolik energie, kolik je třeba, aby se vrátil (vrátili se však, pak je to přesvědčivější důkaz jeho kvalit, než kdyby šel přesně od A přes B na C).

Takové „stopové kříže“ byly dosud jen dvakrát v programech československých soutěží, a to při celostátních přeborech 1949 a 1950 a dosud u nás tento těžký úkol v soutěžích úspěšně absolvovalo jenom pět psů.

Za nejtěžší práci pro „čistého“ stopaře se všeobecně považuje následující „stopový kříž“ (viz obr. 19).

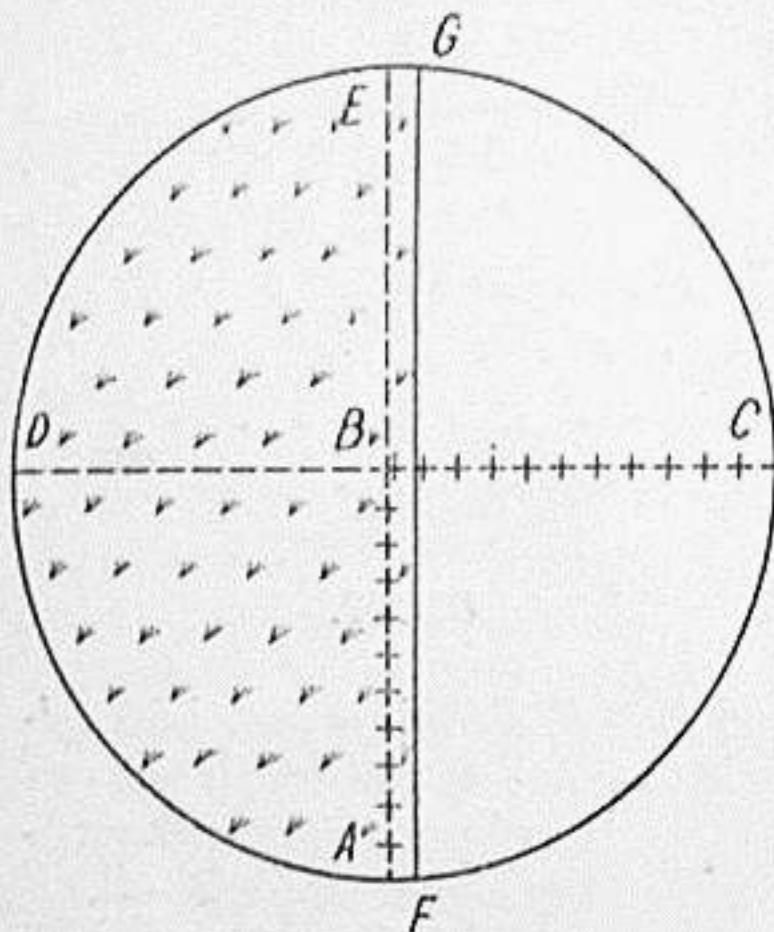
A-B-C = stopa, kterou pes má vypracovat,

E-B-D = současně položená stopa cizí osoby, na kterou pes nemá přejít,

F-D-G-F = louka,

F-C-G-F = pole.

Ke ztížení, uvedenému u předchozí práce, přistupují zde ještě dvě další těžkosti: změna terénu a tím značná změna celkového pachu správné stopy ihned za lomem (při čemž celkový pach nesprávné stopy od lomu B do C je celkovému pachu první poloviny správné stopy A-B mnohem podobnější než celkový pach druhé poloviny správné stopy B-C), a snaha

Obr. 19. A-B-C – stopa, kterou má pes vypracovat, E-B-D – současně položená stopa cizí osoby, na kterou pes nemá přejít, F-D-G-F – louka, F-C-G-F – pole.

držet se i na trati od B dále okraje louky podle pole, jako na předchozím úseku A-B.

Podle mého názoru existuje pro čistého stopaře ještě jedna práce, která je ještě těžší, a vypadá takto (viz obr. 20).

A-B-C = stopa, kterou má pes vypracovat,

D-E-F = stopa, na kterou nemá pes přejít.

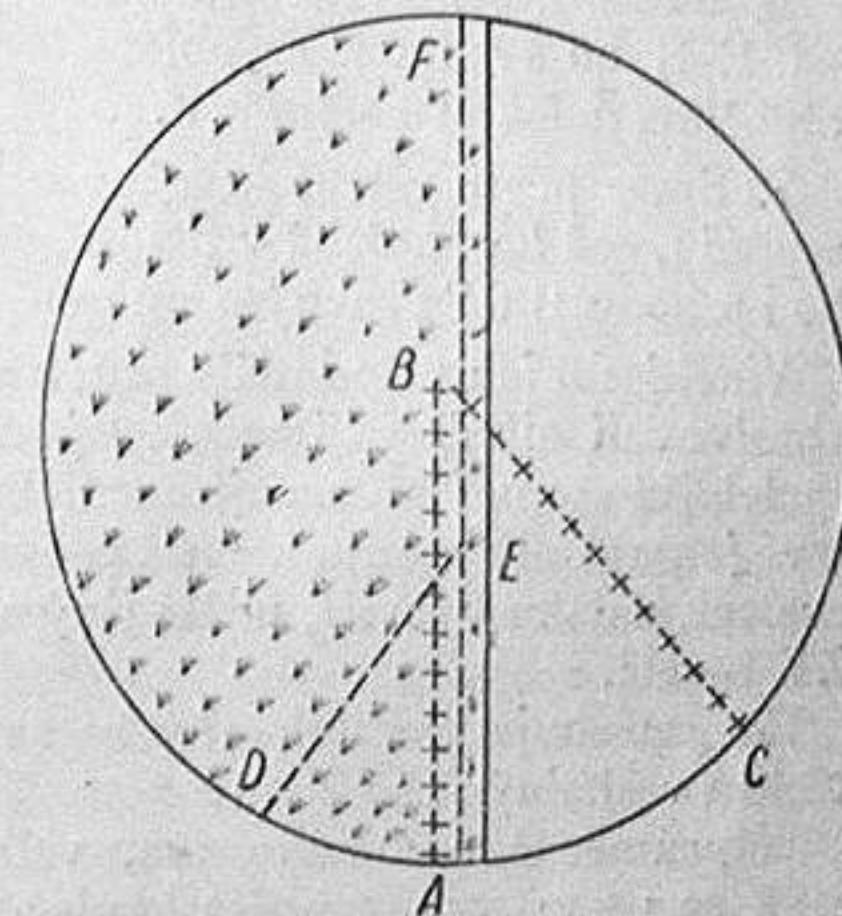
Osoba, jež stopu má pes vypracovat, jde od A směrem na B v louce vedle okraje pole. Současně vychází jiná osoba od D směrem na E, kde se sejde s prvním kladčečem stopy a pokračuje s ním v jeho směru vedle okraje pole tak, že po křížení jeho stopy u E ihned udělá napolo vlevo vtok a jde dále mezi kladčečem prvním a okrajem směrem na F. V tomto směru pokračuje, i když první kladčeč u B udělá ostrý lom do pole směrem na C.

V tomto případě narazí pes u bodu E na dvojitý pach, t. j. na pach obou osob. Celkový pach na jeho další cestě od E-B je dvojnásobně silný, takže snadněji a rychleji pracuje. Za chvíli ale mimo to sleduje již jen pachovou směs, obsahující v neobvykle silném pachovém celku *dva slabé individuální pachy stejné intenzity*, při čemž se spíše drží toho individuálního pachu, který leží bezprostředně vedle okraje pole. Když se pak dostane k bodu B, svádějí ho k sledování nesprávné stopy od B k F tyto okolnosti:

1. Setrvačnost, která ho svádí, aby pokračoval rovným směrem.

2. Snaha, aby se držel i nadále okraje pole, podle kterého od začátku stopy jde jako podle plotu.

3. Skutečnost, že vypracování ostrého lomu je vždycky

Obr. 20. A-B-C – stopa, kterou má pes vypracovat, D-E-F – stopa, na kterou nemá pes přejít.

obtížné, rozhodně podstatně obtížnější než vypracování pravých lomů u předchozích stopových křížů.

4. Změna terénu u správné stopy, která ze snadného terénu louky přechází do obtížnějšího terénu pole, kdežto nesprávná stopa pokračuje stále ve stejném, snadném terénu louky.

5. Skutečnost, že se pes již na trati E-B držel spíše nesprávné stopy, protože byla bezprostředně vedle okraje pole, kterého se pes držel.

6. Skutečnost, že dvojitá síla celkového pachu obou stop od E-B ho svedla k zrychlení tempa, takže u B příliš rychle přeběhne daleko směrem k F.

7. Směr proti větru, který psovi stále přináší pach přímo zepředu, což ho ukolébá v jistotě, zrychluje jeho tempo a táhne ho i u bodu B dále rovným směrem na F.

Viděl jsem jen velmi málo psů, kteří i takovéto práce úspěšně absolvovali nikoli výjimečně, nýbrž tak pravidelně, jako jiní spolehliví stopaři absolvují normální stopy. Je to práce, která trvá jen několik vteřin, ale než psovod i nadprůměrně nadaného psa tak daleko vycvičí, udělá jiný snadno s dvaceti jinými psy ZV I—III.

Co potřebuje cvičitel, aby se svým psem mohl dosáhnout těchto vrcholných výkonů?

Naprůměrně nadaného psa, velmi mnoho času, co nejužší styk se psem, veliký počet kladečů stop na střídání, možnost měnit často terén, schopnost radovat se nad sebemenším pokrokem psa, sebeovládání, trpělivost a inteligenci dostačující k tomu, aby mohl zjistit důvody selhávání.

Nemá smyslu, aby se někdo pouštěl do těchto prací, není-li přesvědčen, že všechny uvedené předpoklady skutečně ve značné míře má.

Nácvik těchto prací se koná ovšem dlouho na stopovačce a teprve když pes již mnoho křížů za sebou úspěšně vypracoval, může psovod na začátku stopy zůstat stát a psa pustit na stopu, aniž by sám znal její přesný průběh; i potom má vedle psovoda stát někdo, kdo průběh stopy přesně zná a psovoda okamžitě informuje, když pes chybí.

Při těchto pracích je bezpodmínečně nutno, aby psovod včas, t. j. okamžitě zasáhl, jakmile pes nesprávně pracuje. Proto musí psovod průběh stopy znát na decimetr přesně. Psovod ovšem nesmí nikdy zasahovat „energicky“, t. j. hrubě. Trestání psa při těchto pracích nepřichází téměř nikdy v úvahu.

Nejúčinnějším „trestem“ je neudělení pochvaly. Na začátku stopy je zde jako u každého začátku stopy povol k sledování stopy „hledej“, před bodem křížení jako výzva, aby pes provedl volbu mezi dvěma pachy, otázka „který?“. Ani zklamané „ne“ zde není na místě, nýbrž lepší je opakování otázky „který?“, chystá-li se pes k nesprávnému pokračování. Nelze připustit, aby psovod jakkoli pobízel k rychlejšímu tempu.

Pes pracuje vždy zásadně se stopovacím postrojem (neboť každá stopa se má zásadně pracovat s postrojem, bez stopovacího postroje se mají pracovat jen pachové práce bez stopy. Podle toho, zda psovod psu nasazuje nebo nenasazuje stopovací postroj, má se pes již orientovat na druh práce, před kterou stojí). Většina psovodů připíná na stopovací postroj i stopovací vodítko a nechá psa tahat je za sebou po zemi, když psovod zůstane na začátku stopy stát. Je jisté, že se tím dosáhne pomalejší a rozvážnější práce psa, což znamená již poloviční úspěch. Při těchto nejtěžších pracích se mají psu dát všechny předpoklady pro zdárný výkon. Nesmyslné zákazy a předpisy nemohou přijít v úvahu. Musíme žádat, aby psi ukázali skutečné výkony, nikoli výkony zdánlivé, předstírané, dosažené ovlivňováním a řízením jakéhokoli druhu; je přímo nesmyslem, žádá-li se, aby pes při některých stopařských pracích *nesměl* mít výstroj, která je při každé stopařské práci obvyklá. Chce-li se tím dosáhnout jen ztížení výkonu, pak by se zrovna tak mohlo žádat, aby pes při stopování nosil náhubek nebo podobné věci, které mají smysl jen při cvičích poslušnosti.

Všechny stopové kříže se pracují na úplně čerstvých stopách. Úkolem není dokázat, že pes umí sledovat starou a proto slabou stopu, nýbrž že umí bezpečně v celkovém pachu stopy poznat *individuální* pach osoby, která ji kladla, a že tento individuální pach umí rozlišovat od individuálního pachu osoby jiné, obsaženého v celkovém pachu stejně staré stopy této druhé osoby.

Obyčejně se pracují krátké kříže, takže trať od začátku stopy až k bodu křížení měří cca 50 m. Mnohem, jinak velmi nadanému stopaři tato trať nestačí, aby si z celkového pachu stopy vyhledal *individuální* pach. Bývají to bud' psi, kteří mají zvláště rychlé, třeba nestejnoměrné tempo, anebo také naopak psi, kteří pracují velmi rozvážně a u kterých vyhledávání individuálního pachu na stopě jako všude jinde trvá delší dobu. Příliš rychlé tempo lze výcvikem mírnit, ale abnormálně pomalou práci mozku urychlit nemůžeme.

Stopa kladená bosýma nohami dává slabší celkový pach než stopa kladená těžkýma botama, ale pro sledování individuálního pachu je přesto výhodnější, protože pes se zde nemůže držet skoro nicého jiného než individuálního pachu. Pro nácvik těchto prací se proto velmi doporučují práce na stopě, kladené bosýma nohami. Je samozřejmě, že v tom případě i druhá osoba musí být bosa.

IDENTIFIKOVÁNÍ V KRIMINALISTICKÉ PRAXI

Nebylo-li možno, aby pes zločinec stopu vypracoval až k jejímu skutečnému konci, t. j. až k němu, do jeho bytu anebo k místu, kde případně schoval uloupené věci (a v praxi je každý z těchto případů velmi řídkou výjimkou), pak přichází v úvahu jen pokus o identifikaci, jestliže byl na místě činu nebo na stopě nalezen předmět patřící pachateli.

Takový předmět se dá pomocí pinsety do skleněné nádoby, kterou vzduchotěsně uzavřeme. Pach takto konservovaného předmětu zůstává pro psa použitelný nejvíce do šesti týdnů.

Má-li pes zjistit, zda na místě činu nalezený předmět má stejný individuální pach jako určitá podezřelá osoba, pak se v kriminalistické praxi *nikdy nepostupuje tak, jak si to veřejnost představuje*, t. j. nikdy se neprovádí identifikování z předmětu na osobu, nikdy pes nevyhledává podezřelého mezi jinými osobami po navštření pachu předmětu, nalezeného na místě činu. Tyto předměty bývají příliš malé a mají příliš slabý pach, než aby se dalo identifikovaní takto provést. Postupujeme zde *opačně*; pes navštří pach podezřelé osoby přímo u ní a vyhledá pak nejdříve třikrát jiný předmět, který měla tato osoba u sebe, mezi předměty jiných osob. Pak místo uvedeného předmětu podezřelého se položí mezi předměty cizích osob předmět, který byl nalezen na místě činu, a pes opakuje vyhledávání. Přineseli předmět, který byl nalezen na místě činu, provede se „prázdný pokus“, t. j. své předměty položí jen cizí osoby, nikoli podezřelý, a nepoloží se ani předmět, který byl nalezen na místě činu. Povede-li se „prázdný pokus“, t. j. neaportuje-li pes v tomto případě žádný předmět, opakuje se ještě jednou předchozí pokus, t. j. položí se mezi předměty cizích osob předmět, který byl nalezen na místě činu a pes navštří pach u podezřelého. Přineseli pak pes tento předmět, který byl na místě činu na-

lezen, lze pokládat za velmi pravděpodobné, že se skutečně jedná o předmět podezřelého.

Obyčejně se provádí mnohem větší počet pokusů. Většinou již vyhledávání předmětu, který má podezřelý u sebe, provádí se nikoli třikrát, nýbrž pětkrát, a pak se udělá již s tímto předmětem „prázdný pokus“. Potom se předchozí pokus s předmětem, který měl podezřelý u sebe, opakuje (k přezkoumání, zda se „prázdný pokus“ podařil snad jen proto, že pes je již unaven, takže proto nevyhledal a neaportoval) a teprve když se tento pokus zase podaří, položí se předmět, který byl na místě činu nalezen, a přinese-li jej pes, opakuje se „prázdný pokus“; když se i ten podařil, opakuje se ještě jednou vyhledávání předmětu, nalezeného na místě činu.

Potvrzuje-li výsledky pokusů kontrola, provedená pomocí druhého, stejně kvalitního psa, lze výsledek považovat za spolehlivý.

Je-li podezřelý delší dobu ve vyšetřovací vazbě, je bezpodmínečně třeba do „cizích osob“ zařadit vedle členů bezpečnostních orgánů též několik vězňů té cely, ve které je podezřelý ve vyšetřovací vazbě, aby se pes při své volbě nedal vést zvláštním vězeňským pachem. Toto nebezpečí existuje právě u těch psů, kteří často vyhledávají předměty vězňů, a kteří přišli na to, že jejich úkolem vždy je, aby vyhledávali takový individuální pach, který má v sobě součást vězeňského pachu a nikdy pach normálně na svobodě žijících lidí nebo členů bezpečnostních orgánů, kteří při těchto pokusech vždy hrávají úlohu „cizích osob“.

Při psaní tohoto pojednání o podstatě pachových prací a výcviku „čistého“ stopaře neznal jsem dosud blíže podstatu Pavlovova učení o podmíněných a nepodmíněných reflexech. Teprve po napsání předposlední kapitoly této práce dostala se mi do ruky významná sovětská díla, seznámivší mne zevrubně s geniálnimi objevy velkého ruského fysiologa Pavlova, při jejichž studiu jsem se vracel vždy znovu k této své práci, především pak k těm místům, kde výslovně zdůrazňuji, že při výcviku pachově „čistých“ stopařů nelze používat násilí ani trestu, ani jakýchkoli jiných donucovacích prostředků; vždyť požadujeme od psů obtížné, ba často vrcholné výkony ve sféře čichových prací, vyžadujících od psa naprostého soustředění vůle a ctižádosti po psovodově pochvale, která musí k zajištění pracovního úspěchu bezpodmiňenečně zůstat jedinou „hnací silou“, na kterou se psovod může a také za všech okolností musí spoléhat. Proč tedy nelze při nácviku psa v této disciplině užít donucovacích prostředků, které v jiných pracovních oborech vedou vždy bezpečně a rychle k cíli? Studium Pavlovových výzkumů mě poučilo, že ctižádost a touha po pochvale promítá se u psa reflexivně do sféry vůle a projeví se nakonec soustředěným, zcela dobrovolným úsilím zvířete po podání vrcholného výkonu i v tom nenejsnadnějším pracovním oboru, jakým je stopování.

Osvědčuje-li se tedy správnost principu Pavlovova i na nejobtížnějších, protože kontrole psovodově téměř zcela nepřistupných úsecích výcvikových, jakými jsou beze sporu pachové práce, vyplývá z toho jasné, že lze využít epochálních Pavlovových výzkumů (po jejich soustavném a metodickém zpracování) tím úspěšněji i ve výcvikových a pracovních oborech méně obtížných, že lze prostě na nich založit celý výcvikový systém. Není ovšem pochyby, že praktické využití Pavlovových poznatků jako theoretického podkladu pro praktický výcvikový systém si vyžádá nejprve široce založených soustavných pokusů a postupného propracování přesné, od dosud vžité praxe zcela odchylné výcvikové metodiky, pokusů vymykajících se ovšem z časových i pracovních možnosti jednotlivce, ale jedno základní poznání a závěr lze z nich již nyní postavit zcela jistě.

Že to nejsou, a proto také nesmějí zůstat pro praktickou kynologii problémy neřešitelné, ale že je nutno jednotně zaměřit k tomuto cíli veškeré organizované úsili všech československých cvičitelů civilních i výcvikových sborů ozbrojených složek. K tomuto úsilí v naznačeném směru nás zavazuje především jistota kladných výsledků výcvikových i za okolnosti, kde pro nemožnost přesné kontroly výkonu zatím naprostě selhával výcvik donucovací; jednak se tím příprava služebních psů pro tak významný úkol, jako je práce stopaře, opřená o výsledky světoznámých výzkumů Pavlovových, dostane i v ohledu ethickém na podstatně vyšší úroveň, kterou si mrační i ethický význam a cena této práce plně zaslouží.

Použití sovětských zkušeností, použití vynikající vědecké práce fysiologa Pavlova bude mít ohromný význam při zdokonalování naší výcvikové práce. Zvláště proto, že v současné mezinárodní situaci můžeme výcvikem prospět nejen vlastní výchově a formování psa, ale také účelům, zajišťujícím krásné výsledky naší socialistické výstavby.

POUŽITÁ LITERATURA

Práce doktorů Menzlových o pachových pracích služebních psů

OBSA II

Předmluva	5
Úvod	9
Svět pachů a čichu	11
O lidském pachu	16
Poznatky a omyly na poli čistoty pachu	17
Vlastnosti, které má mít cvičitel psa – stopaře	21
Volba psa pro stopařský výcvik	25
V jakém stáří má mladý pes začít s prací	34
Kteří psi jsou pevnými, kteří jistými a kteří čistými stopaři	35
Jaké pachové práce může konat čistý stopař	36
Jaké pachové práce žádá dosavadní zkušební řád	37
Začáteční práce s budoucím stopařem	39
První stopy	43
Pes veden pomocníkem vypracovává na stopovacím vodítku stopy, kladené psovodem	49
Pes pracuje na stopách, položených psovodem a je jím veden	51
První práce v rozehnávání různých pachů	60
Vypracování stopy psovoda, křížené stopou cizí osoby	67
Pes pracuje na starších stopách, kladených psovodem	69
Nácvik vypracování stop s ménivým celkovým pachem	70
Práce na lomu stopy za ztižených terénních poměrů, svádějících psa k chybám	72
Pes poznává, jaký vliv na pachové práce má vítr	76
Ukončené a přerušené stopy, „pachové mezery“	79
Vypracování stop, kladených cizí osobou	81
Identifikování různých cizích pachů	85
Identifikace ze stopy na předmět	86
Identifikace ze stopy na osobu	94
Identifikování předmětů na osobu bez stopy	97
Identifikace z osoby na předmět bez stopy	99
Identifikování ze stopy na stopu, nejtěžší práce „čistého“ stopaře	101
Identifikování v kriminalistické praxi	108
Závěr	111

DR VILÉM EIS
PACHOVÉ PRÁCE SLUŽEBNÍCH PSÚ

Knižnice kynologie, svazek třetí

Šéfredaktor nakladatelství major Břetislav Chrtek

Vedoucí redaktor kapitán Zdeněk Kašpar

Redaktor sbírky a publikace Miroslava Vetyšková

Typografická úprava a ndvrh obálky Otakar Karlas

Technický redaktor Miloslav Torn

Korektor Josef Sedlák

30104/48 - 19980/1/53. Publikace číslo 1130/242. Sazba 24. 11. 1953. Tisk 22. 2. 1954.

Vyšlo v květnu 1954. Náklad 10.400 výtisků. Vydání I. Dílo obsahuje 3,328 plánovacích archů papíru, 6,52 autorských archů, 6,95 vydavatelských archů. Papír 222-17, 86×112, 80 g. Vydalo Naše vojsko, vydavatelství, národní podnik, Praha. Písmem Didot ze sazby

Monotype vytisklo Naše vojsko, tiskárna, národní podnik v Praze. Daň 4%.

Cena šitě brož. 5,18 Kčs. 1. 10. 1953.